

1. Indledning

Dette specialets omdrejningspunkt er en nysgerrighed vedr. at undersøge de mikro-processer, der udspiller sig i interaktionen mellem bruger og socialarbejder i det sociale arbejde. Baggrunden for dette er en forståelse af, at det netop er i disse mikro-processer at mennesket udvikler og forandrer sig løbende i interaktioner med andre gennem livet (Staunæs, 2004: 52-53). Vores nysgerrighed udleder en interesse i at undersøge hvordan sådanne forandringer tager sig ud i konkrete interaktioner i en institutionel kontekst. Nærmere bestemt vil det omhandle samtaler mellem unge hash- og kokainbrugere og behandlere på et misbrugscenter. Vores fokus vil her primært være på, hvordan brugeren påvirkes og påvirker problemforståelser og identiteter i samtalen og herigennem bidrager til- og former forandringsprocesserne. Selvom mødet mellem brugere og socialarbejdere har været genstand for flere forskningsprojekter, mener vi at et induktivt og praksisnært blik på hvordan disse møder konkret udspiller sig har haft et begrænset fokus.

1.1 Tidligere forskning om institutionel interaktion i det sociale arbejde

De seneste års forskningsprojekter om institutionel interaktion i det sociale arbejde har haft fokus på, hvordan brugere i mødet med systemet ofte står som en magtesløs part med ringe vilkår ift. at gøre egen problemforståelse gældende. Järvinen og Mik-Meyer satte i 2003 fokus på klientgørelsen som en proces, der opstår i mødet mellem individ og velfærdsinstitutioner med deres bog *"At skabe en klient"*. Ikke klientgørelse i den forstand at individet gøres afhængig af velfærdsinstitutionerne, men snarere en proces hvorigennem individets problemer oversættes til et sprog, som passer til de enkelte institutioners forståelsesrammer og hjælpeforanstaltninger (Järvinen og Mik-Meyer, 2003: 10). Brugerens identitet formes af institutionerne til bestemte institutionelle problemidentiteter som f.eks. misbruger og hjemløs, og hvor disse institutionelle identiteter bliver en grundbetingelse for, at det institutionelle arbejde kan udføres. Det sociale arbejde kommer i denne optik til at omhandle en standardisering ift. individets problemer og hjælpen er betinget af, at individet påtager sig bestemte identiteter og problemanskuelser. Järvinen og Mik-Meyers omdrejningspunkt; klientgørelse, betoner at der er tale om en proces

hvor igennem brugeren skal underkaste sig systemet. Der er således tale om en envejs-proces, da det udelukkende er brugeren, der skal tilpasse sig de sociale indsatser og ikke også omvendt.

Lignende tankegang kan ses repræsenteret i Järvinen, Larsen og Mortensens forskning fra 2002 i *"Det magtfulde møde mellem system og klient"*. Järvinen, Larsen og Mortensen benytter begreber fra Foucault og Bourdieu til at belyse, hvordan den professionelle viden ofte betragtes som sandheden. En sandhed der betinger problemforståelsen i relationen mellem bruger og socialarbejder og dermed ikke levner rum for brugerens problemforståelse. Brugerens forståelse af egne behov bliver ikke det hjælpen tager afsæt i, men derimod de professionelle forståelse og viden og institutionernes tilbud.

I en del af den eksisterende forskning er asymmetri et centralt aspekt i mødet mellem bruger og socialarbejder. Asymmetrien er gennemsyrende og kommer til udtryk på flere niveauer. Bl.a. giver asymmetrien sig til udtryk ved, at systemet er i en magtfuld og dominerende position ift. brugerne. Men den kommer også til udtryk i den konkrete interaktion mellem bruger og socialarbejder. Her indtager brugeren rollen som modtager og socialarbejderen, som en del af systemet, rollen som giver, såfremt denne finder brugeren berettiget til at modtage hjælp (Järvinen og Mik-Meyer, 2003: 124). Det er altså brugeren, der skal tilpasses institutionens og socialarbejderens prædefinerede forståelser af både problem og løsning, og efterlader brugeren med minimal mulighed for at være medskaber af forløbet. Dette er betinget af bøgernes institutionelle og strukturelle perspektiv på socialt arbejde. Et perspektiv, der bevidst er indtaget som et modtræk til at se socialt arbejde ud fra et individ- og behandlingsorienteret perspektiv (Henriksen og Prieur, 2004).

Asymmetri hænger ofte uløseligt sammen med magt i den eksisterende forskning. En magt som ofte er usynlig og forklædt som hjælp eller professionel viden, hvorved den ikke nødvendigvis forbindes med magt af de involverede. Men ikke desto mindre er der tale om en repressiv magt, der undertrykker og påtvinger brugere bestemte problemforståelser og identiteter. I bøgerne får magt en ensidig karakter, idet magt udelukkende forbindes med noget negativt og derved bliver alt forandring hos klienterne let et udtryk for manipulation og overgreb. I en sådan optik bliver det svært at se, hvor mulighederne for det sociale arbejde ligger, hvis forandring kun ses som overgreb og ikke som noget brugerne selv ønsker (Henriksen og Prieur, 2004). Dette blik på det sociale

arbejde har et nedslående islæt over sig, idet det vanskeliggør at få øje på hvori mulighederne for forandring ligger. Yderligere kan bøgernes institutionelle og strukturelle perspektiv gøre det svært at se klienterne som andet end ofre, men også som potentielt magtfulde, og med mulighed for at påvirke problemforståelser og identiteter. I *"At skabe en klient"* fremgår det, at klientens handlemuligheder og fremtidsprognoser bliver fastlagt i institutionsregi (Järvinen og Mik-Meyer, 2003: 14), hvilket igen understreger brugerens begrænsede handlerum. Nissen, Pringle og Uggerhøj forsøger at komme med bud på hvordan der, på trods af disse betingelser i det sociale arbejde, kan opstå handle muligheder for både bruger og socialarbejder med *"Magt og forandring i det sociale arbejde"*. Dette gøres ved at synliggøre de problematiske magtrelationer som det sociale arbejde indeholder, for derved at skabe mulighed for aktivt at kunne forholde sig til dem som et dilemma. Ydermere bløder bogen op for det institutionelle og strukturelle perspektiv, som repræsenteres i de to andre bøger. Det sociale arbejde ses ikke som noget, der bare reproduceres inden for en given struktur, idet socialarbejderne forholder sig reflektivt ift. det sociale arbejdes praksis. Dermed har det sociale arbejde sin egen autonomi, hvori mulighederne for forandring ligger. Nissen, Pringle og Uggerhøj har modsat Järvinen og Mik-Meyer, og Järvinen, Larsen og Mortensen et mere håbefuldt blik på betingelserne for det sociale arbejde, idet at socialarbejderne, gennem refleksioner, skaber mulighedsrum for forandring. Dermed kan forandring i højere grad sættes i forbindelse med frigørelse og myndiggørelse end manipulation og overgreb. I bogen *"Magt og forandring i socialt arbejde"* er brugeren dog i høj grad prisgivet socialarbejderens håndtering af de asymmetriske aspekter i relationen. Et andet blik på institutionel interaktion er Eskelinen, Olesen og Caswells forskning fra 2008 i *"Potentialer i socialt arbejde"*. Deres forskning bidrager med en kritisk-konstruktiv tilgang, som til forskel fra den førnævnte forskning benytter sig af et induktivt blik på den institutionelle interaktion. De betydningstillægger ikke de strukturelle- og institutionelle aspekter a priori, men ser derimod på hvordan disse evt. udspiller sig i den konkrete interaktion mellem bruger og socialarbejder (Eskelinen et al, 2008). Denne forskningstilgang finder vi relevant for vores speciale, hvilket udfoldes løbende.

1.1.1 Et andet perspektiv

Ligesom den omtalte forskning vil vi i specialet beskæftige os med interaktionen i den institutionelle kontekst, og dermed også i nogen grad interessere os for forholdet mellem de institutionelle rammer og interaktionen. Når vi interesserer os for interaktionen mellem bruger og behandler gør vi det imidlertid ud fra en optik, der ligger på linje med Eskelinen, Olesen og Caswells forskning. Trods dette finder vi stadig Järvinen og Mik-Meyers forskning relevant ift. det sociale arbejde, fordi de sætter fokus på hvordan brugere kan umyndiggøres gennem kontakten med system og systemrepræsentanterne. Vi mener blot, at deres institutionelle- og strukturelle perspektiv betones i en sådan grad, at det vanskeliggør at se de facetter og variationer, som også kendetegner det sociale arbejde. Betoningen af det strukturelle aspekt får karakter af et top-down syn, hvor lokale mikro-processer, herunder interaktionen mellem bruger og socialarbejder, determineres af de overordnede institutionelle- og strukturelle rammer og dermed kun tegner noget af billedet (Erickson, 2001: 152-157). I specialet vil vi forsøge at tegne en anden del af billedet. Hvor den eksisterende forskning ønsker at forklare og forstå de institutionelle- og strukturelle rammers indflydelse på interaktionen, vil vi i stedet have fokus på konkrete interaktioner. Dermed sætter vi det strukturelle aspekt i baggrunden for vores interesse, idet dette kun betragtes som relevant i det omfang, at det kan iagttages i interaktionen. Vi ønsker ikke at se på interaktionen som noget der alene skal forklares kausalt ud fra rammerne, men derimod som noget der delvist har sit eget niveau.

Vi arbejder med en forståelse af forholdet mellem mikro- og makroniveau som værende dynamisk, idet vi mener det åbner for et større indblik i nuancerne i den institutionelle interaktion. Dette betyder, at vi som nævnt med dette perspektiv nedtoner de institutionelle- og strukturelle rammer. Selvom disse kan anses som rammesættende for interaktionen, så betyder det ikke at de dermed er determinerende for denne, idet at vi betragter interaktionen som andet end blot et produkt af rammerne. Dette betyder dog ikke, at rammerne er uden indflydelse på den konkrete interaktion. Det dynamiske aspekt omhandler at der ikke kun er tale om en envejs-proces, hvor det udelukkende er brugeren der skal tilpasses de strukturelle rammer, herunder de institutionelle problemforståelser og identiteter, men en tovejs-proces hvor brugeren gensidigt også kan påvirke disse. At brugeren gennem interaktion med socialarbejderen har mulighed for at påvirke

problemforståelser og identiteter betyder at bruger såvel som socialarbejder tillægges en egentlig aktørstatus.

1.1.2 Asymmetri og magt i den institutionelle interaktion

Magtbegrebet kobles i Järvinen og Mik-Meyer, og Järvinen, Larsen og Mortensens forskning i høj grad sammen med det asymmetriske og strukturelle aspekt. Herved får det karakter af en vis ensidighed, idet magten strømmer fra system til bruger. Vi vil benytte os af et magtbegreb som ikke på samme vis er sammenkoblet med asymmetri. Selvom asymmetri er uundgåelig i den institutionelle interaktion vil asymmetrien ikke nødvendigvis blokere for at brugeren har indflydelse på processen. Der opereres således med et magtbegreb der både er dynamisk og indeholder mange facetter. Således er magt ikke noget der ensidigt går fra system til bruger, men kan ligeledes gå den anden vej. Dette hænger sammen med synet på begge parter som aktører med mulighed for at øve indflydelse på interaktionen. Begge parter har mulighed for at påvirke konstruktionen af både problemforståelser og identiteter, og magt associeres dermed ikke kun med undertrykkelse, overgreb og kontrol af klienten, men kan også være produktiv.

1.2 Undersøgelsesfeltet

Nærmere bestemt vil specialet omhandle samtaler mellem unge hash- og kokainbrugere og behandlere på et misbrugscenter. Vores empiri består af seks optagede samtaler mellem brugere og behandlere. Grunden til netop dette valg er, at der i behandlingen arbejdes med et bevidst sigte på at brugeren gennem en personlig proces udvikler sin evne til at håndtere livsproblemer på en hensigtsmæssig måde. En proces der omhandler forandringer af bl.a. brugerens værdier og positioner (Recovery-orientering, 2014). Der arbejdes dermed med et direkte forandringssigte, som for andre dele af det sociale arbejde kan have et mere indirekte fokus. Samtidig arbejder misbrugscentret ud fra en brugerorienteret tilgang, hvor brugerens selvbestemmelse er i højsæde (jf. kap. 5). Dette gør det, for os at se, relevant at undersøge hvordan brugere i konkrete samtaler med behandlere kan påvirke måden hvorpå brugerens problemforståelser og positioner italesættes.

1.3 En induktiv tilgang med fokus på sproget

For at undersøge dette findes det nødvendigt at gå så tæt på praksis som muligt. Dette gøres ved at tage brug af en dialogisk samtaleanalytisk tilgang på autentisk samtaledata fra interaktioner mellem brugere og behandlere. At der tages brug af en dialogisk samtaleanalyse, begrundes i dennes praksisnære og induktive tilgang. Til forskel fra kvalitative interviews rummer en dialogisk samtaleanalyse en mindre forskergenereret tilgang til praksis, idet det er optagelser af naturligt forekommende data. Det vil sige at der er tale om samtaler, der ville finde sted uanset vores tilstedeværelse eller ej. Dermed lader datamaterialet sig ikke begrænse af hverken brugerens, behandlerens eller vores forestillinger om praksis (Olesen, 2012: 74). Vi læner os op af en forståelse af, at sproget i sig selv er værd at analysere, bl.a. fordi social forandring kan iagttages gennem den måde hvorpå parterne bruger sproget (Olesen, 2005: 311-312). Dertil kommer at samtale er en væsentlig aktivitet i det sociale arbejde. Gennem en analyse af sprog kan vi bevidstgøres om mønstre i samtalen og betydningsdannelser i interaktionen. Dette kan give anledning til refleksioner over den sproglige praksis, og hvordan samtalen som værktøj potentielt kan rumme mulighed for forandring i det sociale arbejdes praksis.

Vi er interesserede i at beskrive og observere hvad der sker i interaktionen mellem parterne, og hvordan disse i situationen håndterer hinandens ytringer. Dette er netop samtaleanalysens force. Samtaleanalysen har sit udspring på mikroniveau og kan kritiseres for at være nærsynet og dermed i fare for at tabe bagvedliggende baggrundsfaktorer af syne. Dette kan være et relevant forbehold, men et modargument til kritikken er, at det først er i samtalen, at det synliggøres hvilke baggrundsfaktorer der i den givne kontekst spiller en rolle (Olesen, 2012). Den dialogiske samtaleanalyse gør det muligt at inddrage andre niveauer, idet den har et særligt blik for konteksternes betydning for samtalen.

1.4 Problemformulering

På baggrund af det foregående udledes følgende problemformulering:

Hvordan påvirkes og påvirker brugeren konstruktionen af problemforståelser og identiteter i den institutionelle interaktion på et misbrugscenter?

På baggrund af problemformuleringen ønsker vi at undersøge, hvordan brugeren konkret indvirker på samtalen, samt hvordan brugeren påvirkes af behandleren i den institutionelle interaktion. Vores fokus er på hvordan problemforståelser og identiteter konstrueres i samtalen, hvori der ligger en forståelse af, at disse opstår i samtalen og dermed ikke ansues som fastlagte størrelser.

1.5 Specialets opbygning

Specialet er bygget op over syv kapitler, hvor 1. kapitel er nærværende indledning. 2. kapitel omhandler videnskabsteoretiske overvejelser, hvor elementer fra fænomenologien og socialkonstruktivismen inddrages. Herefter følger 3. kapitel med metodologiske overvejelser, hvor den dialogiske samtaleanalyse sættes i spil. 4. kapitel omhandler teoretiske perspektiver som vi har fundet relevante at diskutere ift. vores problemstilling. 5. kapitel er en oversigt over aspekter ved misbrugscentret, hvor vi har indsamlet specialets empiri. Aspekter som vi på forskellig vis anvender i analysen. 6. kapitel er specialets analyse, hvor vores empiri analyseres vha. den dialogiske samtaleanalyse. 7. og sidste kapitel er specialets konklusion og perspektivering, hvor analysen samles op og sættes i spil ift. vores problemformulering, for herefter at inddrage relevante perspektiveringer.

2. Videnskabsteoretiske overvejelser

At indtage en videnskabsteoretisk position er at vælge en optik hvorigennem verden iagttages. Denne optik har afgørende betydning for hvad der kan ses, og hvordan det der ses skal forstås. Dette kapitel vil derfor omhandle redegørelser, overvejelser og diskussioner af vigtige aspekter ved de fænomenologiske og socialkonstruktivistiske videnskabsteoretiske positioner, som vi har fundet relevante ift. besvarelse af problemstillingen. Formålet herved er, over for læseren, at ekspliciterer hvilke "briller" vi har på, når vi iagttager interaktionen mellem bruger og behandler. Herved tydeliggøres det hvad der er muligt at iagttage, samt hvad der ikke kan iagttages med denne optik.

Vi henter inspiration fra fænomenologien i vores interesse for at observere, hvad parterne faktisk gør når de sprogligt interagerer. Dette forudsætter en induktiv tilgang til feltet, hvilket vi netop anser som kendetegnende ved den fænomenologiske videnskabsteori. For det andet så har specialet et fokus på konstruktionen af problemforståelser og identiteter i den institutionelle interaktion. Herved trækker vi på en socialkonstruktivistisk forståelse af identiteter og problemforståelser som ikke værende fastlåste eller naturgivne størrelser. Disse anses dermed ikke som eksterne og forudgående for interaktionen, men som noget der konstrueres løbende i samtalen. Dette vil komme tydeligere frem i det følgende, hvor de netop nævnte to pointer vil tjene til belysning af væsentlige begreber i henholdsvis fænomenologien og socialkonstruktivismen i den udstrækning disse kan belyse optikken i problemstillingen. Tankerne med dette kapitel er derfor ikke at give udtømmende redegørelser for hverken fænomenologien eller socialkonstruktivismen i sig selv, men at fremhæve elementer fra de to retninger, som vi henter inspiration fra.

2.1 Et induktivt fokus på interaktionen

Det helt centrale udgangspunkt for specialet omhandler, hvordan brugeren påvirkes og påvirker konstruktionen af problemforståelser og identiteter i den konkrete interaktion med behandleren. Det vil dermed sige, at vi har en nysgerrighed efter at se hvordan det faktisk går til når de to parter samtaler, og er således optaget af hvordan det umiddelbart viser sig i sproget. Denne tilgang til

feltet er inspireret af den fænomenologiske tanke om, at verden er det som viser sig for subjektet og kan dermed ikke beskrives løsrevet fra dette (Juul, 2012: 65-67). Fænomenerne betragtes som noget der umiddelbart giver mening, og kan forstås ud fra hvordan parterne oplever dem (Jørgensen, 2008: 228). I dette ligger der en særlig betoning af det subjektive perspektiv; førstepersonsperspektivet, som vi ligeledes har fokus på. Når samtalerne analyseres replik for replik bliver det muligt at udforske både brugerens og behandlerens subjektive oplevelse af interaktionen ved at se på, hvordan de umiddelbart reagerer på hinandens ytringer. Dermed vil førstepersonsperspektivet være styrende for analysen. Vi ønsker dog ikke kun at forblive i beskrivelsen på det umiddelbare plan, men med afsæt i dette at udvikle andenordensbeskrivelser. Disse beskrivelser skal tjene til en overskridelse af det åbenbare niveau i samtalen. Andenordensbeskrivelser vil i specialets analyse f.eks. kunne omhandle, hvilke strategier og positioner brugeren benytter sig af som medkonstruktør i interaktionen.

Vi fokuserer på hvordan aktørerne umiddelbart forstår hinanden og bestræber et så ubesmittet blik på samtalen som muligt. Selvom dette må betragtes som et ideal, der ikke helt er muligt at efterleve, så søges det praktiseret gennem specialets induktive tilgang. Dette har den betydning for specialet at empirien har været styrende for, hvilke teorier vi har fundet relevante og ikke omvendt som f.eks. gør sig gældende for teoritestende tilgange. Men forudsætningsløse er vi ikke idet problemstillingen, som er vores konstruktion, er retningsgivende for vores opmærksomhed og for de dele i samtalen, som vi finder relevante for analysen og udviklingen af andenordensbegreberne (Juul, 2012: 101).

2.1.1 Kan den sande virkelighed iagttages?

Når vi, inspireret af fænomenologien, tilskriver førstepersonsperspektivet og dermed brugeren og behandlerens subjektive oplevelse en central plads, står dette i kontrast til en positivistisk og naturvidenskabelig stræben efter at beskrive en objektiv og sand virkelighed bag det der kan iagttages. Det vil sige at sondringen mellem epistemologi og ontologi; hvordan verden opleves og hvordan den i virkeligheden er, opereres der ikke med inden for fænomenologien. I stedet kan der tales om en sammensmeltning af ontologi og epistemologi, idet der i dette ligger en forståelse af, at fænomener kun kan udforskes gennem subjektet og at det derfor ikke er muligt at beskrive

hvordan noget er "virkelig" i en objektiv forstand (Berg-Sørensen, 2012: 234). Disse tanker vil kunne genfindes i specialet og kommer som allerede nævnt til udtryk gennem betoningen af det subjektive perspektiv; hvordan brugeren og behandleren umiddelbart reagerer på hinandens ytringer. Samtidigt betyder det, at vi betragter det der sker i interaktionen som sandt. Dermed ligger det uden for dette perspektiv hvorvidt det sagte, i en objektiv forstand, korresponderer med faktiske hændelser. Vi ser det sagte som sandt i den forstand, at det danner baggrund for parternes handlinger (Jørgensen, 2008: 228).

2.1.2 Intersubjektivitet

At se sandhed som noget tæt forbundet med subjektet bevirker at der ikke kan tales om én sandhed, men om sandheder og ikke om én virkelighed, men om flere virkeligheder. Hvordan verden tager sig ud afhænger således af hvilket subjekt, der beskriver den. Dette aspekt omhandler, hvad der inden for fænomenologien kaldes intersubjektivitet. Dette begreb er anvendeligt ift. at forklare, hvorfor vi mener det er relevant og meningsfuldt at tale om påvirkningen af problemforståelser og identiteter. Dette vedr. som antydnet, at der ikke kan tales om en sand problemforståelse eller identitet, fordi det ikke er naturgivne og fastlåste størrelser, men noget der forhandles intersubjektivt.

Fænomenologien betoner således mennesket som værende kropslig og intersubjektiv. Dette vedr. mennesket som kropsligt til stede i en bestemt tid og kultur, samt intersubjektiv idet subjektet skabes socialt gennem interaktion med andre mennesker. Menneskets erfaringer er gjort gennem kroppen som altid er til stede på et bestemt sted, i en given tid og hvorfra subjektets perspektiv udgår. Husserl betoner, at det enkelte menneske ikke oplever verden som sin egen konstruktion, men som en verden der deles med andre og også er tilgængelig for disse (Juul, 2012: 76-78). Denne intersubjektivitet handler ligeledes om perspektivisme, idet hvert menneske har sit eget unikke perspektiv. Ingen har helt den samme historie og erfaring, hvorfor hvert enkelt menneske har sin egen position, hvorfra det erfarer verden (Collin, 2012: 350).

For specialet vil det intersubjektive forhold komme til udtryk ved, at bruger og behandler deltager i samtalen med hver deres subjektive erfaringer og forståelser af verden. Vores fokus er på,

hvordan parterne interagerer vedr. forståelsen af bestemte problemforståelser og identiteter gennem samtalen og dermed, i fænomenologisk terminologi, interaktionelt konstituerer mening og forståelser.

2.1.3 Kontigens og reificering

Disse tanker fra fænomenologien, om at mennesker i interaktion konstituerer betydninger intersubjektivt kan genfindes i socialkonstruktivismen. I socialkonstruktivismen er der dog også ofte fokus på at afdække hvilke bagvedliggende interesser og antagelser om sandhed, der repræsenteres i forskellige positioner (Pedersen, 2012:190). Dermed bliver det også vigtigt for socialkonstruktivismen at påpege at ting og fænomener, som for os virker naturlige og konsistente, egentligt er blevet til og kun kan eksistere i kraft af den kultur og sociale aktivitet, de er en del af (Collin, 2012: 335). Disse ting og fænomener er hvad socialkonstruktivismen refererer til som kontigente; hvilket vil sige ikke naturgivne størrelser, der kunne have været og kan blive anderledes. Men når disse ting og fænomener fremtræder naturlige og ikke-menneskeskabte, handler det om reificering. Ifølge Berger og Luckmann er reificering sket, når fænomener eller ting er blevet afkoblet sin tilblivelsessammenhæng (Pedersen, 2012: 197).

Begreberne kontigens og reificering kan vise sig at være vigtige begreber i specialet. Reificering kan omhandle hvordan bestemte forestillinger eller resultater af videnskabelige undersøgelser bliver til "sandhed" omkring misbrug og misbrugere. Disse kan være repræsenteret af begge parter i samtalen og kan f.eks. komme til udtryk gennem bestemte forestillinger om, hvad der ledte til misbruget, og hvad der skal til for at komme videre. Ved at ekspliciterer hvilke kontekster parterne aktivt gør brug af i samtalen (jf. afsnit 3.2.1), bliver det også i en vis udstrækning en undersøgelse af, hvor parternes sproglige bidrag stammer fra og hvilke antagelser der eventuelt ligger til grund for ytringerne.

2.2 Diskussion af begrænsninger

Dette afsnit indeholder overvejelser om nogle kritikpunkter, som er blevet rettet mod henholdsvis fænomenologien og socialkonstruktivismen, og som dermed også har implikationer for specialet. Disse vil omhandle overvejelser vedr. mikro- kontra makroniveau, sandhedsrelativisme og gyldigheden af den viden, som specialet frembringer.

2.2.1 Forholdet mellem mikro- og makroniveau

Inden for den fænomenologiske sociologi er den centrale tanke, at menneskets subjektive erfaringer med sociale interaktioner og samhandling er konstituerende for sociale- strukturer og mening. Dette kan samtidig ses som en nedtoning af, at det er sociale strukturer og andre aspekter uden for interaktionen, der er determinerende for de sociale mekanismer (Berg-Sørensen, 2012: 238). Disse tanker understreger fænomenologiens særlige fokus og interesse for mikroniveauet, som der gives forrang over for meso- og makroniveauet. Vi betoner også dette aspekt, idet vi stiller spørgsmålstegn ved de institutionelle- og samfundsmæssige strukturers deterministiske påvirkning og betydning for den konkrete interaktion mellem bruger og behandler på mikroniveau. Afsættet er på mikroniveau i interaktionen mellem bruger og behandler, og dermed kan det også kritiseres for at underbetone, hvordan de institutionelle rammer og overordnede samfundsmæssige strukturer indvirker på den konkrete interaktion. Dette kan bevirke, at det bliver vanskeligt at få øje på, hvordan disse kan indskrænke brugerens handlerum. Fænomenologien er blevet anklaget for at være nærsynet og miste blikket for, hvordan mekanismer på meso- og makroniveau sætter sig igennem og påvirker mikroniveauet. En indvending mod denne kritik kan være, at det sociale liv ikke determineres af strukturer, men at aktørerne har et handlerum, som de agerer i og aktivt udfylder (Juil, 2012: 84-85). Modsat fænomenologien repræsenterer socialkonstruktivismen et bredt spekter af retninger, hvor nogle har fokus på mikro- og andre på makroniveauet. En anke mod et fokus alene på makroniveau kan være, at subjektet frarøves et handlerum og bliver marionetdukke for samfundsmæssige strukturer og diskurser (Pedersen, 2012: 213).

Vi forsøger at tage højde for denne kritik af nærsynethed ved at benytte os af en dialogisk forståelsesramme, der er åben overfor at inddrage flere niveauer, hvis disse viser sig af betydning for samtalen. Der kan dog potentielt være mange overordnede faktorer som kan påvirke interaktionen, hvorfor det er vigtigt at se efter i den konkrete samtale, hvilke baggrundsfaktorer aktørerne trækker på i situationen. Baggrundsfaktorer er i et samtaleanalytisk perspektiv ikke noget der determinerer, men noget parterne aktivt gør brug af (Olesen, 2012: 73). Således udelukkes makroniveauet ikke nødvendigvis, selvom afsættet er på mikroniveau.

2.2.2 Sandhedsrelativisme eller relationisme?

Både inden for fænomenologien og socialkonstruktivismen er sandhed perspektivistisk og mennesker forhandler intersubjektivt om, hvad sandhed er og hvordan verden skal forstås (Pedersen, 2012: 202). Med andre ord vil dette omhandle at der i interaktionen mellem bruger og behandler sker en forhandling omkring misbrugsproblematikken og løsningen heraf. Denne forhandling opstår på ny ved hvert møde mellem en ny bruger og behandler. Derfor kan det siges at sandheden forhandles lokalt, og lader sig ikke uden videre overføre til andre situationer. At sandhed ses som perspektivistisk og lokal inden for socialkonstruktivismen, har ofte medført en kritik om relativisme. Med relativisme menes, at det dermed ikke bliver muligt for videnskaben at sige noget sandt om noget, når al viden er indlejret i sociale- og historiske kontekster. Denne kritik er ofte rejst af de naturvidenskabelige retninger, og bunder i et divergerende syn på videnskaben.

I denne sammenhæng kan der tales om to former for sandhedsproduktion; den der foregår mellem bruger og behandler og det, der genereres på baggrund af empirien. Den første form handler om, hvorvidt det parterne indbyrdes forhandler sig frem til, er sandt. Det er berørt tidligere, at vi ser det som sandt i den forstand, at det danner baggrund for parternes handlinger. Dette betyder imidlertid ikke at parterne kan sige hvad som helst, men at det må være meningsfuldt i de aktuelle kontekster, det udtrykkes i. Derfor kan man i dialogiske termer tale om at sandheden er relationel frem for relativ, fordi det relationelle aspekt hermed understreger at det er sandt i relation til konteksterne (Linell, 2009: 24).

Den anden form omhandler, hvordan vi ud fra empirien kan udlede sandheder om brugerens måder at påvirke problemforståelser og identiteter på, og om vi ud fra denne tilgang kan generere en generel viden om brugeres ageren i institutionel interaktion.

I specialet produceres der sand viden, men ikke i objektiv forstand. Den viden specialet genererer vil ikke være af universel karakter, og der vil ikke kunne udledes en ikke-kontekst afhængig viden vedr. interaktion mellem brugere og behandlere. Derimod kan specialet producere viden som omhandler brugernes muligheder for at kunne påvirke problemforståelser og identiteter i de konkrete samtaler, og på baggrund af disse fremdrage mønstre i interaktionen som potentielt er genkendelige fra lignende situationer. Samtidigt stræber vi efter, at denne viden kan bidrage til flere facetter og nuancer i synet på interaktionen mellem brugere og socialarbejdere i det sociale arbejde.

3. Metodiske overvejelser

I dette kapitel gennemgås metoden, der anvendes i specialearbejdets empiriske del. På baggrund af vores problemstilling og et ønske om at praktisere specialet på en så praksisnær måde som muligt, finder vi det relevant at tage brug af en samtaleanalyse som metode. Dette nævnes indledningsvis, og her vil vi komme nærmere, hvad metoden dækker over, bevæggrundene til at vælge netop denne metode, og hvilke implikationer metodevalget har for specialet. Desuden følger et afsnit om indgangen til feltet; et misbrugscenter i en større by i provinsen, hvorfra specialets empiri er indsamlet.

Hvilken form for samtaleanalyse der tages i brug må komme an på ens problemstilling. Da vi i besvarelsen af vores problemformulering vil se på de tekstmære ord og vendinger *og* hvilke kontekster parterne trækker på i samtalerne, har vi som sagt valgt den *dialogiske* samtaleanalyse. Denne uddybes i dette kapitel, men inden da vil en inspiration fra etnometodologien beskrives og herefter vil vi kort berøre konversationsanalysen som en grundlæggende retning inden for samtaleanalyse generelt med elementer, der trækkes ind i dialogismen.

3.1 Inspiration fra etnometodologien

Vi har ladet os inspirere af etnometodologien. Årsagen til denne inspiration er etnometodologiens fokus på at undersøge, hvilke metoder aktører tager brug af for at forstå verdenen; igennem hvilke handlinger, der skabes social sammenhæng. Denne sociale sammenhæng er et efterstræbelsesværdigt ideal, i hvad der potentielt kan opleves som en kaotisk verden (Scheuer, 2005: 3). I vores optik sætter vi lighedstegn mellem social sammenhæng, og hvordan brugeren har mulighed for at påvirke problemforståelser og identiteter i den institutionelle interaktion. Vi er inspireret af etnometodologiens fokus på den sproglige handlen; et fokus der vil gøre os klogere på brugerens mulige handlerum i kraft af parternes sproglige ytringer.

Vi er altså inspireret af etnometodologien på baggrund af dets mål om en beskrivelse af verdenen, som aktørerne forstår den, uden at have en hypotese eller grundantagelse klar inden (Scheuer, 2005). For specialet betyder det at vi arbejder etnometodologisk i kraft af, at der analyseres på

autentisk datamateriale, hvilket vil give os et indblik i aktørernes virkelighed, som de konkret konstruerer den i den institutionelle interaktion. Dermed er der en afstandstagen fra at forklare sociale forhold, som ellers er et grundelement i den klassiske sociologi. Samtaleanalysen såvel som etnometodologien ønsker at beskrive *hvordan* mennesket handler i dets håndtering af praksis, for derigennem at få viden om sociale forhold, og der er dermed fokus på handlingsdimensionen i det sociale arbejde. For specialet betyder dette, at vi ikke fokuserer på løsninger af brugernes problemer, ej heller på hvorfor behandler og bruger handler, som de gør. Ved at fokusere på den sproglige handlingsdimension aktørerne imellem, er specialet dermed heller ikke en evaluering af hverken behandler eller misbrugscentret som organisation. Vi er naturligvis interesseret i at vide, hvilke værdier og metoder, som organisationen arbejder ud fra. Men dette er ud fra et undersøgelsesaspekt, om hvorvidt og hvordan disse værdier eller metoder kommer til udtryk i sproget. Og dermed ikke ud fra et formål om at vurdere om brugen af nogle givne metoder eller retningslinjer er lig med godt eller dårligt socialt arbejde (Eskelinen et al, 2008). Vi er altså interesserede i at se, hvordan der handles i praksis og hvad der samtales om; deraf den etnometodologiske inspiration.

3.2 Dialogisk samtaleanalyse

I det følgende vil vi udfolde den dialogiske samtaleanalyse; inden da vil vi kort berøre konversationsanalysen. Dette findes som sagt relevant, da samtaleanalyse inden for denne retning trækker på elementer, som også gør sig gældende for den dialogiske samtaleanalyse. En konversationsanalyse kan refereres til som en ren samtaleanalyse i den betydning, at fokus er på det empirisk dokumenterede talte sprog, på rækkefølgen i samtalen hvor turtagning, taleturer, færdiggørelsespunkter og overgangsrelaterede steder er centrale (Scheuer, 2005: 25).

Konversationsanalysen er altså orienteret mod mønstre i turtagningen med fokus på kontekster som værende den umiddelbart foregående og den umiddelbart efterfølgende replik i en samtale. Dermed befinder en sådan samtaleanalyse sig ofte på mikroniveau (Olesen, 2012). Ved brug af en dialogisk samtaleanalyse er der fortsat fokus på det tekstnære; mikroniveauet men dette fokus kan også strække sig over meso- og eventuelt makroniveau. Den dialogiske samtaleanalyse befinder sig dermed på et mellemniveau, men er ikke afkoblet konversationsanalysen eller den

kritiske diskursanalyse, som er de tre tilgange, der typisk henvises til inden for samtaleanalyse. Derimod kan elementer fra de tre tilgange med fordel anvendes i en samlet samtaleanalyse (Eskelinen et al, 2008: 27).

En dialogisk samtaleanalyse vil typisk tage afsæt i de helt tekstnære ord og vendinger og herefter inddrage de kontekster, der viser sig i samtalen. Slutteligt kan samtaleanalysen inddrage bredere og samfundsmæssige kontekster, hvis disse gøres relevante af aktørerne, og samtaleanalysen kan dermed også bevæge sig ind i den kritiske diskursanalyse. At konteksterne skal tydeliggøres af aktørerne før disse ses som relevante for samtalen og dermed analysen, er essentiel for den dialogiske samtaleanalyse. Dette er i kontrast til den kritiske diskursanalyse, da denne vil påpege at der i institutionelle interaktioner altid er tale om et hegemonisk system, der udøver magt over for underprivilegerede grupper (Scheuer, 2005). Modsvaret til dette vil være, at det er muligt, at det forholder sig sådan. Men kun hvis det kommer til syne gennem sproget, har det en betydning. For specialet betyder det, at vi ikke på forhånd siger, at der er tale om et sådan system, men heller ikke, at der ikke er. Deri ligger den åbne tilgang, som vi på lige fod med bl.a. bogen *"Potentialer i socialt arbejde"* vil anvende.

3.2.1 Dialogisk samtaleanalyse og kontekster

I den dialogiske samtaleanalyse er der altså fokus på kontekster, og Per Linell taler her om en matrice af kontekster. Linell er en svensk sprogforsker der står bag dialogismens udvikling som en retning inden for sprogforskningen. Dialogismen kan betegnes som en relationsteori om verdenen, hvor mening, sprog, værdier og ytringer altid er en del af en kontekst, og noget der skabes ud fra sproget i relationer. Når Linell taler om verdenen har han fokus på denne som en omverden, noget der er omkring noget andet. Dette er ikke uden betydning, idet at begrebet omverden betoner, at dialogismen fokuserer på sproget, relationer i interaktionen og kontekster (Linell, 2009: 26).

I en dialogistisk samtaleanalyse ses sproget som uadskillelig fra de kontekster, som sproget og interaktionen er indlejret i. Vi er interesseret i dette særlige syn på den institutionelle interaktion. Et syn der kan lede til en bevidstgørelse om brugerens muligheder for at påvirke problemforståelser og identiteter i interaktionen, og dermed give os en ide om brugerens handlerum i den givne interaktion.

Eftersom fokuseringen på kontekster er essentiel i en dialogisk samtaleanalyse, er forståelsen af begrebet kontekst værd at komme nærmere. Kontekst anvendes ofte i betydningen omgivelser, som kan forstås meget bredt uden afgrænsninger. Derfor bør konteksten defineres, og være noget der forholdes til. Når der er tale om samtaler i institutionelle interaktioner, er den institutionelle kontekst rammesættende for samtalen. Disse rammer betyder for interaktionen mellem bruger og behandler, at der er noget, der kan siges og noget der ikke kan siges. Alt kan så at sige ikke gå an. Men ved at have en dynamisk forståelse af begrebet kontekst, ses visse dele af interaktionen som noget, der er givet på forhånd, mens andre dele påvirkes og skabes undervejs i samtalen (Eskelinen et al, 2008: 38). Dermed er konteksten altså ikke udelukkende rammesættende for praksis, men sættes også i spil i interaktionen, hvilket for brugeren betyder, at denne har mulighed for at påvirke problemforståelser og identiteter i den institutionelle interaktion. Når der i analysen argumenteres for anvendelsen af en bestemt kontekst, forstår vi kontekst som en sprog- og praksisnær analyse med blikket rettet mod kontekstens betydning for hvad der sker og hvad der kan ske, og dermed bevæger analysen sig udover udelukkende at beskæftige sig med taleture.

3.2.2 Bevæggrunde til valget af den dialogiske samtaleanalyse

Der er flere grunde til at vi har valgt en dialogisk samtaleanalyse som metode. For det første er der tale om en metode som indeholder overvejelser og betragtninger, som vi mener er svære at genfinde mange andre steder og i andre metoder. Overvejelser som omhandler en afstandstagen mod at se sproget som noget, der tages for givet. Den dialogiske samtaleanalyse, såvel som andre samtaleanalytiske tilgange, vægter netop sproget i sig selv højt. Der er en forståelse af, at ved helt grundlæggende at se på hvordan parter i en given relation bruger sproget, kan der gives et mere nuanceret billede af det sociale arbejdes praksis. Med den forståelse ses parterne i samtalen som aktører, der handler. Handler i den betydning, at der ofte skal træffes valg uden mulighed for at kunne analysere undervejs. Dermed handles der ofte intuitivt bl.a. på baggrund af indlejrede forståelser og bevæggrunde i en given institution, hvilket understøtter samtaleanalysens fokus på nuancerne i det sociale arbejdes praksis (Eskelinen et al, 2008: 10-11). Vi er interesserede i nuancerne på baggrund af en forståelse af, at disse nuancer vil kunne påvise potentialer i det

sociale arbejde. Potentialer som vi netop kan gøres bevidste om ved at se det sociale arbejdes praksis gennem en sprogforståelse, der siger at sproget i sig selv er værd at bruge tid på.

Desuden ligger der et andet relevant perspektiv i samtaleanalysen ift. betragtningen om at opnå et naturligt billede af det sociale arbejde. Dette omhandler at der tages afstand fra at se på sætninger isoleret set. Derimod argumenteres der for at analysere taletur for taletur, for herigennem at blive bevidste om hvad der egentlig tales om. Desuden vil disse fortløbende taleture bidrage med en viden om, hvordan parterne forstår hinanden gennem deres sproglige reaktioner på hinandens ytringer.

3.3 Analysestrategi og forskerens rolle

Analysestrategisk benytter vi en induktiv tilgang. Vi vil gå åbent til empirien i den forstand, at vi tager brug af en fænomenologisk reduktion, idet at vi ønsker at sætte vores forforståelser og andre på forhånd opstillede forventninger, holdninger og meninger i parentes (Berg-Sørensen, 2012: 236). En parentes som betyder at vi vil analysere på det der umiddelbart sker i samtalerne. Vi vil grundlæggende se på, hvad der siges, hvordan parterne forholder sig til hinandens ytringer, hvordan de positionerer sig og hvilke kontekster der trækkes på. Vi kan ikke på forhånd vide hvad parterne vil sige, og for at få et så nuanceret billede af samtalerne som muligt, ønsker vi ikke at gøre os nogle forudfattede meninger herom. I kraft af at vi ønsker viden om hvordan brugeren påvirkes og påvirker problemforståelser og identiteter, har vi netop en forståelse af, at påvirkning finder sted. Ligeledes antager vi at bruger såvel som behandler indtager forskellige positioner, men hvilke og hvordan påvirkninger af problemforståelser og identiteter viser sig, vil vi lade stå åbent til analysen.

3.3.1 Induktiv tilgang

Når et projekt som vores påberåber sig at anvende en induktiv tilgang, er det en diskussion værd, om det overhovedet er muligt at gå induktivt til værks. At det er nødvendigt at sætte ens forforståelse i parentes for at kunne erkende på ny, er blevet kritiseret. Det er det bl.a. med begrundelse i, at det er utopisk at tro, at det er muligt at gå fuldstændig neutralt til et felt, da

mennesket eksisterer som en "væren i verden". Der er stillet spørgsmålstejn ved muligheden for den rene beskrivelse som afkoblet ens forforståelser eller fordomme, og også om det overhovedet er prisværdigt at efterstræbe det forudsætningsløse som en kvalitet inden for videnskaben. Eller om forforståelser modsat er nødvendige for erkendelsen (Juul, 2012: 72-73). Vi erkender, at det vil være nærmest umuligt at bedrive specialet 100 procent induktivt. Men dermed ikke sagt, at vi ikke vil forsøge at gøre det. Både fordi vi lægger os op af den samme forståelse som fænomenologien ift. at et sikkert grundlag for at få viden om menneskets erkendelse, starter i det umiddelbare førstepersons-perspektiv. Et perspektiv som for specialet betyder, at vi er nysgerrige og interesserede i at undersøge aktørernes håndtering af samtalen, for dermed at kunne beskrive denne på så åben en baggrund som mulig.

3.4 Fravalg af interview og observationsmetode

Vores problemstilling tilsiger en kvalitativ metode, idet der er fokus på samtaler mellem to personer i en institutionel kontekst og deres forståelser af problem og identitet. Vi har forsøgt at konkretisere, hvorfor det netop er den dialogiske samtaleanalyse vi vil anvende. I det følgende føres denne diskussion videre ift. en diskussion af, hvorvidt vi kunne have taget brug af andre kvalitative metoder til besvarelse af vores problemformulering. Margaretha Järvinen og Nanna Mik-Meyer har skrevet bogen "*Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv*" fra 2005, hvor de bl.a. beskæftiger sig med interview og observationer. To kvalitative metoder som vi potentielt kunne have anvendt ift. specialets problemstilling.

Ved anvendelse af interview kunne vi efter endt samtale mellem bruger og behandler have stillet brugeren spørgsmål angående dets forståelse af muligheder for at kunne påvirke problemforståelser og identiteter under samtalen. Det er en diskussion værd, om vi via disse spørgsmål så ville have fået klarhed over brugerens muligheder for at kunne påvirke samtalen på. Desuden kunne der opstå en usikkerhed ift. om brugeren ville forstå problemforståelser og identiteter på samme vis som os. Disse faktorer ville kunne stå i vejen for vores ønske om at få et så autentisk billede af samtalen som muligt. Forfatterne anfægter netop, at det skulle være muligt at få et 100 procent autentisk billede af den anden i en interviewsituation. Dette gøres gennem henvisning til, at interviewpersonen ikke er et udtryk for en individuel enhed, som der kan trækkes

viden fra, men at der derimod er tale om et socialt møde, hvor meninger og fortolkninger skabes i fællesskab (Järvinen og Mik-Meyer, 2005: 28-30). Vi ser eventuelle påvirkninger af problemforståelser og identiteter finde sted gennem et samspil bruger og behandler imellem. Og dermed har vi en forståelse af at to individer med forskellige forudsætninger mødes til en fælles samtale, der konstrueres i et samspil.

At vi vælger at benytte samtaleanalysen frem for interview hænger sammen med et socialkonstruktivistisk inspireret syn. Vi ville som sagt være usikre på om et interview ville give en viden, som korresponderer med det vi kan se og høre ved selv at være til stede og optage samtalen. Interviewet ville generere en viden, der konstrueres i den særlige kontekst og som vi, som interviewere, ville være medproducenter af. Dermed ville interviewet skulle analyseres på samme måde som naturligt forekommende data, idet det må betragtes som et socialt møde, hvor parterne kontinuerligt tilpasser sine handlinger efter hinanden (Järvinen og Mik-Meyer, 2005: 27-28).

En anden kvalitativ metode er observationsstudier. Ved anvendelse af observationsstudier er der en interesse i at iagttage og beskrive, og forskeren er oftest ikke i direkte kontakt med informanten. Men denne metodes analyse beror sjældent på lige så tekstnært materiale som samtaleanalysen, og dermed kan essentielle små nuancer i sproget potentielt overses. Desuden er der en faldgrube ved observationsmetoden som omhandler, at forskeren finder det, som denne leder efter ved at tillægge en observation en bestemt værdi, som ikke nødvendigvis er i overensstemmelse med den observeredes forståelse. Observationsmetoden indeholder et andet tolkningsarbejde end samtaleanalysen; et tolkningsarbejde der er prisgivet forskerens forståelser af en given situation, og altså ikke de observeredes forståelser.

Det giver dermed ikke mening for os at anvende hverken observationsstudie eller interview som metode, da specialets omdrejningspunkt er *aktørernes* håndtering af samtalen i en naturlig forekommen form. Desuden er de to metoder stærkt interaktionistisk funderet. Vi er også interesseret i interaktionen, men kun den del der omhandler samtale mellem to parter. Det betyder, at vores hovedkilde til specialets analyse består af tekst, der er transskriptioner af samtale.

3.5 Kritik af metoden

Fænomenologiens udspring på mikroniveau har, som berørt i det videnskabsteoretiske kapitel, givet anledning til at kritisere fænomenologien for at være nærsynet. Denne kritik gør sig ligeledes gældende for samtaleanalysen, på grund af dets praksis- og tekstnære fokus. Metoden kritiseres for at miste blikket for makro- eller andre strukturelle forhold, som kan have betydning for interaktionen. Dette vil vi i analysen forsøge at komme omkring ved ikke udelukkende at forblive på det beskrivende niveau ift. rækkefølgen af taleture, men netop ved brug af en *dialogisk* samtaleanalyse hæve os over dette til en art andenordensbeskrivelser ved aktiv brug af kontekstbegrebet. Desuden lægger vi os op af forståelsen, at viden om mikroniveau er en forudsætning for at kunne udtale sig om makroniveau.

3.6 Validitet

Der er ikke tale om en generalisering på tværs af sammenhænge, men nærmere et blik på en bestemt praksis, som potentielt kan afføde refleksioner på området. Specialets tekstnære fokus får en helt særlig betydning ift. validitets aspektet. I påstanden om at aktørerne i samtalen trækker på bestemte kontekster, refereres der eksplicit til dette i sekvenser fra samtalen. Dermed kan læseren både følge med i hvad der bliver sagt i samtalen, og hvilke argumentationer der tages brug af i analysen. Gennemsigtigheden består dermed i, at læseren overbevises om, at beskrivelser og fortolkninger er i overensstemmelse med hvad der bliver sagt i samtalen (Juul, 2012: 103). Herved muliggør en sådan dataindsamlingsmetode kontrol af specialets analyse, og dermed vil specialets validitet komme til udtryk gennem empiriens gennemsigtighed.

3.7 Indgang til feltet

Indgang og kontakt til feltet; et misbrugscenter fik vi via mail til institutionens centerchef. Centerchefen inviterede os til et møde sammen med en mellemlider. Her fremlagde vi mere præcist tanker omkring vores projekt og hvordan vi påtænkte et samarbejde med misbrugscentret. Der blev indgået en aftale om samarbejde med stedet, og herefter blev mellemlideren vores gate-keeper.

Vores gate-keeper bidrog med information om stedet og ikke mindst brugergruppen.

Efterfølgende deltog vi i et teammøde for at møde og tale med den gruppe behandlere, som vi primært ville blive tilkøbet. Under dette møde blev der talt om hvorvidt nogle brugere ville være mere relevante end andre at spørge, både ift. hvor langt de var i deres behandlingsforløb og ikke mindst ift. etiske spørgsmål. Vi var åbne over for hvilke brugere, der ville blive tale om. Dog havde behandlerne og vi forbehold over for brugere, der foruden deres misbrug var plaget af voldsom angst eller psykiske sygdomme. Det omhandlede et etisk aspekt vedr. bl.a. behandlernes forbehold over for ikke at ville presse brugerne til at sige ja til at lade sig optage.

Aftalen blev at de enkelte behandlere måtte vurdere hvilke brugere, der var egnede at spørge. Når en bruger indvilligede i at lade sig optage, skrev denne under på to samtykkeerklæringer og informeret om at optagelsen slettes efter seks måneder. Behandleren fik et eksemplar af samtykkeerklæringen og vi fik et. Under samtalerne var der kun en af os til stede. Vi er klar over, at vores blotte tilstedeværelse kan have en påvirkning på samtalen. Det er ikke til at vide om parterne ville have handlet anderledes i samtalen, hvis vi ikke havde været der. Men vi har en opfattelse af, at denne påvirkning ikke vil kunne opretholdes gennem hele samtalen. At aktørerne på et tidspunkt mere eller mindre glemmer, at vi er der, idet at vi ikke har nogen direkte og involverende rolle i samtalen. For at fremme dette placerede vi os så strategisk i samtalerummet som muligt, så vi på bedste vis undgik at være i parternes synsfelt.

Vi fik i alt optaget seks samtaler, og fem af disse bruges i analysen. Fem brugere var i behandling for et hashmisbrug, en bruger for et kokainmisbrug. Fem af seks samtaler blev optaget sideløbende med et større nationalt behandlingsprojekt, hvor samtalerne allerede i forvejen blev videooptaget. Brugere i behandlingsprojektet var sandsynligvis hurtigere til at sige ja, da de var vant til at blive optaget. Vi er bevidste om dette faktum, men finder det ikke negativt for vores projekt.

4. Teoriske perspektiver

Dette kapitel omhandler overvejelser vedr. samtaler i en institutionel kontekst som er den form for interaktion, der er omdrejningspunktet i specialet. Det følgende vil introducere og diskutere nogle teoretiske perspektiver, der knytter sig til den institutionelle interaktion. Disse perspektiver skal tjene til belysning af centrale elementer i interaktionen som asymmetri, magt og handlerum. Desuden vil vi også argumentere for hvordan forhandling, identitet og sprog indgår som vigtige dele, når den institutionelle interaktion ansues ud fra den optik, der er introduceret i metodekapitlet.

4.1 Socialt arbejde og den institutionelle interaktion

Når institutionel interaktion er relevant at beskæftige sig med handler det i vores optik om, at det er det, der kendetegner det sociale arbejde. Med det forstås at det sociale arbejde og derigennem relationen mellem bruger og socialarbejder altid vil foregå i et samspil med de faktorer, der er indeholdt i den institutionelle ramme. Disse faktorer kan f.eks. være implementering af politisk vedtagne opgaver, socialarbejdernes metodebrug og det institutionelt bestemte formål med interaktionen. Dermed er der tale om en særlig form for interaktion der adskiller sig fra hverdagskommunikation, idet interaktionen orienterer sig mod en bestemt opgave. Orienteringen mod opgaven kan være mere eller mindre tydelig, men er alligevel grænsesættende for hvad der er tilladelige bidrag, hvilket ikke på samme måde gør sig gældende i hverdagskommunikationen (Eskelinen et al, 2008: 9, 97-98).

4.1.1 Forholdet mellem rammer og interaktion

Forholdet mellem interaktionen og rammerne i den institutionelle kontekst kan betragtes ud fra flere perspektiver. Et perspektiv er at forsøge at forstå hvorfor de institutionelle rammer tager sig ud og indvirker på interaktionen som de gør, for herigennem at forklare hvordan bagvedliggende strukturer gør sig gældende i mødet mellem socialarbejder og bruger. Dette kan f.eks. ses udført i bøgerne *"Det magtfulde møde mellem system og klient"* og *"At skabe en klient"* som nævnt

indledningsvis. Et andet perspektiv at anskue forholdet mellem interaktion og rammer i en institutionel kontekst på er, at undersøge hvordan de institutionelle rammer påvirker interaktionen og omvendt. At lade den konkrete interaktion i sig selv være analysens primære fokus, uden at den skal forklares kausalt ift. større samfundsmæssige strukturer (Stax, 2005: 62-63).

Forskellen mellem disse to måder at betragte forholdet mellem interaktionen og rammerne er vigtig at have for øje, idet der er tale om to meget forskellige tilgange der også analytisk bevæger sig på forskellige niveauer med henholdsvis en deduktiv og en induktiv tilgang til interaktionen. I specialet læner vi os op af det sidst nævnte perspektiv, idet vi interesserer os for, om og hvordan brugeren påvirkes i og påvirker interaktionen. De strukturelle rammer stilles i baggrunden for vores interesse. Disse kan stadig have betydning for relationen, men sættes på standby indtil de gøres relevante af de interagerende parter ved deres orientering mod dem (ibid). Baggrunden for vores interesse i den konkrete interaktion inden for en institutionel ramme, er en forståelse af det sociale arbejde som værende kompleks. Komplex da det sociale arbejde er kontekstafhængig og foranderligt, idet interaktioner er enestående i kraft af bruger og behandlers forskellige positioneringer i løbet af samtalen. Dermed mener vi at interaktionen mellem parterne foregår på et selvstændigt niveau, og kan derfor ikke reduceres til udelukkende at være et produkt af den institutionelle ramme. Ligeledes kan interaktionen heller ikke reduceres til kun at være et udtryk for individuelle psykologiske- eller biologiske karakteristika (Stax, 2005: 74).

4.1.2 Asymmetri og gensidig afhængighed

At det sociale arbejde er indlejret og betinget af strukturelle rammer og orienteret mod at løse bestemte opgaver, har betydning for relationen mellem bruger og socialarbejder som ovenfor nævnt. Kategorier som henholdsvis bruger og socialarbejder repræsenterer positioner i samtalen, som uundgåeligt gør samtalen asymmetrisk. Tilgangen som specialet anlægger ift. parternes indbyrdes relation er, at den i kraft af parternes forskellige positioner og roller er asymmetrisk. Der er dermed tale om en given strukturel asymmetri, idet at relationen mellem bruger og behandler foregår i en institutionel kontekst. Asymmetrien kan f.eks. komme til udtryk ved, at det oftest vil være socialarbejderen der stiller spørgsmål og brugeren der svarer. Dette kan udtrykkes i

relationen som en ulighed, hvor det oftest er brugeren der har mest på spil i samtalen. Dette er dog ikke det samme som at sætte lighedstegn mellem en strukturel asymmetri og en asymmetrisk magtrelation. Den asymmetriske magtrelation indebærer mange facetter og er ikke i samme grad givet på forhånd som den strukturelle asymmetri. Med dette menes, at den strukturelle asymmetri er en mere statisk størrelse end en asymmetrisk magtrelation, idet den strukturelle asymmetri knytter sig til de institutionel givne positioner som henholdsvis bruger og behandler. Selvom der givetvis er en vis sammenhæng mellem den strukturelle asymmetri og en asymmetrisk magtrelation, så er magt mere dynamisk og i bevægelse mellem parterne (jf. afnit 4.3). Umiddelbart fremstår brugeren som den, der har mest på spil i relationen, men behandleren kan ligeledes have noget på spil, om end det der er på spil er væsensforskellig fra bruger til behandler og dermed ikke noget der kan gøres op én til én.

Det er en overvejelse værd om der er tale om et gensidigt afhængighedsforhold, hvor behandleren er afhængig af brugerens tillid og velvillighed for at samtalen kan finde sted (Henriksen og Prieur, 2004: 104). Netop dette aspekt vedr. hvordan parterne er gensidige afhængige af hinanden henleder Hall, Sarangi og Slembrouck opmærksomhed på i deres analyser af samtaler mellem socialarbejder og klient. De fokuserer på hvordan parterne i samspil løbende konstruerer deres identiteter som henholdsvis socialarbejder og klient (Hall et al., 1999: 295). Lignende tanke kan findes hos Stax i hans fortolkning af Goffman, hvor det påpeges at rollerne som socialarbejder og klient fordrer hinanden, fordi såfremt socialarbejderen skal opretholde sin position som socialarbejder, kræver det at klienten *"spiller med på en måde, der gør, at socialarbejderens rolle fremstår som relevant"* (Stax, 2005: 65). Ligeledes gør dette sig gældende den anden vej. For at klienten skal blive i klientpositionen kræves det af andre en orientering mod denne som klient (ibid.). Dette aspekt vil således også gøre sig gældende for relationen mellem bruger og behandler i specialet, idet de er afhængige af at orientere sig mod disse positioner. For at behandleren kan opretholde sin position må brugeren udvise accept af denne som behandler, og dette gøres samtidig og igennem opretholdelse af sig selv som bruger, og det omvendte gør sig gældende for brugeren. Begge parter er afhængige af at forblive relevante for hinanden i samtalen i kraft af de to positioner som henholdsvis bruger og behandler. De kan potentielt opleve det truende såfremt den modsatte part træder ud af sin egen position eller ophører med at bekræfte den andens

position. Dette aspekt ved relationen fremdrager Hall, Sarangi og Slembrouck bl.a. i deres forskning (Hall et al., 1999; 301-311).

Dette asymmetriske aspekt ved relationen har været genstand for flere undersøgelser (jf. afsnit 1) med henblik på at påvise, hvordan magt udspiller sig i relationer. Asymmetri viser sig ved at socialarbejderen gennem sin position repræsenterer et magtfuldt system, hvor brugeren bliver den underlegne part, der må tilpasses de prædefinerede problemforståelser. Som vi tidligere har berørt mener vi, at den asymmetriske magtrelation er en dynamisk størrelse, hvorved det er værd at overveje hvorvidt asymmetri nødvendigvis hænger sammen med en repressiv forståelse af magt, hvor tilpasning associeres med denne magtforståelse i form af undertrykkelse og umyndiggørelse.

4.1.3 Tilpasning

Vi ser den institutionelle interaktion mellem bruger og behandler som en interaktion, der ikke udelukkende er et produkt af den institutionelle ramme, men noget der også delvist foregår på et selvstændigt niveau. Med delvist selvstændigt niveau mener vi, at hver interaktion har sin særegen dynamik dog uden at være afkoblet rammerne. Vi har peget på, hvordan den institutionelle ramme giver en asymmetrisk relation mellem parterne, samtidig med at de er gensidige afhængige af hinanden. I dette gensidige afhængighedsforhold må bruger såvel som behandler i nogen grad tilpasse sig for at opretholde relationen ved minimum at orientere sig mod rollen som henholdsvis bruger og behandler. Vi opererer således med at tilpasning i nogen grad er uundgåelig, måske endda nødvendig, uden dette dermed betyder en eliminering af handlerummet. Hvor tilpasning hos f.eks. Larsen, Mortensen, Järvinen og Mik-Meyer associeres med umyndiggørelse af brugeren, så har tilpasning i dette speciale ikke samme normative betydning. For os handler det om at undersøge, hvordan brugeren påvirker problemforståelser i den institutionelle interaktion, og om dette har karakter af tilpasning eller ej, må tiden vise. Således har vi ingen forforståelser vedr. hvorvidt tilpasning er problematisk eller ej for brugeren, det må vise sig i hver enkelt samtale. Kan det f.eks. tænkes, at en del brugere i det sociale arbejde finder det meningsfuldt at tilpasse sig en given institutionel problemforståelse i ønsket om hjælp og forandring? Hvis dette er tilfældet så er tilpasning ikke automatisk lig med umyndiggørelse

(Nissen et al, 2007: 134). På samme vis som tilpasning kan associeres med umyndiggørelse kan det også associeres med overtagelse af prædefinerede forståelser. Vi mener imidlertid, at tilpasning har flere facetter end som så og opfatter tilpasning som en proces mellem parterne, hvori betydningen af problemforståelser forhandles lokalt i samtalen og hvorved tilpasning tager sig forskelligt ud i hver ny relation.

4.2 Subjektiveringsproces eller frivillighed

I mødet med misbrugscentret forud for vores empiri indsamling blev det pointeret, at misbrugsbehandlingen ikke er noget, som brugerne skal visiteres til, men derimod noget som brugerne frivilligt opsøger. Misbrugscentret arbejder ud fra en brugerorienteret tilgang, hvor brugeren selv kan definere målene for behandlingen og stoppe denne efter eget ønske. Der blev lagt vægt på, at arbejdet på misbrugscentret adskilte sig fra myndighedsområdet inden for det sociale arbejde, idet frivillighedsprincippet på misbrugscentret er dominerende samtidig med at der ikke er mulighed for at anvende f.eks. økonomiske sanktioner. Umiddelbart er det nærliggende at tænke, at den brugerorienterede tilgang og frivillighedsprincippet kan virke som garant for at behandlingen foregår på brugerens præmisser, hvor denne er fri til selv at definere processen. Men hvad der på overfladen kan tage sig frivilligt ud, kan nuanceres gennem Foucaults subjektiveringsbegreb, for er behandlingsarbejdet ikke alligevel betinget af at brugeren påtager sig en bestemt subjektivitet? Ikke en subjektivitet som er dikteret på en bestemt måde, men alligevel en subjektivitet som fordrer en villighed, eller med andre ord motivation til at arbejde med sig selv. Subjektivering er hos Foucault en tosidig proces, hvor subjektet både er handlende og underlagt konteksterne (Staunæs, 2004: 56). Subjektivering er således ikke afkoblet magt, men forudsat af den, idet individet er afhængig af denne for at blive til som subjekt (ibid). Magt står ikke i opposition til frihed, men ses i stedet som gensidig betingede. Med det menes at magten udøves over frie subjekter. Magten er ikke en hindring for subjektets udfoldelse, men styrer dannelsen af subjektet gennem f.eks. disciplinerings teknikker. Magten virker gennem styring af subjektets handlerum (Heede, 2012: 42-43 og 107). Det vil sige at der er tale om en styring, der giver friheden form, men uden at være stifter af denne. Frihed er grundlæggende i subjektet, idet subjektet er aktør med kapaciteter til at tænke og handle (Dean, 2010: 48).

I relation til misbrugscentrets brugerorienterede tilgang hvor der er en forståelse af, at brugerne er frie til at definere behandlingsprocessen, får vi gennem Foucaults subjektiveringsbegreb en anden forståelse af brugernes frihed. I den forståelse af frihed, som ligger i at brugeren selv definerer processen, er der implicit en forståelse af at brugeren ikke er tvunget af udefrakommende faktorer. I en Foucault inspireret optik har brugeren derimod internaliseret tvangen på en måde, der overflødiggør ydre tvang. Så hvad der tilsyneladende er frihed eller en fri bruger, er i denne optik et disciplineret subjekt (Heede, 2012: 97). Frihed er dels muliggjort- og dels begrænset af den institutionelle kontekst. Magten, til at styre brugerens handlerum via disciplinerings teknikker, kommer f.eks. til udtryk gennem en bestemt (behandlings)diskurs, som muliggør nogle bestemte måder at tænke og handle på samtidig med at den udelukker nogle andre (Staunæs, 2004: 57). Dermed sker der en styring af brugernes handlerum og en tilskyndelse til en bestemt subjektivitet. Vi betragter det som en styring der netop tilskynder, men ikke determinerer handlerum og bruger, idet brugeren som aktør har mulighed for at tænke og handle på adskillige måder (Dean, 2010: 48 og Heede, 2012:43), hvilket kan komme til udtryk gennem specialets empiri.

Når misbrugscentret pointerer at brugeren frivilligt opsøger behandling, kan det give anledning til at tænke at denne handling funderes på en selvstændig og utvungen beslutning. Men ved at se på dette i en subjektiveringsoptik bliver handlingen sat ind i et større perspektiv, og ses dermed ikke som en isoleret størrelse. Denne forståelse kan give anledning til at stille spørgsmålstejn ved hvor frivilligt det egentligt er, når brugeren opsøger behandling. En af Foucaults hovedpointer er at den magt der subjektiverer, er allestedsværende. Dermed er der ikke tale om en magt, som kun er til stede i stat- og institutionsregi. Tværtimod omfatter magt alle dele af samfundet, og viser sig ikke udelukkende som en tvungen og undertrykkende instans, men snarere gennem de forskellige sandheder, normer og viden som magten producerer. Magten virker ikke kun udefra men i lige så høj grad indefra, da den er internaliseret i hver enkelt subjekt. Således kan brugerens frivillige opsøgning af behandling ansues som en handling tilskyndet af en subtil og usynlig magt (Heede, 2012: 41-43).

4.3 Magtperspektiv versus forhandlingsperspektiv

Omdrejningspunktet i specialet er ikke at identificere magtforhold i den institutionelle ramme, eller tage stilling til hvorvidt en magtrelation er god eller dårlig. Vi er ikke optaget af at identificere magt i et særligt ærinde, men er trods det ikke blinde for at der er magt til stede. Ift. vores problemformulering mener vi, at det er mest frugtbart at betragte samtalen ud fra et forhandlingsperspektiv frem for et magtperspektiv, hvilket uddybes i det følgende.

Vi mener, at magtperspektivet kan rummes i forhandlingsperspektivet ud fra et Foucault inspireret syn på magt. Herved forstår vi, at magten er allestedsværende og indeholder mange facetter. Magten er ikke enten/eller men både/og; magten er ambivalent. Med Staunæs ord er magten *"undertrykkende og skabende, reproducerende og emanciperende"* (Staunæs, 2004: 56). Desuden er magten ansigtsløs og overpersonlig og har ikke sit udspring fra et bestemt sted. Magtens overpersonlige aspekt gør at magt ikke kan tages, gives og besiddes af nogen eller noget bestemt (Heede, 2012: 39). Magten skal herved ikke forstås som en statisk størrelse, men noget der er i bevægelse mellem parterne. Således ser vi både magt såvel som asymmetri som noget der forekommer i det sociale arbejde, og noget som parterne ikke kan gøre sig fri af. Dette betyder ikke, at det nødvendigvis er negativt for brugeren eller at det vil komme ens til udtryk hver gang (Eskelinen et al., 2008: 242). Ved at anlægge et forhandlingsperspektiv frem for et magtperspektiv på interaktionen mellem bruger og socialarbejder vil vi i højere grad kunne betone magtens dynamiske aspekt.

Ligeledes henviser forhandling til en konkret aktivitet; en handling, som kan iagttages ved at lytte til brugerens og behandlerens ytringer i samtalen. Et magtperspektiv, frem for et forhandlingsperspektiv, vil i højere grad fordrer en teoretisk forforståelse vedr. magt som noget der per definition har betydning for interaktionen, uanset om det direkte viser sig i parternes ytringer eller ej. Dermed er der tale om en mere deduktiv tilgang, end hvad vi finder hensigtsmæssigt til besvarelse af problemstillingen. I stedet finder vi forhandlingsperspektivet mere anvendelig til understøttelse af specialets induktive tilgang.

4.3.1 Forhandlinger og handlerum

Gennem forhandlingsperspektivet tydeliggøres det, at begge parter betragtes som aktører og dermed bliver brugeren ikke blot det objekt, som det sociale arbejde retter sig mod. Brugeren ses ikke bare som en passiv genstand, hvorigennem det sociale arbejde udføres (Eskelinen et al, 2008: 224). Tværtimod antager vi at brugerens, såvel som behandlerens, tilstedeværelse i sig selv indvirker på interaktionen. Vi har en forståelse af, at begge parter har en given aktørstatus. Men hvordan parterne gør brug af denne er imidlertid ikke givet på forhånd, da aktører agerer på mangfoldige måder.

At der er tale om mangfoldige måder, hænger sammen med en forståelse af, at ingen af parterne ses som reproducerende og forudbestemt til at handle på en bestemt måde inden for en given institutionel kontekst. Dette er forbundet med, at konteksterne ikke ses som determinerende for interaktionen, men noget parterne potentielt bringer i spil og gør hver interaktion unik. Ved at gå i detaljerne med samtalerne, kan det spores hvordan interaktionen mellem parterne er en løbende konstruktion. Dermed kan det ses, at hverken personer eller situationer er fuldstændige determinerede. Erickson beskriver denne proces med ordene: *"Thus to engage in interaction with others can be likened to climbing a tree that climbs you back."* (Erickson, 2001: 161). Med andre ord kan de taleture der tilsammen udgør samtalen i interaktionen, ses som en dobbelt bevægelse, hvor en taletur er formet af den foregående samtidig med at den er konstituerende for den næste (Olesen, 2012: 48 og Scheuer, 2005: 36).

Vi betragter begge parter som medkonstruktører af samtalen, og dermed som aktører med et vist handlerum ift. at påvirke samtaleforløbet. Dermed relaterer handlerummet sig til den løbende konstruktion af problemforståelser og identiteter, der sker via forhandlingsaktiviteten i samtalen. Bruger og behandler påvirker problemforståelser og identiteter gennem forhandlinger om hvordan disse og deres omstændigheder skal forstås. Heri ligger en forståelse af, at hverken problemforståelser eller identiteter bringes ind i samtalen med en fastlåst betydning, men kan omdefineres undervejs. Vi forstår således forhandling som en proces og en aktivitet, hvor der udveksles synspunkter mellem bruger og socialarbejder.

Det er ikke en forudsætning for forhandlingsprocessen at parterne står i et symmetrisk og lige forhold. Dette er netop ikke tilfældet i det sociale arbejde, hvor asymmetri er et grundvilkår i

interaktionen. Parterne er ulige og står forskelligt på en række parametre. Linell og Fredin nævner uligheder som forskellighed ift. at kunne påvirke interaktionen som f.eks. status og autoritet (Fredin og Linell, 1995: 301). Men dette er ikke en forhindring for at også brugeren er aktiv i forhandlingsprocessen. Forhandling har et element af kompromis i sig, men dette er ikke det samme som at sige at det dermed er en forudsætning at nå til enighed (Caswell et al, 2008: 51-52).

Det er vigtigt at pointere, at vi er interesseret i processen i samtalen. En proces hvori forståelser og identiteter forhandles og konstrueres undervejs. Heri ligger der en forståelse af, at det er gennem interaktionen problemforståelser og identiteter tager form. Disse bringes ikke ind i interaktionen af de enkelte aktører som fikserede størrelser, men skabes undervejs (Jokinen og Juhila, 1997: 144). Når vi ekspliciterer vores interesse for processen i samtalen, så ønsker vi samtidigt at tydeliggøre at vi ikke har fokus på selve udfaldet af samtalen, samt hvilke konsekvenser den måtte have for brugeren fremadrettet. Selvom dette er relevante aspekter, så kan de ikke rummes inden for den tilgang som specialet indtager, da vi udelukkende har fokus på samtalens hvordan.

Vi opererer således ud fra ovenstående med at brugeren og behandleren er aktører, der begge påvirker konstruktionen og dermed har et vist handlerum at agere i. Da vi har fokus på hvordan brugeren påvirker visse aspekter i samtalen finder vi det irrelevant, hvorvidt dette handlerum i sig selv er snæver eller vid. Dette er på trods af, at det kan være et interessant aspekt vedr. det sociale arbejde i almindelighed.

4.3.2 Sprogforståelse

I forhandlingsprocessen har sproget en central plads i konstruktionen af problemforståelser og identiteter. At sproget har en central position bygger på en særlig forståelse af sproget som et værktøj mennesker, og herunder brugere og socialarbejdere, konkret benytter til at skabe sociale virkeligheder (Caswell et al, 2008: 26). Sprog og identitet ses som værende tæt forbundet i forhandlingsprocessen. Dette aspekt tydeliggøres i det følgende efter en præsentation af, hvordan vi forstår sprog.

Den måde hvorpå vi forstår og anskuer sproganvendelse på er inspireret af den dialogiske samtaleanalyse sprogforståelse, som primært repræsenteret hos Per Linell. Der har måske været en tendens til at se på sproget, som noget der tages for givet i det sociale arbejde. I hvert fald påpeges det af Eskelinen, Olesen og Caswell at den konkrete kommunikation mellem socialarbejder og bruger er relativ uudforsket, selvom der findes righoldige retningslinjer omkring åben dialog og hvordan brugere bør mødes (Eskelinen et al, 2008: 230). Dette kan hænge sammen med et syn på sproget som et medie, hvorigennem tanker og mening uproblematisk formidles til en modtager, og hvor sprog bliver en afspejling af indre sindsstemninger eller en ydre objektiv virkelighed (Olesen, 2012 og Olesen, 2005). At betragte sproget på denne måde er på linje med en monologisk sprogforståelse, som står i diametral modsætning til den dialogiske. Inden for den monologiske tankegang er kommunikation et spørgsmål om at overføre information og meddelelser. For at dette skal være muligt må det forudsættes at både afsender og modtager har en fælles forståelsesramme. Det vil altså sige, at begge parter skal opfatte hinandens ytringer og handlinger på præcis samme måde. Dette kan kun være tilfældet, hvis afsenderen på forhånd har en specifik intention med sin meddelelse og anvender sproget på en præcis måde. For at det skal være muligt må ord samtidig betragtes som noget, der har stabile og fastlagte betydninger. Med andre ord kan der inden for den monologiske sprogforståelse tales om, at kognition og kommunikation ses som to adskilte processer. Med det menes at kognition er en individuel og intrapersonel proces, som går forud for den interpersonelle kommunikation. Kommunikationen er sekundær ift. den kognitive proces, hvor kommunikationsprocessens formål er at overføre individuelle tanker (Linell, 2009: 35-47).

Dette står i modsætning til den dialogiske sprogforståelse. Her ses kognition og kommunikation ikke som to separate processer, men tværtimod som tæt forbundne. Derfor ses ordenes betydning ikke som fastlagte på forhånd, men derimod fastlægges betydningen interpersonelt i den konkrete interaktion. Sprog optræder altid inden for en given kontekst og kan ikke trækkes ud og betydningsfastlægges uden for denne. Dette betyder imidlertid ikke, at ord kan have en hvilken som helst betydning, for alle ord har en brugs-historie. Det vil sige, at de ord der anvendes i en interaktion er formet af parternes individuelle erfaringer med brugen af ordene, og bringes dermed ind i en interaktion med allerede eksisterende kontekster (Scheuer, 2005: 34). Dette interpersonelle aspekt, inden for den dialogiske tankegang, hvor kognition og kommunikation ses

som en sammenkoblet proces, vedrører hvordan individ og identitet forstås. Dette udfoldes i det følgende.

4.4 Identiteter: intra- eller interpersonel?

Når vi beskæftiger os med, hvordan brugeren kan påvirke konstruktionen af identiteter indebærer det en forståelse af identiteter som noget modellerbart, dynamisk og noget som løbende forhandles gennem interaktion.

Om identitet er noget vi er eller noget vi gør, er et spørgsmål der indfanger essensen af to divergerende opfattelser af identitet. Hvis identitet er noget vi er, indebærer det en forestilling af individet med en iboende kerne, som er ens autentiske selv. Hvis identitet derimod er noget vi gør, indebærer dette en forestilling om identitet som en bevægelig og fortløbende proces. Disse to modstillinger betegnes af Gubrium og Holstein som henholdsvis det personlige selv og det sociale selv.

Gubrium og Holstein anfægter forestillingen af det personlige og autentiske selv. Teorier om identitet som en indre kerne i individet, mener de er meget udbredte. Tanken om den indre kerne plantes i de fleste helt fra barns ben, og kommer til udtryk gennem psykologiske termer som selvtillid og selvværd og ses f.eks. repræsenteret i sætningen "vær den du er". Forestillingen indebærer, at mennesket formes af det sociale liv som potentielt kan vildlede og skade, men at der i det enkelte menneske er en særlig kerne som rummer "det virkelige selv"; menneskets sande identitet. Dette selv har en privilegeret plads, hvor det er afkoblet det sociale liv. Det personlige selv kan betragtes som et indre fyrtårn, som kan guide den enkelte til at leve autentisk og i overensstemmelse med sit sande selv. Derfor handler det for den enkelte om at være i kontakt med denne kerne (Gubrium og Holstein, 2001: 1).

Hos Linell kan der ligeledes findes to modstillinger vedr. identitet der omtales, som henholdsvis et intrapersonelt- og et interpersonelt forhold. Her kobles tanken om identitet som et intrapersonelt forhold til en monologisk tankegang, i forlængelse af den monologiske sprogforståelse. Dette ligger på linje med Gubrium og Holsteins personlige selv, idet at identitet som noget intrapersonel betragtes som et produkt af individuelle forhold og processer (Linell, 2009: 35-47).

Gubrium og Holstein argumenterer for at selvet skal ses som et social selv, frem for et personligt selv. Dermed er selvet ikke afkoblet det sociale, men tværtimod funderet i den sociale struktur. At selvet er forankret i sociale strukturer vedr. at individet ikke kan afkobles disse, heller ikke når det er alene. Mennesket kan ikke isolere sig fra den sociale interaktion, idet denne er internaliseret i individet. Gennem interaktioner med andre mennesker livet igennem konstrueres en primær subjektivitet, hvorigennem mennesket opfatter sig selv på bestemte måder. Denne primær subjektivitet fungerer som en form for handleprincipper og moralsk anker for tanker og følelser vedr. hvem og hvad mennesket er (Gubrium og Holstein, 2001: 6). Igennem dialog og interaktion med andre konstruerer mennesket løbende sin identitet gennem en narrativ fortælling (Gubrium og Holstein, 2001:7). Disse tanker om identitet som værende funderet og gennemsyret af sociale interaktioner, stemmer i vores optik overens med det dialogiske interpersonelle syn på identitet, som er repræsenteret hos Linell. Han betoner, at identitet konstrueres i samspil med de sociokulturelle kontekster, som mennesket er indlejret i. Herved bliver den dialogiske forståelse ligeledes en modpol til at se mennesker som universelle væsener som basalt set er ens, hvilket er en grundlæggende tanke i den monologiske forståelse (Linell, 2009: 45).

4.4.1 Identiteter i aktion

I specialet lægger vi os op ad en forståelse af identitet som værende socialt forankret, og trækker dermed på Gubrium og Holsteins sociale selv og Linells interpersonelle- og dialogiske syn på identitet. Dette afspejles i specialets problemstilling, hvor fokus bl.a. er på brugerens påvirkning af konstruktionen af problemforståelser og identiteter i den institutionelle interaktion. Herved ligger det implicit, at identitet ikke er noget der er eksternt for interaktionen, men konstrueres i samspillet mellem bruger og behandler. Dette betyder dog ikke, at brugeren kommer "identitetsløs" ind i interaktionen og først i mødet med behandleren konstruerer en identitet. Tværtimod kommer bruger såvel som behandler ind i interaktionen med en række potentielle identiteter. Med dette menes at mennesket ikke kun rummer én identitet, men derimod mange f.eks. ven, kæreste, elev, hashbruger mv. I den institutionelle interaktion er de primære identiteter som henholdsvis "bruger" og "behandler" afledt af den institutionelle ramme. Det er dermed ikke sagt, at disse primære identiteter determinerer identitetskonstruktionen, da de forskellige

identiteter parterne hver især går ind i interaktionen med, ligger som potentialer der kan trækkes på (Erickson, 2001: 158). Det er dermed i udførelsen af brugeridentiteten, at brugeren kreativt kan trække på andre identiteter. Der kan derfor ikke tales om en bestemt universel brugeridentitet, men varierende brugeridentiteter idet de konstrueres situationelt.

Samspelet mellem at identiteter dels konstrueres situationelt i interaktionen og dels at brugeren trækker på øvrige identiteter, betyder dermed at brugeren ikke kan fremstille sig selv på en hvilken som helst måde. Alt går således ikke an, da identiteter ikke opstår tilfældigt. Måden hvorpå bruger såvel som behandler taler om sig selv på, og dermed om sin identitet, gøres altid på en måde så det giver mening i den kontekst, der kommunikeres i. Det vil sige, at når brugeren taler om sig selv i behandlingssituationen gøres det ift. den identitet der er i spil; brugeridentiteten og der tales i termer som er gangbare i den aktuelle institutionelle kontekst (Gubrium og Holstein, 2001: 7).

Når der tales om mere eller mindre gangbare identiteter i en institutionel kontekst, kan subjektiveringsbegrebet (jf. afsnit 4.2) inddrages ift. at anlægge en anden dimension ved dette. Spørgsmålet er, om hvad der kan betegnes som gangbare identiteter i denne kontekst må være identiteter, der orienterer sig mod en overordnet brugeridentitet som indbefatter villighed til at arbejde med sig selv; at gøre sig selv til objekt? Dette kan ses som subjektiveringens tosidige proces, hvor subjektet underlægger sig konteksterne og herved bliver fri til at handle. Med andre ord, når brugeren subjektiverer sig gives der frihed til at være bruger på utallige måder, blot disse måder understøtter en subjektivitet som en motiveret bruger.

4.4.2 Identitet som roller eller positioner

I litteraturen, hvorfra vi henter inspiration til en samtaleanalytisk tilgang ift. den institutionelle interaktion, er der forskellige opfattelser af om parternes indbyrdes forhold i interaktionen skal refereres til som henholdsvis "roller" eller "positioner". Eskelinen, Olesen og Caswell benytter sig af begrebet positionering frem for roller, idet de mener at rollebegrebet er tilknyttet bestemte forventninger og i højere grad associeres med at være statisk og deterministisk. I stedet argumenterer de for en anvendelse af begrebet positionering, som betoner en mere dynamisk

forståelse af parterne som aktører, der aktivt forhandler i interaktionen (Eskelinen et al., 2008: 40).

Stax benytter i sin afhandling "Duetter fra anden sal på Slottet" begrebet roller. Rollebegrebet anvendes som en naturlig forlængelse af Goffmans teorier. Stax tolker imidlertid rollebegrebet på en anden måde end Eskelinen, Olesen og Caswell, idet han ser det indeholde mere dynamiske aspekter. Han skelner mellem en rolle som noget der er tilknyttet bestemte normative forventninger og selve rolleudførelsen, hvor denne indfanger variationer i anvendelsen af strategier i udførelsen. Dermed er rolleudførelse ikke noget, der er givet på forhånd (Stax, 2005: 65).

Selvom Eskelinen, Olesen, Caswell og Stax benytter forskellige begreber til at indfange dynamikken i interaktionen, mener vi at de grundlæggende er enige om at begge parter i den institutionelle interaktion er aktiv handlende.

Vi har valgt at benytte os af begrebet positionering, da vi mener det mest præcist indfanger hvordan brugeren og behandleren skifter mellem forskellige positioner i konstruktionen af identiteter i interaktionen. Forholdet mellem positioner og identiteter ser vi som sammenfaldende, idet at de forskellige positioneringer afslører hvilke identiteter der er i spil.

I problemformuleringen omtales identiteter i flertal. Dette er et bevidst valg fordi det understreger, som ovenfor udfoldet, en forståelse af at mennesket rummer flere identiteter i kraft af de forskellige positioner som det indtager.

5. Misbrugscentret

Dette kapitel indeholder en beskrivelse af aspekter vedr. misbrugscentret, hvorfra vi har indsamlet vores empiri, som vi finder relevante at fremdrage ift. problemstillingen. Disse aspekter vil primært omhandle hvilke tilgange misbrugscentret benytter med henblik på, at kunne identificere disse som en del af den institutionelle kontekst i forbindelse med analysen. Dette har til formål at tydeliggøre, hvornår bruger og behandler i interaktionen er influeret af orienteringer mod den institutionelle kontekst, og ligeledes også hvornår bruger og behandler gør andre kontekster relevante i samtalen.

Med baggrund i specialets empiri har vi ikke fundet det relevant at beskrive misbrugscentret som organisation eller dets historie, idet ingen af parterne i samtalerne orienterer sig mod dette.

Behandlerne som indgår i specialets empiri har alle en mellemlang socialfaglig uddannelse som socialrådgiver eller pædagog. En af behandlerne har derudover en samfundsvidenskabelig kandidatuddannelse. Vi skelner i vores analyse ikke mellem hvem der har hvilken grunduddannelse. Selvom denne viden evt. ville kunne tænkes ind som en kontekst, med betydning for interaktionen mellem bruger og behandler, så er det ikke en kontekst som vi har fundet at parterne orienterer sig mod i empirien. Ved ikke at kategorisere behandlerne efter deres grunduddannelse undgår vi at tildele grunduddannelsen en betydning a priori, hvilket ligger i tråd med specialets induktive tilgang.

Alle behandlere har desuden taget et kursus i kognitiv terapi ved misbrug samt CARE-basisuddannelsen. Hvilke forståelser der er indeholdt i disse vil vi i det følgende give et overblik over.

5.1 Recovery-orienteret tilgang

Misbrugscentret arbejder ud fra en recovery-orienteret tilgang, der både har fokus på borgerens- og den professionelles perspektiv og rolle i forløbet. Tilgangen bygger på fire grundlæggende værdier; selvbestemmelse, personorientering, personinvolvering og håb. Disse værdier er i overensstemmelse med de øvrige metoder og tilgange, der arbejdes med.

Selvbestemmelse handler for brugeren om retten til at bestemme over eget liv. For den professionelle handler det om "at borgerens perspektiv altid er tilstrækkeligt udredt, er synligt og i udgangspunktet styrende for rehabiliteringen".

Personorientering handler for brugeren om at blive mødt som et helt og unikt menneske. Den professionelle har fokus på brugerens hele situation og livshistorie frem for en snæver definition af et bestemt problemfelt. Dette indebærer at være nysgerrig, udforskende og at tilbyde alternativer til den måde, brugeren opfatter sin virkelighed på.

Personinvolvering handler for brugeren om at være involveret og en central figur i sit eget forløb. Den professionelle inddrager brugeren i indsatsens dele i et ligeværdigt samarbejde med denne.

Håb handler for brugeren om, at det altid har potentiale for forandring og udvikling og at "intet er statisk". For den professionelle handler det om at møde brugeren med en tro og håb om, at dennes situation kan ændres i positiv retning, også hvis brugeren selv har mistet håbet (Recovery-orientering).

Set overordnet på disse fire værdier; selvbestemmelse, personorientering, personinvolvering og håb, kan det umiddelbart være svært at finde indsigelser herom. Værdierne kredser omkring en overordnet forståelse af, at hver enkel bruger er unik. Dette er interessant, fordi værdierne som de fremstilles i Recovery orienteringen, også indeholder aspekter der peger i retning af en universel forståelse af brugeren. F.eks. peger sætningerne "ethvert menneske har potentiale for forandring og udvikling" og "intet er statisk" (Recovery-orientering) mere i retning af et universelt menneskesyn. Er det rimeligt at antage, at det altid forholder sig sådan? Og hvis ikke er det så i modstrid med den brugerorienterede tilgang altid at møde brugeren med troen på udvikling og forandring, hvis denne ikke selv tror på dette? Tro og håb på brugerens vegne om at situationen altid kan ændres i positiv retning, ligger på linje med Per Revstedes tanker om den "latent motiverede", der trods tilkendegivelser om det modsatte inderst inde alligevel er motiveret for forandring (Revsted, 2004). Tankerne om at der ligger noget ubevidst bag den aktuelle adfærd, noget som skal afdækkes og forstås for at ændring er muligt, kan genfindes i psykodynamiske teorier (Payne, 2006: 106). Villadsen problematiserer dette, idet synet indebærer at brugeren hermed tilskrives nogle bestemte egenskaber; en kerne som det er mere eller mindre i kontakt

med. Er brugeren ikke i kontakt med sin indre kerne, er det socialarbejderens opgave at hjælpe brugeren med at komme i kontakt hermed (Villadsen, 2003: 198-201).

Generelt kan der stilles spørgsmålstejn ved, hvordan den metodestringens der præger den kognitive tilgang, og metodeprojektet i særdeleshed (se nedenfor), harmonerer med den brugerorienterede tilgang i Recovery orienteringen? Metoder og skemaer kan netop ses som et udtryk for styring mod noget bestemt og dermed udelukkelse af andre optikker?

Disse betragtninger vil danne baggrund for refleksioner, der løbende diskuteres gennem analyse- og perspektiveringskapitlet.

5.2 Metodeprojektet

Misbrugscentret deltager i øjeblikket i et projekt, der har til formål at afprøve specifikke metoder med henblik på at styrke metodisk og systematisk arbejde i kommunal misbrugsbehandling. I fem ud af de seks samtaler som vi har optaget, indgår brugerne i dette metodeprojekt.

Metodeprojektet har til formål at løfte kvaliteten af den sociale misbrugsbehandling. Dette sker gennem brug af viden og metode med dokumenteret effekt. Ønsket om at ville løfte kvaliteten og anvendelsen af metoder med dokumenteret effekt, kan ses som et udtryk for en mere overordnet samfundsmæssig diskurs. Fra politisk side tales der om at løfte kvaliteten inden for områder som sundhedsvæsenet, psykiatrien, skole- og daginstitutioner, samtidig med at der ofte tales om at gøre det der virker.

Derudover vil der med projektet være fokus på en helhedsorienteret indsats og opfølgning. Den helhedsorienterede indsats består i ikke alene at have fokus på at reducere eller ophøre et stofforbrug, men ligeledes at have fokus på de barrierer der måtte stå i vejen for dette (Bilag: 7). Målgruppen for projektet er unge mellem 15-25 år med et behandlingskrævende forbrug af hash, hallucinogener og centralstimulerende stoffer. Derudover må målgruppen ikke have svære psykiatriske lidelser eller meget svære adfærdsproblemer. Desuden skal de unge være i stand til at indgå i et kognitivt behandlingsforløb.

På misbrugscentret henvender metodeprojektet sig til unge mellem 18-25 år. Metodeprojektets behandlingsmetoder ligger på linje med misbrugscentrets øvrige behandling; kognitiv

adfærdsterapi, men er mere metodestringent, idet der målrettet arbejdes med at afprøve nogle bestemte evidensbaserede metoder. Dertil kommer at der i metodeprojektet anvendes et belønningsprincip i form af gavekort til nogle af deltagerne, også kaldet Voucher-baseret forstærkning. Dette gøres i forsøget på at fastholde de unge i behandlingsforløbet længe nok til at behandlingen kan nå at virke. Der trækkes her på tanker der kan genfindes i behaviorismen, hvor der gennem belønning i form af positiv materiel forstærkning søges at fremme en ønsket adfærd (Hutchinson og Oltedal, 2006: 146). Behandlingsforløbet i metodeprojektet strækker sig over 12 samtaler fordelt på 12 uger med en efterfølgende opfølgingsbehandling af seks mdr. varighed.

I forbindelse med metodeprojektet er der udarbejdet en behandlingsmanual (se bilag), hvilket det følgende refererer til. I behandlingsmanualen præsenteres dels grundlæggende tanker bag de metoder, der anvendes og dels konkrete handlingsanvisninger og dagsorden til de enkelte sessioner i behandlingsforløbet. Handlingsanvisningerne er detaljerede og omhandler f.eks. hvordan der tages kontakt og forslag til konkrete sproglige formuleringer.

Den overordnede ramme for behandlingen i metodeprojektet inddeles i fire niveauer. Første niveau indeholder etablering af alliance og engagement, hvilket betragtes som grundlæggende for at behandlingen kan lykkes. Andet niveau indeholder en mål-identificering og tredje niveau er mål-analyse. Fjerde niveau omhandler mål-opnåelse og på dette niveau indgår bl.a. identificering af risikosituationer. Behandlingsmetoderne der knytter sig til disse fire niveauer er Individuel kognitiv adfærdsterapi sammenkædet med Den Motiverende Samtale.

5.2.1 Den motiverende samtale

Den motiverende samtale er en metode, der har til formål at arbejde mod specifikke mål og reducere ambivalens. Den bygger på tanken om, at brugeren allerede er motiveret; det er ikke noget behandleren skal skabe i brugeren. Derimod er behandlerens opgave at frembringe den unges egne begrundelser og tanker gennem en ikke-konfronterende og ikke-dømmende kommunikationsform. Samtaleteknisk understøttes denne kommunikationsform vha. åbne spørgsmål, der fremmer uddybende svar. Desuden er der et fokus på bekræftelse bl.a. ved at anerkende den unges valg og forsøg på forandring. En anden samtaleteknik er at anvende forskellige refleksionstyper, der på forskelligvis søger at fremme følelser og nye refleksioner hos

den unge, og at benytte hyppige opsummeringer. Den motiverende samtale er kendetegnet ved spørgsmål frem for overtalelse og rådgivning, for derigennem at fremme den unges oplevelse af autonomi. Derudover handler den motiverende samtale om at arbejde empatisk og arbejde i retning af målopfyldelse (Bilag: 12 og denmotiverendesamtale.dk).

Den motiverende samtale bygger på en forståelse af, at motivation er noget der allerede er tilstede i brugeren, og ikke noget behandleren kan "fylde på" brugeren. Disse tanker er i overensstemmelse med Revsteds tanker om den indre motivation, der udspringer af brugerens iboende kerne. Man kan spørge hvor motivation egentlig udspringer fra? Selvom brugeren med sine egne ord beretter om ambivalens og udviser motivation for forandring, hvordan afgøres det så om dette udspringer af noget indre, allerede eksisterende og ikke alene er et produkt af interaktionen med behandleren? Et produkt der er præget af behandlerens undersøgende og understøttende spørgsmål, der målrettet orienterer sig mod afdækning af motivation og ambivalens.

5.2.2 Individuel kognitiv adfærdsterapi

Samtaleteknikker og principper vedr. den motiverende samtale er forenelige med den kognitive adfærdsterapi ifølge behandlingsmanualen. Foruden dette indeholder den kognitive adfærdsterapi nogle retningsgivende metoder, som fungerer som konkrete redskaber i behandlingsforløbet. Den kognitive adfærdsterapi arbejder systematisk med, at ændre uhensigtsmæssig adfærd ved at have fokus på koblingen mellem tanker, følelser og adfærd, og arbejder på problemløsning ift. den nuværende situation (Bilag). Den grundlæggende forståelse er, at måden der tænkes på har indvirkning på ens adfærd, hvorved det antages at ved at ændre tænkemåde ændres adfærd (Hutchinson og Olstedal, 2006: 149).

I den kognitive adfærdsterapi er der en opmærksomhed på negative automatiske tanker, hvorved det handler om at undersøge hvilke opfattelser, der ligger bag disse tanker samt holdbarheden af dem. Med andre ord handler det om, at opnå indsigt gennem identifikation af hvilke opfattelser og fortolkninger, der ligger til grund for de negative automatiske tanker. Herefter handler det om, at afprøve nye fortolkninger i konkrete situationer for dermed, at lære at handle på nye måder i overensstemmelse med de nye fortolkninger.

Til den kognitive adfærdsterapi og metodeprojektet knytter der sig nogle konkrete metoder, ofte i form af forskellige slags skemaer f.eks. udarbejdelse af kriseplan, kortlægning og håndtering af risikosituationer og trivsel/forbrug skema.

De fremlagte aspekter ved den kognitive adfærdsterapi kan genfindes i empirien. En nærmere diskussion af disse vil derfor blive diskuteret løbende gennem analyse- og perspektiveringskapitlerne.

6. Analyse

I det foregående har vi betragtet interaktionen mellem bruger og behandler på et overordnet teoretisk plan. Vi har argumenteret for det relevante i at se på interaktion på en måde, der tilstræber et induktivt blik på denne. Dette er foregået gennem diskussioner af forskellige aspekter ift. mødet mellem bruger og behandler i den institutionelle kontekst. Videnskabsteoretisk har vi fundet det relevant at trække på tanker fra fænomenologi og socialkonstruktivisme i overensstemmelse med vores samtaleanalytiske metodevalg. Herigennem har vi skærpet den optik, der vil være styrende for dette kapitel; analysen.

Analysen bygger på uddrag fra fem forskellige samtaler mellem brugere og behandlere på et misbrugscenter. Uddragene bidrager på forskellig vis til belysning af, hvordan brugeren påvirkes og påvirker konstruktionen af problemforståelser og identiteter i samtale med behandleren. Uddragene vil således være illustrative ift. dette og er udvalgt ud fra et kriterie om, at få forskellighederne fra samtalerne frem for herigennem at give et så fyldestgørende billede af den konkrete praksis som muligt ud fra den indsamlede empiri.

Analysen er opdelt i afsnit, som hver vil indeholde en introduktion af den konkrete samtale samt en begrundelse for valget af de uddrag, der behandles i det givne afsnit.

6.1 Introduktion til transskriptionen af samtalerne

I uddragene anvendes forskellige transkriptionstegn, som her uddybes. Tallene til venstre henviser til tidspunktet i samtalen, i minutter og sekunder. BR er en forkortelse for bruger og BE for behandler. Tallene i parentes indikerer pauser i sekunder, og de øvrige parenteser er den anden parts korte responser i taleturen. Herudover vil parenteser ligeledes kunne indeholde en kort adfærdsbeskrivelse som f.eks.: (griner). Hvor andet ikke er anført henviser dette til den talende parts adfærd. I taleturen vil der ofte indgå ord efterfulgt af prikker (...). Dette anvendes, når den talende enten afbryder sig selv for herefter at starte sætningen på ny eller at der opstår et kort ophold i talen, uden at det registreres som en egentlig pause. Nogle ord vil være understreget, hvilket betyder at den talende betoner ordet i særlig grad.

Vi har valgt at betegne alle brugere og behandlere som henholdsvis "bruger" og "behandler", også selvom der i uddragene vil være gengangere af disse. Vi har dog ikke fundet det relevant at nummerere parterne. Dette er en understregning af vores fokus på, hvordan parterne samtaler i interaktion. Vi har ingen interesse i at se på én behandler i fht. en anden, ej heller at vurdere den enkelte behandler og dennes fremgangsmåde.

6.2 Divergerende problemforståelser

Samtaleuddragene, som vil blive behandlet her, stammer fra sidste halvdel af samtalen og omhandler, om, hvordan og hvad brugeren skal fortælle sine venner om sit hashstop. Samtalen giver et indblik i, hvordan delvis divergerende problemforståelser mellem bruger og behandler håndteres af brugeren i interaktionen. Idet vi har fundet dette som et karakteristika ved netop denne samtale, er uddragene udvalgt ud fra et kriterie om at være illustrative ift. dette.

Forud for uddragene har brugeren, i forbindelse med besvarelse af trivsel og forbrugsskema, fortalt at han har røget hash en enkelt aften i den forgangne uge. Brugeren fortæller, på foranledning af behandleren, detaljeret om episoden, der skete i forbindelse med en fodboldkamp på tv han havde set sammen med nogle venner. Dette medfører, for behandleren, en snak om vigtigheden af at få talt om episoden.

Uddrag 1:

32.05: BE: Hvis du sku (2 sek.)hvis vi nu ku gøre det her om igen..hvis det var sådan en plade hvis vi ku løfte pickuppen op og..og så sætte den tilbage igen (ja) til onsdag inden du tog hjemme fra..øh..og du og du ku komme ud af det med et andet resultat hvordan ville det så se ud?

32.20: BR: øh..jamen altså..jeg ville jo stadig være taget derover..

32.25: BE: du ville stadig være taget derover

32.26: BR: ja..altså..jeg ku selvfølgelig også godt ha ladet være med at tage derover..øh..ff

- 32.32: BE: hvor mange var det I var (nævner brugerens navn)?
- 32.34: BR: Vi var fem
- 32.35: BE: og de fire af dem ryger (ja) ja..så du var taget derover alligevel (ja) godt (3 sek.) og hva så..så havde I siddet og hørt noget musik og gået ud
- 32.44: BR: så havde vi spist..og så havde jeg som første gang sagt nej tak og taget den og sendt den videre ..og så skulle jeg egentlig også bare anden gang have lugtet luntten altså fordi jeg ved jo godt altså der bliver ikke røget smøger derinde skal der siges.så jeg skulle egentlig bare have tænkt det kan ikke være en smøg det her (2 sek) og det skal jeg jo ikke gøre jeg skal jo ikke ryge det her vel (nej) og så skulle jeg have tænkt lidt mere klart selvfølgelig jeg skulle have haft lidt mere klarhed i hovedet måske lige have stoppet op i to sekunder og øh og så lige tænke (mm) det her går sgu galt og det ved jeg også godt selv fordi altså det er jo ikke fordi jeg ikke er bevidst om hvad det er der er på vej til at ske øh det var jeg bare ikke lige der fordi jeg var for ufokuseret så så jeg skulle egentlig bare lige ha have stoppet op og så lige have tænkt over at der bliver jo ikke røget smøger herinde så det er ikke en smøg jeg får tildelt så det var egentligt også eller selvfølgelig lokalet lugter jo af hash så så men så skulle jeg jo bare (2 sek) igen sagt nej tak videre og kig på fodbold igen fordi at eller at gået ud på altanen at ryge en smøg øh for ligesom at lige få en lille afslapper for det (jaa)
- 34.14: BE: jaa..Altså man kan sige (nævner brugerens navn)..øh (4 sek) altså virkeligheden er jo i det her os nu..os som vi snakkede om før i forhold til dine risikosituationer..det her det er jo simpelthen risikosituation number one..det er de her venner her og omgangen med dem og alle mulige vaner og rutiner og ting og sager der ligger i det (ja) og det er det her jo et rigtigt godt eksempel på øh (3 sek) så så hvad hedder det jeg tænker lidt (2 sek) at øh at på en eller anden måde så skal du jo sammen med mig jo finde ud af hvordan du kan indgå i den sammenhæng med dem der øh og hvor du vælger at tage nogle andre valg og hvor du i hvertfald (2 sek) øh er bevidst om dig selv og kan du gøre et eller andet andet og øh hvad hedder det der ku der ku jo være alle mulige ting i det så rent kognitivt behandlingsmæssigt så hvad hedder det øh (2 sek) øh at det er selvfølgelig ligesom vi snakkede om hvad gjorde det så ved dig og

alle sådan nogle ting men jeg tænker lige nu her i forhold til næste uge og det der med at egentligt så er det det er så lidt at du ryger ik og (ja) så det næsten er lige meget og så er det bare på ingen som helt mulig måde overhovedet lige meget (jaa) i forhold til at ryge helt for man kan sige mønstret det det er at at du du gør det vælger at ryge derinde det er det der er hele din problematik (jaa..) ik og at du vælger at ryge fordi du egentligt gerne vil noget andet med dit liv (ja) og det kan have store konsekvenser for dig at gøre det der ik og (ja) og så kan du ha så og så er Chelsea bagud mand eller nogen er dumme mand eller der var også nogen der gav mig et eller andet og jeg ikke lige tænkte over det og og vi kan finde på alle mulige ting og sager der kan være grund til det her med

35.58: BR: det er bare dårlige undskyldninger

36.00: BE: ja jeg ved ikke om det er dårlige undskyldninger det er i hvert fald undskyldninger der der gjorde at du gav dig selv lov til som som er så kraftige at de kan at de faktisk i et eller andet givent øjeblik er stærkere end det du gerne vil med dit liv altså ønskerne for det du gerne vil (jaa)

Uddraget tager sit udspring i brugerens svar på spørgsmålet om, hvad han ville have gjort anderledes for ikke at være havnet i situationen, hvor han ender med at ryge hash. Brugeren svarer, at han fortsat ville være taget over til vennerne (32.20). Svaret gentages af behandleren (32.25). Det er uklart hvorvidt behandlerens kommentar egentlig er et spørgsmål eller en konstatering og kan have karakter af en overtalelseteknik. Ved at benytte en sådan teknik giver behandleren brugeren mulighed for at ændre sit svar i efterfølgende taletur. Overtalelse benyttes ifølge Jokinen og Suoninen i det sociale arbejde på adskillige måder, og defineres som en aktivitet der bl.a. kan fremkalde bestemte fortællinger og fortolkninger (Jokinen og Suoninen, 2005: 470). Behandlerens kommentar får brugeren til at bekræfte sit svar, men samtidig lidt modvilligt at overveje det modsatte ("ku selvfølgelig"), men afbrydes af behandlerens næste spørgsmål.

I taleturen (32.35) fungerer behandlerens "godt" som en accept af brugerens præmis, om stadig at ville tage over til vennerne, idet han efter en kort pause taler videre ud fra denne præmis. I

brugers næste taletur (32.44) fortæller han om hvordan han forestiller sig, at han kunne have undgået at ryge hash sammen med vennerne den pågældende aften. Måden brugeren italesætter dette på er i vendinger som, skulle "have lugtet lunt" (32.44 linje 2), "haft lidt mere klarhed i hovedet" (32.44 linje 6) og "have stoppet op i to sekunder" (32.44 linje 7). Han beskriver at grunden til at han røg handlede om at være "ufokuseret" (32.44 linje 9). I sidste del af brugers taletur nævner han konkrete forslag som at sige "nej tak", "kigge på fodbold" og at være "gået ud på altanen at ryge en smøg øh for ligesom at lige få en lille afslapper for det" (32.44 linje 13-14).

I behandlerens efterfølgende taletur starter han med at sige "virkeligheden er jo i det her os nu..os som vi snakkede om før i forhold til dine risikosituationer..det her det er jo simpelthen risikosituation number one..det er de her venner her og omgangen med dem og alle mulige vaner og rutiner og ting og sager der ligger i det" (34.14 linje 1-4). Herved erklærer han situationen og omgangen med vennerne som "risikosituation number one" og ved at benytte ordene "virkeligheden er jo.." og "simpelthen risikosituation number one", kommer det til at fremstå som indiskutable fakta. Dette er interessant, idet det virker divergerende ift. den problemforståelse som brugeren har givet udtryk for i foregående taletur, hvor problemet i højere grad omhandler hans egen måde at agere på end omgangen med vennerne i sig selv.

I næste del af taleturen forklarer behandleren, hvordan denne risikosituation kan bruges i behandlingsøjemed. Behandleren omtaler at de i fællesskab skal finde en måde, hvorpå han kan omgås med sine venner uden at ryge, og dette indebærer at brugeren "vælger at tage nogle andre valg", og "er bevidst om dig selv" og "gøre et eller andet andet" (34.14 linje 7-9). Det er bemærkelsesværdigt, at behandleren nævner disse tre strategier som er i overensstemmelse med brugers egne strategier for at undgå at ryge hash (32.44). Idet at behandleren ikke refererer tilbage og krediterer brugeren for dette, kan det fremstå som om behandleren har overhørt det, idet han ikke virker til at tillægge dette betydning. Det er interessant, at behandleren omtaler behandlingen som en fælles proces samtidig med, at han ikke inddrager brugers udsagn fra foregående taletur. Hermed kommer det til at fremstå som noget, der har karakter af en parallel proces.

Sidste del af behandlerens taletur omhandler, hvordan behandleren forstår brugers problematik. I denne forståelse benytter han ordene mønstre og det at "vælge at ryge" (34.14 linje

14-15) og virker til at trække på en kognitiv læringsteoretisk forståelse (Hutchinson og Olterdal, 2006: 149), hvor adfærden at ryge kategoriseres som et mønster afledt af en bestemt tænkemåde som bør ændres, idet det har "store konsekvenser" (34.14 linje 17) og står i vejen, fordi brugeren egentlig gerne vil noget andet med sit liv (behandleren refererer her tilbage til brugerens ønske om at blive gourmetkok tidligere i samtalen). Behandleren pointerer to gange (34.14 linje 15 og 16) at brugerens problematik er at han *vælger* at ryge, dette virker umiddelbart til at stå i kontrast til brugerens egen forståelse af hvorfor han røg hash i den pågældende situation. Hvor det i brugerens optik handlede om mangel på klarhed og fokusering i øjeblikket, bliver det fra behandlerens side fremsat som en bevidst handling. En bevidst handling der sker på baggrund af "ting og sager", han nævner f.eks. at "så er Chelsea bagud mand eller nogen er dumme mand eller der var også nogen der gav mig et eller andet og jeg ikke lige tænkte over det" 34.14 linje 18-20). Selvom behandleren delvist benytter sig af brugerens ord, så synes det alligevel at have en anden betydning idet det i behandlerens optik har antydning af ansvarsfralæggelse, hvilket ikke umiddelbart fremgår af brugerens eget udsagn.

Brugeren responderer på behandlerens sidste del af taleturen ved at sammenfatte den måde hvorpå behandleren fremsætter forklaringen ift. at ryge som "det er bare dårlige undskyldninger" (35.58), og erklærer sig ikke hverken enig eller uenig i behandlerens fremstilling. Behandleren siger efterfølgende, at der er tale om undskyldninger som gjorde at brugeren gav sig selv lov til at ryge og fortsætter sin egen forståelse fra sidste taletur. En forståelse der synes anderledes end brugerens. Sidst i uddraget sættes behandlerens forståelse på spidsen, idet han omtaler undskyldningerne som noget der så kraftige, at de i øjeblikket er stærkere end det brugeren vil med sit liv (36.00).

Uddrag 2:

53.20: BE: (51.20-53.20 i taleturen er der udeladt snak vedr. hvordan brugeren evt kunne fortælle det til sine kammerater at han har brug for hjælp til at stoppe fra dem)...Så man ligesom får det afleveret og det bliver mere ufarligt end som så..der er jo ikke noget der er farligt i det overhovedet

53.30: BR: ... mmm..nej..det er der jo ik..øh..det bare..det er jo selvfølgelig nemt for mig at sidde og sige nu..at det vil jeg jo også gerne..men men..det det jo jeg ved jo ik om jeg ka ka kan gøre det..altså det ved jeg ikke..jeg skal selvfølgelig prøve det..og se om jeg ik godt kan tage mig sammen med at få det sagt..men det er bare svært når man altid har været ham..den..den store lidt hårde negl i gruppen..eller i flokken..som folk altid kom med deres problemer til..ja..øh..jeg har jo altid bare sat andres problemer over mine egne...jeg tror bare det er derfor at jeg ik..så har jeg bare altid lært at det..jamen det ik lige så vigtigt lige nu..så kan jeg sgu tage det op med mig selv senere..og jeg..ja det er også derfor jeg har aldrig været typen der bedt om hjælp..øh men har altid været ham folk kom til når de havde brug for hjælp..ja så tror jeg egentlig bare det er der jeg lige..altså lige har fået indlært at..at jaaa du har ik brug for andre folk det er dem der har brug for dig..i stedet for at jeg jo så også engang imellem godt kan vende dem om og sige nu har jeg sgu også brug for at de lige..at de lige lytter her..og hjælper mig på det her..øh ja det er bare sådan at jeg lige skal have den vendt om..det tager jo nok lige..lidt længere stykke tid..jeg kan jo prøve at se om jeg ikke godt kan..kan..kan..kan vende mig til at tage et lille skridt af gangen (hmm) så det er at jeg kan..kan prøve at åbne mig selv mere op (mmm) for folk og prøve og..fordi at lige nu er det jo kun når det er at man er fuld at man sådan engang imellem lige siger at det er kraftdælmme også noget lort..det her der er sket..så snakker man lige fem minutter om det i en brandert..og så går man jo videre til at drikke flere bajere..

55.20: BE: ..men (nævner brugerens navn) prøv lige at høre her..altså uden at der skal gå mere psykolog i den end højst nødvendigt..du..du bliver også nødt til at være opmærksom på hvilke mekanismer det er der går i gang..for du..du..du siger det jo selv..det handler jo dybest set ikke om at du ikke vil sige det..det handler om et eller andet billede du har af dig selv i gruppen..du er ham den store og stærke der altid har taget sig af andre folks problemer..ved du hvad..det kan du blive ved med at sige de næste 15 år mand (jaa) og det der med at man bliver aldrig..prøv at hør her du bliver ikke mere klar til noget som helst end du er lige nu (jaa)..tage tilløb til hvad..hvad er det du skal tage tilløb til? Hvis det der det er dine kammerater..i den sidste ende hvis det

er dine venner dem der..og sådan har jeg det med det lige meget metodeprogram og hvordan og hvorledes..så hjælper de dig i det her (ja det gør de) eller også så er de ikke dine venner (ja.det er rigtigt nok..de ved også..).og prøv at hør..du..du..du siger det faktisk ..jeg ved ikke hvordan i snakker sammen sådan når I er sammen med jeres venner om man skal gøre det alle sammen eller en af gangen..men du siger det faktisk nu..med noget substans..og siger ved I hvad drenge jeg har sgu altid..vi har kendt hinanden..jeg ved ikke hvor længe du har kendt dem.

56.19: BR: ej..men det er rimelig lang tid

56.21: BE: jaaa..du har altid haft en rolle..hvis..hvis man siger det højt (nævner brugerens navn) så lidt så mister det også sin kraft..altså du..du skal ikke..hvad hedder det..altså den der..din stolthed må ikke stå i vejen for det her..forstår du (ja)..og det skal du bare være opmærksom på..det..det er jo ikke fordi jeg siger at du skal noget som helst (nej nej) jeg prøver bare at belyse..at hvis man sidder i den rundkreds her..så ryger du på et eller andet tidspunkt..så vi skal have gjort et eller andet ved det (ja)..og du vil gerne sidde i rundkredsen..så det er ikke en option at du ikke skal sidde der (nej) der ville være det nemmeste(ja ja ja) det er ikke en option så okay der skal gøres et eller andet anderledes i det...det er i hvertfald det eneste der er helt sikkert for ellers bliver du ved med at få den joint og det bliver du ved med så længe du sidder der (ja) og så når du flytter et eller andet sted hen..altså nissen flytter med..og så sidder der nogle ovre på Østerbro i en rundkreds og så ryger det rundt der og der spiller Chelsea jo altså også (ja, ja) i fjernsynet der ovre, ik (ja, ja) så du kan ikke rigtig flytte væk fra det inden i dig der gør at du giver dig selv en eller anden slags mulighed for lige at ryge og det endda faktisk tager dig i en eller anden slag bagholdsangreb (ja) når man ikke lige havde regnet med det (ja, ja) og som du også siger og hvad der er rigtigt vigtigt.. når du først er gået i gang så tænker du også fuck det nu har jeg alligevel også det ene og det andet, ik (ja) og der er ikke langt fra den tanke til (nævner brugerens navn) og så fortsætte til det mere (jaa) til to joints om ugen..du kender selv turen tilbage igen, ik (ja, ja) det behøver jeg vel ik at forklare dig

57.42: BR: nej nej nej, ha, den har jeg været igennem nogle gange

57.45: BE: hvad tænker du om det jeg siger til dig nu?

57.58: BR: Jamen jeg tænker selvfølgelig at det er jo..det er jo bare min stolthed..og som jeg jo egentlig lader mig selv kvæles i..altså det er den jeg lige må..må tage at sluge..sådan at jeg..jeg kan komme ud over det..faktisk for det ved jeg jo godt at hvis..at hvis der er en i gruppen der har haft brug for noget hjælp..så har de også støttet op..og det gjorde de også første gang da det var at jeg stoppede sammen med min kammerat David (2 sek.) altså der var folk jo..folk stoppede bare med at pass den over efter en uge for så havde de ligesom forstået at det her det var sgu alvorligt..fordi at dengang der var det sådan at tre dage..wow..og syv dage var sådan okey så vidste man godt da at øh..de her de prøver at stoppe..(3 sek.) øh så jeg har også..jeg har haft støtten før og jeg ved godt at den kan komme igen..jeg har bare svært ved at få det sagt (2 sek.) og det er bare det øh..jeg..jeg..skal have taget mig sammen til..altså stadig at kunne være sammen med dem..hvor jeg sidder derude og ryger smøger med dem..hvor de måske sidder og ryger en joint og så kan vi godt spille FIFA igen (3 sek.) og så skal jeg bare lige have det ind i mit hoved..at jeg behøves jo ikke at ryge når jeg er sammen med dem (3 sek.) det er bare et billede jeg lige skal have ændret.

6.2.1 En usikker start

Andet uddrag kommer i forlængelse af en snak vedr. vennernes viden omkring brugerens behandlingsforløb. Brugeren starter med at kommentere på behandlerens sidste bemærkning om, at der jo ikke er noget farligt overhovedet i at skulle fortælle vennerne om sin situation (53.20, 53.30). Hvis der alene ses på ordene giver brugeren behandleren ret i, at det ikke er farligt. Alligevel fremstår hans svar både tøvende og usikkert i kraft af hans brug af "øh" og stammende stavelser. Harvey Sacks anskuer sådanne ufuldstændigheder i sproget som noget, der analytisk bør betragtes som et repertoire parterne benytter sig af i samtalen. Dermed handler sproglige ufuldstændigheder ikke (nødvendigvis) om manglende evne til at udtrykke sig, men om noget der har en funktion i samtalen (Olesen, 2012:53-54). Disse betragtninger om sprogets

ufuldstændigheder fremstår plausibelt ift. brugerens svar i dette uddrag, idet det har en funktion af at kunne hjælpe ham med at håndtere det svære i samtalen. Derudover benytter brugeren sig af "men" nogle gange i taleturen. Brugerens første brug af "men" i sætningen "men.. men..det det jo jeg ved jo ik om jeg ka ka ka kan gøre det.." (53.30) bevirker at det foregående udsagn om, at det ikke er farligt at snakke med vennerne, bliver svækket. Det samme gør sig gældende ved næste "men". Her er det udsagnet om at prøve at tage sig sammen, der efterfølgende svækkes af brugen af "men". Det kan udledes, at dette er en mekanisme/repertoire brugeren benytter sig af på linje med de sproglige ufuldstændigheder (Olesen, 2005: 328), der viser sig i starten af taleturen.

6.2.2 Skift i positionering

Brugeren giver efter sin lidt usikre start i taleturen (53.30) en forklaring på, hvorfor han ikke har fortalt sine venner om sit behandlingsforløb. Først i taleturen starter brugeren med at omtale sig selv som "den store lidt hårde negl i gruppen", en person "som folk altid kom med deres problemer til" (53.30 linje 4-5) og som sætter "andres problemer over mine egne" (53.30 linje 6). Brugeren fortæller desuden, at han aldrig har været "typen der bedt om hjælp" og derigennem har lært at "du har ikke brug for andre folk det er dem der har brug for dig" (53.30 linje 8 og 10-11). Hvor brugeren fra starten af taleturen positionerer sig som "den store lidt hårde negl i gruppen" sker der fra linje 11 (53.30) og frem et skifte i forklaringen. Skiftet kommer med ordene "i stedet for at jeg jo så også engang imellem godt kan vende dem om og sige nu har jeg sgu også brug for at de lige..at de lige lytter her..og hjælper mig på det her.." (53.30 linje 12-14). Brugeren virker nu til at være påbegyndt en proces, som indebærer en ændring af sin egen forståelse af sig selv som en der sætter andres problemer over hans egne, til at være en der også kan have brug for at sætte fokus på sine egne problemer over for vennerne. Han taler om "jeg kan jo prøve at se om jeg ikke godt kan..kan..kan..kan vende mig til at tage et lille skridt af gangen (hmm) så det er at jeg kan..kan prøve at åbne mig selv mere op (mmm) for folk og prøve og.." (53.30 linje 15-17). Hermed siger han at det er svært for ham at åbne sig op for andre, men noget han giver udtryk for at ville forsøge at vænne sig til. Dette virker svært for brugeren, hvilket igen understreges af hans stammende "kan..kan..kan..kan". Endvidere underbygges at det er en svær situation for brugeren

med hans fortælling om, at det kun er i fuldskab at han engang imellem har fortalt om sine problemer (53.30 linje 18-21).

6.2.3 En lang tale

Behandlerens taletur 1 (55.20) og 2 (56.21) kan betragtes som en lang sammenhængende tale, der kun indimellem giver plads til, at brugeren kan komme med korte responser. I disse taleturer trækker behandleren på forskellige kontekster, positioner og teknikker som gennemgås i det følgende.

Behandlerens første taletur starter med ordene "altså uden at der skal gå mere psykolog i den end højest nødvendigt" (55.20 linje 1-2). Denne bemærkning er interessant, idet den kan opfattes som en form for distance til den aktuelle behandlingssituation og sig selv som professionel behandler. Det kan dog også opfattes som en måde, hvorpå han retorisk tager afstand til det som foregår; at han netop indtager en position som terapeut. Det ser ud til at bemærkningen tjener til at jævne vejen for den næste sætning vedr. "at være opmærksom på hvilke mekanismer det er der går i gang" (55.20 linje 2) og gøre denne mere fordøjelig for brugeren. Behandlerens brug af ordet "mekanismer" er interessant, idet det leder tanker hen på noget der sker per automatik.

Behandleren tager udgangspunkt i brugerens egen fremstilling af sin position i vennekredsen, men kalder det samtidigt "et eller andet billede du har af dig selv i gruppen" (55.20 linje 4). Dermed tvister han brugerens "altid har været" (53.30 linje 4) til noget der er mere modellerbart, nemlig et billede eller en bestemt forestilling han mener brugeren har om sig selv. Men spørgsmålet er om behandleren dermed overser essensen af brugerens fremstilling af sig selv (se 53.30), idet han lægger mest vægt på brugerens første del af taleturen frem for sidste del. Dermed bliver positionen som den hårde negl i flokken afsættet for behandlerens taletur, og ikke brugerens fortælling om at det er svært for ham at åbne sig.

Den næste sekvens af taleturen får en peptalk lignende karakter; "..ved du hvad..det kan du blive ved med at sige de næste 15 år mand (jaa) og det der med at man bliver aldrig..prøv at hør her du bliver ikke mere klar til noget som helst end du er lige nu (jaa)..tage tilløb til hvad..hvad er det du skal tage tilløb til?" (55.20 linje 5-8). Spørgsmålet er retorisk og behandleren bruger en form for

overtalelseteknik, idet det virker til at have det tydelige formål at vække nogle bestemte følelser i brugeren. Følelser der virker til at få brugeren til at indse, at det er nu der skal handles, fordi han ikke bliver mere klar end han er lige nu. Dette kan ses som en normativ vurdering med budskabet om at hvis han ikke handler nu, så bliver hans situation ikke anderledes i fremtiden.

Overtalelsesstrategien understreges yderligere i det efterfølgende, hvor behandleren positionerer sig som værende andet end behandler i den aktuelle institutionelle kontekst med sætningen ”og sådan har jeg det med det lige meget metodeprogram og hvordan og hvorledes” (55.20 linje 9-10). Sætningen indikerer, at det er et budskab der ikke kun er begrænset af den aktuelle behandlingskontekst. Det virker til at være en personlig mening behandleren kommer med, hvorved han positionerer sig som mere end blot behandler. Herved synes den at få en større vægt i kraft af, at det ikke kun er noget han siger fordi det er hans job. Dernæst omsætter behandleren sit budskab om, at brugeren skal tage snakken med sine venner, på en konkret måde ved at tale for brugeren ”ved I hvad drenge jeg har sgu altid..vi har kendt hinanden..” (55.20 linje 14) og tilpasser sin talemåde til hvordan brugeren tidligere i samtalen har givet udtryk for, at jargonen er i vennekredsen.

I behandlerens næste taletur (56.21) trækker han på en kognitiv problemforståelse i sin argumentation, der vedrører at ændre adfærd for herigennem at opnå en ny situation (Payne, 2005: 158-159). Særligt tydeligt fremgår det af sætningen; ” der skal gøres et eller andet anderledes i det...det er i hvert fald det eneste der er helt sikkert for ellers bliver du ved med at få den joint og det bliver du ved med så længe du sidder der..” (56.21 linje 7-9). Argumentationen fortsætter i ” nissen flytter med..og så sidder der nogle ovre på Østerbro i en rundkreds og så ryger det rundt der og der spiller Chelsea jo altså os (ja, ja) i fjernsynet der ovre, ik (ja, ja) så du kan ikke rigtig flytte væk fra det inden i dig der gør at du giver dig selv en eller anden slags mulighed for lige at ryge” (56.21 linje 10-13). Herigennem forstærker behandleren sit argument om, at det ikke bare er et spørgsmål om en adfærdsændring nu og her, men noget der også gælder fremadrettet. I denne passage trækker behandleren ligeledes på en essensforståelse, som indikerer at problematikken handler om noget inde i brugeren, som han dermed ikke kan flygte fra.

Med sætningen "og du vil gerne sidde i rundkredsen..så det er ikke en option at du ikke skal sidde der (nej) der ville være det nemmeste(ja ja ja) det er ikke en option.." (56.21 linje 6-7) opridser behandleren, at det der tages udgangspunkt i, er brugerens egen præmis om fortsat at være sammen med vennerne (uddrag 1 32.20). At behandleren bruger ordet rundkreds to gange i taleturen er bemærkelsesværdigt. Det er svært at vide, hvorfor han vælger at bruge netop dette ord, men konteksten taget i betragtning kan det virke som en underkendelse af brugerens relation til vennerne. En underkendelse som kommer til udtryk idet behandleren antyder, at det nemmeste ville være ikke at være sammen med dem til trods for, at brugeren har givet udtryk for at det er betydningsfulde venskaber (55.20 linje 11-12). I sidste del af taleturen opstiller behandleren et scenarie, der omhandler at hvis ikke brugeren får ændret sin adfærd nu, så vil det forfølge ham fremover og vil på et eller andet tidspunkt medføre, at han ryger hash (56.21 linje 4-18). Sætningen "og det endda faktisk tager dig i en eller anden slags bagholdsangreb" (55.20 linje 15) giver et malerisk billede, der kan associeres med et kampscenarie og optegner et billede af at muligheden for at ryge ligger på lur, hvorfor brugeren må være i beredskab for at undgå dette. Igen taler han i brugerens sted med sætningen "så tænker du også fuck det nu har jeg alligevel også det ene og det andet, ik" (56.21 linje 15-16). Scenariet indeholder en kausalitet som umiddelbart virker genkendelig for brugeren, idet han svarer " nej nej nej, ha, den har jeg været igennem nogle gange" (57.42). Samtidig kan det også ses som et kort svar på behandlerens lange taletur, og hvor brugeren umiddelbart kun forholder sig til den allersidste del af behandlerens tale.

Behandleren beder herefter brugeren om at forholde sig mere overordnet til hele taleturen (57.45). Brugeren giver udtryk for, at han må sluge sin stolthed og komme ud over det (57.58 linje 1-3) og benytter sig af ordet stolthed, der er enslydende med behandlerens ord i taleturen (56.21), hvilket umiddelbart kan ses som en overtagelse af behandlerens forståelse. Det virker dog som om, at det er det eneste brugeren forholder sig til af behandlerens tale, idet resten af brugerens taletur kan ses som en fortsættelse af hans tidligere taletur (53.30).

Den midterste del af taleturen (57.58 linje 3-10) kan ses som en fortsættelse af den proces, som brugeren påbegyndte i taletur (53.30). Brugeren virker til fortsat til at holde fast i sin problemforståelse vedr. at have "svært ved at få det sagt" (57.48 linje 10). Sidst i brugerens taletur taler han om et billede han skal have ændret (57.48 linje 15). Dette kan umiddelbart virke

samstemmende med behandlerens ”det handler om et eller andet billede du har af dig selv i gruppen” (55.20 linje 4-5). Men hvor brugeren taler om det ift. det konkrete samvær med vennerne, taler behandleren om at det er billedet af sig selv, i gruppen, som brugeren skal ændre.

6.2.4 Sammenfatning

Denne samtale indeholder interessante aspekter, idet den kan betegnes som en mikroproces hvori brugeren, gennem interaktionen med behandleren, virker til at bevæge sig. En bevægelse på det sproglige niveau fra en modstand mod at involvere sine venner i sit hashstop, til et udsagn om at det er det, han må gøre.

Ved første øjekast kan denne bevægelse se ud til at ske gennem forhandling med behandleren. En forhandling hvor begge parter gør brug af forskellige teknikker for at gøre sig gældende. Men spørgsmålet er, om det er en egentlig forhandling der finder sted mellem bruger og behandler, eller om der snarere er tale om parallelle forløb? Flere aspekter taler for det sidste. Begrundelsen for dette kan findes i, at der gennem analysen er blevet peget på, at bruger og behandler flere gange virker til at forholde sig selektivt til hinandens udsagn. Dette sker f.eks. når brugeren kun svarer ud fra dele af behandlerens udtalelser, eller når behandleren virker til at tage sit afsæt alene i første del af brugerens tale. I samtalen er der flere eksempler på, at bruger og behandler benytter sig af hinandens ord, hvad der umiddelbart kan forstås som en overtagelse. Konteksterne taget i betragtning virker ordene dog til at få en ny betydning, når den anden part bruger de samme ord, en betydning som passer til den pågældendes egen forståelse.

Når parterne, i vores optik, udelader en egentlig forhandling og fælles konstruktion af problemforståelsen og dermed opretholder en divergerende problemforståelse, er det bemærkelsesværdigt at brugeren alligevel ser ud til at bevæge sig i samtalen. Dette giver anledning til en nysgerrighed omkring, hvad denne bevægelse er drevet af. Kan det tænkes at konteksten i sig selv er med til at præge brugerens proces; at det ikke kun er ordene men i ligeså stor grad en forventning til behandleren, der sætter brugeren i bevægelse?

6.3 Forhandling om misbrugeridentitet

I genlytningen af samtalerne er det blevet klart for os, at begrebet identitet har været lettere at arbejde med på det teoretiske- end på det empiriske niveau. Vi har fundet det lettere at diskutere identitet end at anvende det konkret ift. uddragene. Derfor har vi på det empiriske niveau fundet det anvendeligt at oversætte ordet "identitet" med ordet "selvfremstilling". I vores forståelse ændrer denne oversættelse ikke ved den betydning som vi tillægger begrebet identitet, som det fremgår af afsnit 4.4. Selvfremstilling kobler sig til konkrete iagttagelige sproglige handlinger og kan ses gennem parternes måde at italesætte sig selv på. I empirien kan der ses eksempler på at behandleren søger at påvirke brugerens selvfremstilling, hvilket de efterfølgende uddrag vil være illustrative ift.

Denne analysedel behandler tre uddrag fra samme samtale. Samtalen varer 54 minutter og er nummer otte i metodeprogrammet. Brugeren har på samtaletidspunktet ikke røget hash i fem en halv uge.

Forud for det første uddrag har bruger og behandler talt om ugens forløb.

Uddrag 3

12.30: BE: Det ser da helt godt ud, gør det ik det?

12.32: BR: Det ss det hold da op (latter). Det var vi snakkede om det for et par gange siden, det der med nu nu havde belønningen også ligesom, nu var det ligesom blevet hverdag igen. Men hold da op den sidste uges tid den har været helt oppe og ringe

12.46: BE: Ja du formår alligevel at finde noget nyt

12.48: BR: Ja (ja) det det er næsten utrolig, synes jeg lidt sådan hvordan ... men det er, jeg tager det med for fanden jeg tager det med altså, fordi det kræver ikke særlig meget af mig synes jeg ik

- 13.00: BE: Nej, nej det det ja det gør det måske ikke, men alligevel er det jo (1 sek.) altså den mand vi så for otte uger siden
- 13.09: BR: (2 sek.) Ja han havde ondt af sig selv
- 13.11: BE: Han havde ondt af sig selv
- 13.13: BR: Ja (1 sek.) det havde han
- 13.14: BE: Det var synd for (nævner BRs navn) (ja). Nu nu vendte det fuldstændig 180 grader
- 13.18: BR: Fuldstændig. Fordi man når man, ja når man tager styringen eller hvad man skal sige så kan man også bestemme hvor det skal hen ad
- 13.26: BE: Ja fordi jeg får lyst til at spørge dig sådan med alt det her med at reducere. Og i øvrigt når du er færdig, så får du din graf med i øvrigt. Hvad hedder det (1 sek.) altså kan du bare sige et par ord om hvordan det er med til at vedligeholde din beslutning om at være hashfri, kan du sige noget om det?
- 13.39: BR: Jamen (ja) vi har talt om det der med, at græsset var grønnere på den anden side, og det er det altså bestemt bestemt ikke. Altså vi er jo, jeg er jo i den situation hvor jeg slet ikke kan forholde mig til den person, som jeg var i efteråret. Hvor hvor lad havde man lige lov at være ik. Og igen den der med at have ondt af sig selv, som om at det er udefrakommende faktor der har gjort at jeg har været nede i kulkælderen, for det er ...
- 14.04: BE: Ændrer din personlighed nærmest (lavt)? (2 sek.) Eller et eller andet..
- 14.08: BR: Mm jamen det ved jeg sgu ik æhh, jeg er (2 sek.) på mange måder slet ikke den samme, men jeg har stadig de erfaringer som vi sagde et eller andet sted ik. Jeg synes stadig, at jeg kan huske (1 sek.) huske ja hvor hvor.. hvor skidt det var for mig selv, hvor skidt de ting jeg gjorde de var for for den jeg gerne ville være. Man kan sige, de tanker som jeg havde de var en lænke rundt om (1 sek.) rundt om hvad jeg egentlig gerne ville opnå og hvad jeg egentlig gerne ja hvor godt jeg egentlig gerne ville havde

det. Men den på en eller andet måde så fik jeg det projiceret ud på andre (ja), det er jeres ansvar

14.45: BE: ja det var et eller andet ved den personlighed, forstå mig ret, som du ikke er så vild med i dag

14.52: BR: Ja det jeg ved ikke om flov er det rigtige ord, men jeg har i hvert fald ikke lyst til at være ham nogensinde igen. Jeg har lært af ham (ja), men det.. det er fandme ikke sundt altså

15.02: BE: Det indtryk du får det er, at den du er i dag det er dig, den rigtige

15.06: BR: Ja (2 sek.) jamen det tror jeg du har, det tror jeg selvfølgelig du har meget ret i

Dette uddrag starter med at behandleren konstaterer, at det da ser helt godt ud, og formulerer det efterfølgende som et spørgsmål til brugeren (12.30). Dette er brugeren bestemt enig i, for "hold da op den sidste uges tid den har været helt oppe og ringe" (12.32), hvilket uddybes med at brugeren ikke synes, at det har krævet noget særligt af ham (12.48). Det sidste udsagn reagerer behandleren på med en antydning af modstand, når han siger: "Nej, nej det det ja det gør det måske ikke, men alligevel er det jo", som om at han ikke helt tager brugerens udsagn for gode varer. Modstanden viser sig i taleturen ved at behandleren indirekte tilbyder brugeren en alternativ forståelse af dennes udsagn om, at det ikke har krævet noget særligt af ham (12.48), hvilket giver modstanden karakter af at være konstruktiv. Det kan også ses som en form for overtalelse, idet at behandleren stiller spørgsmålstejn ved brugerens udsagn og dermed antyder at det måske alligevel har krævet mere, end hvad brugeren i første omgang tror, hvilket ses i brugen af ordene *nej, måske ikke og men alligevel* (Juhila et al., 2014). Efter en kort pause følger behandleren sit udsagn op med ordene: "altså den mand vi så for otte uger siden" (13.00); et udsagn der får lov til at stå åbent i den forstand, at der følger en pause på 2 sekunder som en invitation til, at brugeren tager den næste taletur og fortsætter behandlerens udsagn. Udsagnet om at der er sket meget på de forrige otte uger for brugeren, kan ses som en retfærdiggørelse af, at behandleren stiller spørgsmålstejn ved brugerens udsagn om, at det ikke har krævet noget særligt af ham at få en god uge. Hermed sporer han brugeren ind på at perspektivere sin oplevelse

af, at det ikke har krævet noget særligt. Det kan ses som en ramme behandleren opsætter som brugeren kan udfylde. Brugeren griber dette, idet han fortsætter behandlerens sætning med ordene: "ja han havde ondt af sig selv" (13.09).

Behandleren gentager udsagnet: "Ja han havde ondt af sig selv" (13.11 + 13.13) hvorved han tilslutter sig brugerens ord. At behandleren i efterfølgende taletur (13.14) refererer til personen for otte uger siden med vendingen "det var synd for (nævner brugerens navn)" kan ses som en måde at lægge afstand til brugeren som han var tidligere i forløbet, men som nu er vendt 180 grader. Herved fortsætter behandleren med samme optik at styre samtalen på en måde, hvor forskellene mellem først i forløbet og nu italesættes. Brugeren responderer præfereret idet han siger "fuldstændig" og efterfølgende taler videre ud fra behandlerens optik. Det er i øjnefaldende at brugeren bruger ordet "man" i stedet for jeg, fordi han dermed lægger en form for distance til det sagte, idet det får et præg af en almen menneskelig erfaring, frem for en personlig erfaring.

I behandlerens taletur (13.26) omtaler han noget omkring at reducere, hvilket fører tilbage til tidligere samtaler. Herefter spørger han brugeren om han kan sige noget om, hvordan det er med til at vedligeholde hans beslutning om at være hashfri. Her er det uklart hvad ordet *det* i linje 3 refererer til; om det er ift. at reducere eller ift. en uddybning af de foregående taleture. Igen virker behandleren til at rammesætte den optik, hvorigennem brugeren opfordres til at betragte sin nuværende situation. Brugeren svarer ved at referere tilbage til snakken omkring hvordan han var tidligere, og benytter sig af frasen "græsset var grønnere på den anden side" (13.39). I denne taletur tager brugeren afstand til sig selv, som han tidligere var; hans lade adfærd, tankerne omkring at have ondt af sig selv og at udefrakommende faktorer skulle være skyld i at han havde det dårligt. Behandleren afbryder brugerens taletur idet han spørger "ændrer din personlighed nærmest (lavt)? (2 sek.)" (14.04). Hvor brugeren tager afstand fra dele af sin person fra tidligere ift. bestemte tanker og adfærd, virker behandleren til at tage det et skridt videre, når han spørger til hvorvidt der er sket en ændring i hans personlighed. Det kan ses som et forsøg på at få brugeren til at lægge afstand til hele personligheden, som noget der er helt anderledes end den person, han er i dag. Herved virker behandleren til at trække på en forståelse, der kan genfindes i begrebet *othering*, hvorved han kan få brugeren til at betragte sig selv som han var før, som en anden (other) person end den han er i dag. Othering begrebet hører historisk hjemme i feministiske

tekster, hvor kvinder ses som en anden "other" og defineres ud fra forskellighed fra manden som betragtes som værende det normale og neutrale (Jensen, 2007: 66-67). Begrebet kan ligeledes findes i Lacans psykoanalyse, hvor det henviser til en proces, der kendetegnes ved at være en "dualistic process of differentiation and demarcation, by which the line is drawn between 'us' and 'them'" (Lister, 2004: 101).

Brugeren responderer ikke på et ellers overgangsrelevant sted, hvorefter behandleren tilføjer "eller et eller andet..", som kan ses som et forsøg på at bløde hans udsagn op (14.04). Brugeren tilslutter sig ikke umiddelbart behandlerens udsagn, hvilket ses i starten af brugerens taletur "Mm jamen det ved jeg sgu ik æhh, jeg er (2 sek.)" (14.08). I resten af brugerens taletur ses det at brugeren ikke går med på behandlerens skarpe opdeling, idet han på trods af ikke at være den samme som før på mange måder, stadig har en forbindelse til den person han var før, i form af erfaringer og tanker som han stadig kan genfinde. I brugerens sidste del af taleturen, taler han om tanker som har været en lænke "rundt om hvad jeg egentlig gerne ville opnå og hvad jeg egentlig gerne ja hvor godt jeg egentlig gerne ville havde det. Men på en eller andet måde så fik jeg det projiceret ud på andre (ja), det er jeres ansvar" (14.08 linje 5-7). Her virker brugeren til at trække på en behandlingsdiskurs, idet hans tale om noget der står i vejen for det han egentlig vil og ansvarsfralæggelse, er i overensstemmelse med behandlerens udsagn i uddrag 1 (34.14).

I behandlerens næste taletur virker han til at acceptere at brugeren ikke tænker så adskilt om før og efter, idet han synes at gå med på brugerens forståelse om at det ikke er hele personligheden men dele af denne, som han distancerer sig fra (14.45). Brugers efterfølgende taletur er bemærkelsesværdig, fordi han i sætningen "jeg har i hvert fald ikke lyst til at være ham nogensinde igen" (14.52) virker til at godtage behandlerens anvendelse af othering i brugen af ordet *ham*. Behandleren responderer med ordene "det indtryk du får er, at den du er i dag det er dig, den rigtige" (15.02). Sætningen kommer til at stå som en form for konklusion på brugerens vegne, som samtidig virker til at introducere en ny forståelse som lægges ned over brugerens egen forståelse. Det handler ikke længere blot om at være blevet en anden nu, men også om at være rigtig, underforstået at den person han var tidligere var forkert. Dette er behandlerens normative vurdering, som ligger på linje med Gubrium og Holsteins *personlige selv*. Nu har brugeren fundet ind til sin kerneidentitet og kan dermed leve i overensstemmelse med sit sande og autentiske selv

(jf. afsnit 4.4). Til dette svarer brugeren præfereret, og virker igen til at tilslutte sig behandlerens forståelse. Pausen i taleturen kan være udtryk for en betænkningstid. Men konteksten taget i betragtning, kan tilslutningen fremstå knap så overbevisende. Tidligere i uddraget har brugeren givet udtryk for en mere begejstret tilslutningsform, f.eks. hans brug af ordet *fuldstændig* i taletur (13.18). Så selvom han måtte have modstand mod behandlerens forståelse, som det kan tage sig ud i (15.02), kan denne forståelse delvist ses i tråd med hans eget udsagn om ”jeg har i hvert fald ikke lyst til at være ham nogensinde igen” (14.52), hvilket hermed vanskeliggør hans mulighed for at tage afstand.

Uddrag 4

32.43 BR: Jeg lægger meget mærke til (2 sek.), jeg prøver at lægge meget mærke til hvor øh hvor fedt det er at være klar i hovedet. Øhm gåturen gennem (nævner en park) ned til arbejdet, og specielt de her sidste tre dage wauw (ja), øh jeg går og smiler fra det ene øre til det andet fordi jeg kan jo det det kommer bare ind (ja) og det sætter sig på en helt anden måde, øhm så så jeg ja jeg kan jeg ser tingene på en helt anden måde tror jeg

33.14 BE: Ja det er ligesom om at du er med (ja) os andre (BE latter) på nogle planer (lav stemmeføring)

33.19 BR: Det er ikke engang løgn (2 sek.) ss så ja jeg er meget opmærksom på min situation og hvor rart det er, og det tror jeg det øh det er langt den mest overvejende årsag til at jeg ikke har lyst til at vende tilbage til noget som helst og at det ikke tiltaler mig overhovedet, når de der hoveder stadigvæk sidder og ryger hjemme hos os fordi at det (1 sek.) dem om det for fanden

6.3.1 Kategorisering

Dette andet uddrag starter med, at brugeren svarer på et spørgsmål vedr. hvad brugeren synes virker ift. at blive ved med at løse hans problemer. Han svarer, at det virker at fokusere på, hvor rart det er at være klar i hovedet. Denne klarhed er med til at udefrakommende impulser sætter sig på en helt anden måde end før. Til det udsagn reagerer behandleren i taletur (33.14) med at sige "Ja det er ligesom om at du er sammen med os andre". Herefter opstår der latter fra behandlerens side, hvorefter han tilføjer ordene "på nogle planer". Sætningen kan isoleret set ses som en form for krænkelser (Højlund og Juul, 2006), da behandleren opstiller en kategori 'os andre'. En kategori som brugeren tidligere ikke har været en del af, men først er blevet efter hashophøret. Denne sondring kan ses som, at da brugeren var hashbruger var han anderledes og måske endda unormal ift. fællesskabet 'os andre'. Men konteksten taget i betragtning og brugerens umiddelbare respons tyder ikke på, at han opfatter det sagte som krænkelser. Behandlerens kategorisering kan imidlertid igen ses som en anvendelse af *othering*, som det også gør sig gældende i (14.04). Brugeren reagerer præfereret og prompte i (33.19) med ordene "det er ikke engang løgn". Efterfølgende fortsætter brugeren sin taletur fra tidligere i (32.43), hvor han siger at nu hvor han er opmærksom på sin situation og på hvor rart det er, appellerer det (at ryge) overhovedet ikke længere til ham. At brugeren refererer til vennerne som "de der hoveder" kan ses som, at han tager afstand fra dem med det lidt nedsættende ordvalg. Det kan ses som, at brugeren ikke inkluderer vennerne (de der hoveder) i den førromtalte kategori 'os andre', som brugeren nu er en del af. Dermed virker brugeren til at abonnere på behandlerens *othering* forståelse, idet opdelingen i 'os' og 'dem' synes at reducere 'dem' til egenskaber, der forbindes med noget negativt (Jensen, 2007: 67).

Uddrag 5

Forud for dette uddrag snakker behandler og bruger om høj-risikosituationer og tanker og følelser, der kan skabe problemer ift. hash. I den forbindelse synes brugeren at alt går godt, men nævner utilstrækkelighed som en følelse, der før har givet anledning til at ryge hash. Desuden skal brugeren på Roskilde Festival, som af behandleren betegnes som en høj-risikosituation.

I dette uddrag ses der på hvordan brugerens tilværelse som hashfri har betydning for dennes problemforståelse ift. tilbagefald.

45.48 BE: Altså hvis du spørger mig, så klarer du det til UG (Festivalen). Det er sådan noget med fester og alkohol og blive konfronteret med venner og, det er sådan meget det du er vendt tilbage til (ja), som der kunne være noget i. Men nu kan du også selv gå og tænke over hvor stor en højrisiko det er at, hvor stor en rolle det spiller (brugeren afbryder behandleren)

46.09 BR: Men det har vi os (høj volumen, BR slår ud med hænderne), vi har fået det bearbejdet så godt efterfølgende ik, hvordan jeg selv før i tiden har været kulturbæreren omkring det, hvordan jeg selv har opsøgt det. Hvordan man så er i den situation, som jeg nu er i, hvordan jeg nærmest ikke lægger mærke til hvor at det overhovedet foregår øh fordi jeg vil ik.. det er ikke noget for mig, eller hvad kan sige, det er bare. Og så så ser jeg det faktisk ikke, så nogen gange kommer de ind og har helt røde øjne, nåh okay det ved jeg slet ik hvad fanden

46.37 BE: Det tænder, det tænder slet ikke noget i dig (nej) nej

46.40 BR: Jeg snuser det ikke op længere

46.42 BE: Så leger jeg lige djævlens advokat (ja). Hvis nu man begynder at kombinerer lad os nu sige den der tanke om utilstækkelighed med at du har drukket alkohol og er sammen med venner på Roskilde Festival (ja) (0,2). Kan du følge min tanke?

46.56 BR: Ja, ja det kan jeg

46.58 BE: Det er også bare for i al beskedenhed at lære dig et eller andet om hvad jeg synes er vigtigt i forhold til risikosituationer (ja) kombinationen (0,1)

47.07 BR: Jah (0,1) helt sikkert (0,1). Ja (0,2) øh jeg har sagt det før, men det her er det vigtigste jeg nogensinde har gjort for mig selv, og jeg tænker på det fra den ene time til den anden øhhh og jeg vil føle at jeg havde spildt min tid og dit engagement også og at

jeg har svigtet mine nærmeste, fordi at det nu går så godt som det gør. Så selvom at jeg vil sidde og tænke dulelulelut og okay vi er faktisk hammer fulde og nu skal vi op og se en koncert (0,1) så (0,1) er det her forløb vi har haft, det er så, det er så langt fremme i min bevidsthed, hvert fald lige nu, jeg kan jo ikke sige hvordan det er i slutningen af juni og hen i juli

6.3.2 Modstand mod en behandlingsdiskurs; høj-risikosituationer

Behandleren starter første taletur med at sige, at brugeren nok skal klare festivalen til og i den betydning, at han ikke får tilbagefald. Det kan ses som legalisering og opblødning af det der siges efterfølgende, for eventuelt herigennem at kunne imødegå en potentiel modstand fra brugeren om at tale om risikosituationer. Behandleren trækker på en institutionel behandlerkontekst, som omhandler tilbagefald og i den forbindelse hvad brugeren skal være opmærksom på for ikke at falde i, hvilket benævnes som en høj-risikosituation. Dette gøres ved igen at trække på dele fra tidligere samtaler såsom fester, alkohol og at blive konfronteret med venner. Tre elementer som vil gøre sig gældende under brugerens ophold på festivalen, og som dermed af behandleren findes relevante at fremdrage. At brugeren ikke længere føler sig udfordret på den front, kommer til udtryk i hans respons på behandlerens taletur om høj-risikosituationer. Den starter med en afbrydelse af behandlerens taletur, hvorefter der følger et men som kan ses som en subtil form for modstand, og en afbrydelse der kan ses som en mekanisme der trækkes på ift. at gøre sig gældende og understrege ens argumentation (Olesen, 2012: 47). En understregelse som positionerer brugeren stærkt som en hashfri mand, der ikke længere lader sig friste af hverken fest, alkohol eller udfordringer fra venner ift. at få tilbagefald. Denne positionering fortsætter i brugerens taletur, når han med stigende stemmeleje og slåen ud med hænderne siger, at det har de fået bearbejdet så godt. Derefter følger en fortælling, hvor brugeren som før i samtalen trækker en skarp linje op mellem den tidligere- og den nuværende person. Han påpeger, at der er så stor forskel på, hvordan han som tidligere nærmest stod i front for at opsøge hashen, til i dag nærmest ikke at lægge mærke til det længere. Undervejs i denne fortælling siger brugeren igen med stigende stemmeleje ift. at det ikke længere er noget for ham "fordi jeg vil ik" med tryk på vil.

Sætningen får nærmest form af en besværgelse, og står som en manifestering som tjener til at styrke hans fortælling om, at det ikke længere er noget der eksisterer i hans bevidsthed.

Så selvom at behandleren trækker på tilbagefaldsaspektet, udtrykker brugeren modstand mod det. Denne modstand imødegås af behandleren i (46.37) med ordene "Det tænder, det tænder slet ikke noget i dig (nej) nej", hvilket brugeren bekræfter (46.40). Om behandlerens udsagn (46.37) er en egentlig accept af brugerens forståelse er tvivlsomt, idet han i sin efterfølgende taletur tager emnet risikosituationer op på ny ud fra en anden strategi. Han starter med at sige "så leger jeg lige djævlens advokat", og indikerer herved at han bevidst indtager en position, hvorfra han på legal vis kan italesætte pessimistiske synspunkter. Behandleren trækker på brugerens eget udsagn fra tidligere i samtalen, hvor han nævnte utilstrækkelighed som en følelse, der førhen gav trang til at ryge hash, og sætter det sammen med de ting, som de har talt om vil forekomme på festivalen. Igen forsøger behandleren at få brugeren til at forholde sig til en høj-risikosituation. I behandlerens næste taletur "det er også bare for i al beskedenhed at lære dig et eller andet om hvad jeg synes er vigtigt i forhold til risikosituationer (ja) kombinationen (0,1)" (46.58), indtager han en ekspert position med en særlig viden, som han vil videregive brugeren. Herved forstærker han sin argumentation for endnu engang at overtale brugeren til at forholde sig til risikosituationer. Selvom brugeren umiddelbart igen svarer præfereret i starten af næste taletur (47.07), fremstår det efterfølgende som en modstand mod at forholde sig til risikosituationer, eventuelt fordi det dermed vil betyde en fortsat identifikation af sig selv som misbruger. Dette vil netop tale imod hans forståelse af sig selv som en der ikke længere "snuser det op" (46.40). Brugeren virker også, ligesom behandleren, til yderligere at skærpe sit synspunkt i stærke vendinger som "det vigtigste jeg nogensinde har gjort", "vil føle at jeg havde spildt min tid og dit engagement" og "svigtet mine nærmeste" (47.07). Ved brugerens ord om ikke at ville spilde behandlerens engagement virker han til at anerkende behandlerens rolle i sit behandlingsforløb, samtidig med at han anfægter behandlerens ærinde angående at få ham til at forholde sig til risikosituationer.

I løbet af samtalen fremstiller brugeren sig selv som hashfri på en måde, som synes at gøre det umiddelbart let for brugeren ikke at falde tilbage i sin tidligere position som hashbruger. Det gøres via en skarp opstilling mellem de to positioner som henholdsvis hashbruger og hashfri. Der er intet

fra positionen som hashbruger, som brugeren savner eller ønsker at få tilbage, hvilket understreges i hans udsagn om at han ikke lader sig påvirke af, at hans venner stadig er hashbrugere (uddrag 4, 33.19). Gennem en narrativ fortælling konstruerer brugeren en forståelse af positionen som hashfri på en måde, der giver mening for ham og kan hjælpe ham med at fastholde den. Det gøres bl.a. ved at han tager kraftig afstand til alle de facetter, som den tidligere tilværelse som hashbruger ellers har måttet indebære (uddrag 1). Den narrative fortælling konstrueres i nuet, hvilket lægger i tråd med en forståelse af identitet som noget der ikke er statisk, men derimod noget der produceres løbende gennem de narrativer, som mennesket bruger til at forklare og forstå sig selv (Lawler, 2008: 17). Ikke nok med at brugeren nu er hashfri, han positionerer sig også som hashfri på en måde, der negligerer tilbagefald som en risiko, selvom tilbagefald er en betydelig faktor inden for en behandlingsdiskurs.

6.3.3 Sammenfatning

I denne samtale kommer der forskellige aspekter til syne. Bl.a. ses det at behandleren løbende rammesætter den optik hvorigennem brugeren opfordres til at betragte sin situation. I den proces virker både behandler og bruger til at tilpasse sig hinandens forståelser. Det kan overvejes om behandleren trækker på en forståelse, der kan genfindes i othering begrebet. En forståelse som brugeren ikke tilslutter sig uden videre, hvilket behandleren umiddelbart accepterer. På trods af dette virker brugeren dog efterfølgende til alligevel at tilslutte sig behandlerens othering forståelse, bl.a. med ordene ”jeg har i hvert ikke lyst til at være ham nogensinde igen”. Der sker altså en proces fra først at tage afstand til dele af personligheden, f.eks. en bestemt adfærd, til at tage afstand fra den tidligere personlighed som helhed.

Generelt reagerer brugeren præfereret på behandlerens udsagn samtalen igennem, med mere eller mindre overbevisning. Det er interessant at se nærmere på, hvad dette kan være udtryk for, og kan tydeliggøres ved hjælp af begrebet performance. I en performance optik positionerer brugeren sig selv på en måde, som han finder mest hensigtsmæssig i situationen. I bogen ”Interview i en interaktionistisk begrebsramme” skriver Järvinen, inspireret af Goffman, at performance sker gennem indtryksstyring som en måde at påvirke den anden part på i interaktionen. Denne indtryksstyring kommer til udtryk gennem personens fremstilling af et

foretrukket selv (Järvinen, 2005: 30-31). I disse uddrag synes performance at komme til syne gennem brugerens mange præfererede svar. Spørgsmålet er om dette er en måde for brugeren at kunne fremstå som "den gode bruger" på. I hvert fald synes brugeren flere gange i uddragene, at benytte sig af accounts. Accounts er legitimerende forklaringer, der har til formål at få sig selv fremstillet som acceptabel og passende (Järvinen, 2005: 31). I uddrag 5 virker brugeren i sin sidste taletur til, at gøre brug af accounts i sin modstand mod at tale om risikosituationer, idet han siger "det her er det vigtigste jeg nogensinde har gjort for mig selv, og jeg tænker på det fra den ene time til den anden øhhh og jeg vil føle at jeg havde spildt min tid og dit engagement også og at jeg har svigtet mine nærmeste" (47.07). I følelsesladede vendinger kommer brugeren med en forklaring der synes at have til formål at legitimere hans selvfremstilling.

Brugeren virker til at stræbe efter at gøre og ikke mindst sige det rigtige, for derigennem at opfylde kriterierne for, hvad han opfatter at behandleren mener, er et godt behandlingsforløb og validt tegn på, at brugeren ikke falder tilbage i misbruget. Brugers mange præfererede udsagn kan altså med et sådan blik ses som en tilpasning til en bestemt behandlingsdiskurs, og kommer bl.a. til udtryk i brugerens udsagn " jeg vil ik" (ryge mere) og "det er det vigtigste jeg nogensinde har gjort".

6.4 At konstruere et alternativt

Denne samtale omhandler hvordan behandleren, ved hjælp af brugerens ord, påvirker samtalsforløb i en bestemt retning, for på den måde at konstruere et alternativt til at drikke.

Samtalen er nr. 10 i metodeprogrammet. Brugers mål gennem behandlingsforløbet har været at reducere sit brug af alkohol og hash, så alkoholindtaget kun foregår i weekenderne. Op til denne samtale har brugeren drukket alkohol alle dage med undtagelse af en, hvilket har fået brugeren til at overveje at droppe alkoholen i den forestående weekend da han mener at han allerede har indtaget sin "weekendration" i løbet af ugen. Dette har, på foranledning af behandleren, udløst en snak om fordele og ulemper ift. at drikke i weekenden.

Uddrag 6

- 31.15: BE: hvis du nu besluttede dig for at lade være med at drikke denne her weekend her....er der så et eller andet ..eller hvad skal man sige..der er det vigtigste eller det mest afgørende for at det skal kunne lade sig gøre? Noget du ku gøre? (14 sek.) noget du ku (afbrydes af brugeren)
- 31.46: BR: bruge tid på at øh at ordne nogle ting ..altså (ja) (4 sek.)..f.eks (2 sek.)...øh (3 sek.)..at få..øh (2 sek.) altså..lige nu bor min kat hos mine forældre (ja) og jeg vil egentlig gerne have min kat (ja) hjem til mig selv (ja da, ja ja) øh
- 32.14: BE: så få ordnet noget omkring det..med katten
- 32.18: BR: den har os..den har os lopper og (ja) ha, ha
- 32.20: BE: så der er ting der skal ordnes (2 sek.) i forhold til den?
- 32.30: BR: ja, jeg skal sådan set os have købt noget mad til den i dag (mmm) fordi den øh jeg er løbet tør for sådan noget killingemad, så den gider ikke sådan noget mad som mine forældre engang købte
- 32.36: BE: ok..så du skal have købt noget der er ordentlig til den?
- 32.40: BR: ja, den gider ikke spis det der, så
- 32.42: BE: nej, så den skal have noget ordentlig? (ja)ja..der er ting at ordne og det ku faktisk resultere i at du kan få den hjem igen, hvilket jeg sådan lidt kan høre at øh det ville være ret fedt for dig (ja) det er noget du..du godt kunne tænke dig..så hvis du fik det ordnet ville det også være sådan lidt en belønning i sig selv..at få din kat hjem igen (ja) prøv at tænke på sådan nogle ting.. når du skal lave den overvejelse her..selvom det er fredag..det er jo ikke sådan at der ikke komme flere fredage..der kommer jo flere fredage
- 33.15: BR: nej..ha..ha..der kommer masser af fredage

33.17: BE: Ej, men nogen gange er det godt at tænke på sådan noget der..lige præcis sådan noget dér virker skide godt fordi der er noget værdi i kan man jo høre når du snakker om det.. at du savner sgu lidt din kat (ja) selvfølgelig..du vil gerne have den hjem igen, ik'? (jo)..men enten så får du din kat hjem i denne her weekend og får ordnet de ting du skal og ellers drikker du..det er vel sådan kan man sige.. de to scenarier ik der er (ja) du får det nok ikke ordnet hvis du drikker (ej..nej) eller ku være..det ved jeg ik..ku du det..hvis du..

33.50: BR: ej..det tror jeg sgu ik' (okey) Så tror jeg bare jeg ville koncentrere mig om at drikke

33.57: BE: ja det det det er jo det..så det er valget du må, du må tag..du må tag her

Behandleren sporer med sine spørgsmål brugeren ind på, hvad brugeren konkret kan gøre for at lade være med at drikke i den forestående weekend, noget som for brugeren er "det vigtigste eller det mest afgørende for at det skal kunne lade sig gøre" (31.15). Behandleren trækker på den kognitive tankegang, hvor han guider brugeren til at sætte noget andet og vigtigere i stedet for at drikke. Herefter opstår et overgangsrelevant sted, men som brugeren ikke benytter. Efter 14 sekunder tager behandleren ordet igen og virker til at ville uddybe eller forklare sit spørgsmål, men bliver så afbrudt af brugeren. Brugeren svarer, at han kan bruge tid på at ordne nogle ting, hvilket behandleren svarer bekræftende på. Efter en usikker start på sin sætning og fire pauser, fortæller brugeren om sin kat, som han gerne vil have hjem til sig selv at bo. Behandleren tilkendegiver flere gange i taleturen, at han lytter med sine bekræftende responser og synes hermed at opfordre brugeren til at fortsætte sin tale. Taleturen er interessant, idet den får betydning for resten af denne passage i samtalen. At den får den vægt som den gør er bemærkelsesværdigt, fordi brugerens eksempel med katten kan fremstå som et tilfældigt valg, idet de mange pauser og hans brug af ordene "altså", "for eksempel" og "øh" (31.46) kan ses som famlende tale. Et valg der er opstået på baggrund af en situation, hvor bordet fanger i det øjeblik han har nævnt at han kan bruge tid på at ordne nogle ting og samtidigt yderligere tilskyndet af behandlerens bekræftende responser.

I de efterfølgende taleture (32.14, 32.18, 32.20, 32.30, 32.36, 32.40) handler snakken om, hvad der konkret skal ordnes ift. brugerens kat. I behandlerens taletur (32.42) opsummerer han ” der er ting at ordne og det ku faktisk resultere i at du kan få den hjem igen, hvilket jeg sådan lidt kan høre at øh det ville være ret fedt for dig” (32.42). Den sidste del af sætningen kan ses som en tolkning af brugerens ord, idet behandleren dels bruger nogle andre ord end brugeren (”egentlig gerne have min kat hjem” (31.46)) og dels med ordene ”ret fedt for dig” virker til at forstørre kattens betydning for brugeren. Behandlerens forstørrelse af kattens værdi for brugeren har karakter af en konstruktion, der ligger op til en udfoldelse af den kognitive tankegang om at opsætte et alternativ til at drikke. Med ordene ”en belønning i sig selv” opsætter behandleren katten og de ting der skal ordnes dertil, som et alternativ til at drikke. Ordet belønning leder tankerne i retning af behavioristiske tanker om, at belønning virker forstærkende på en bestemt adfærd. Når behandleren siger til brugeren, at han kan tænke på denne belønning i overvejelsen om at drikke eller ej, bliver det en yderligere understregning af denne konstruktion af et alternativ, som han har opsat. Behandleren ligger det op til brugeren selv at vælge ud fra disse overvejelser. Behandlerens sidste bemærkninger i taleturen angående fredage, kan dog ses som en form for overtalelse eller tilskyndelse til, at vælge ikke at drikke den forestående weekend.

I behandlerens taletur svarer brugeren ja tre gange. To af gangene er når behandleren nævner ting brugeren selv har sagt og det er derfor uklart, hvorvidt han tilslutter sig behandlerens konstruktion af alternativet til at drikke. Det han ender med at kommentere på omhandler udelukkende, at der kommer flere fredage (33.15).

Behandleren positionerer sig som ekspert med en særlig viden om, hvad der virker i sin næste taletur når han udtaler at ”nogen gange er det godt at tænke på sådan noget der..lige præcis sådan noget dér virker skide godt fordi der er noget værdi i” (33.17). Herefter målretter han sin viden til brugerens situation i definitionen af at katten har værdi for brugeren, som han kan høre på brugeren. Dette kan ses som om han igen forstørrer kattens værdi for brugeren, fordi ses der på brugerens ord alene kan det være svært at afgøre, hvilken værdi brugeren faktisk tillægger katten. Eksempelvis kan brugerens forældre have presset på for, at få ham til at tage katten hjem til sig.

I sidste del af behandlerens taletur opsætter han scenariet ” enten så får du din kat hjem i denne her weekend og får ordnet de ting du skal og ellers drikker du” (33.17). Dette er en interessant opstilling af tingene, fordi ”kat” og ”at drikke alkohol” bliver opsat som værende gensidigt udelukkende. Herefter søger behandleren en form for bekræftelse af dette scenarie, når han siger ”det er vel sådan kan man sige.. de to scenarier ik der er”. Det er netop en bekræftelse af konklusionen om, at det er de to scenarier der er og ikke en vurdering af, hvorvidt konklusionen er rigtig forstået eller ej. Bekræftelsen virker samtidigt til at fungere som en tilskyndelse til, at få brugeren til at se tingene på samme måde, idet han siger ”du får det nok ikke ordnet hvis du drikker (ej..nej) eller ku være..det ved jeg ik..ku du det..hvis du..(33.17). Selvom sidste del af taleturen kan ses som en opblødning af sætningen ”du får det nok ikke ordnet hvis du drikker” og en mulighed for at lade brugeren korrigere ham, virker sporet allerede lagt og der kan sættes spørgsmålstejn ved, om der er en reel mulighed for at mene noget andet. Brugeren svarer efterfølgende også præfereret på dette og tilføjer ”Så tror jeg bare jeg ville koncentrere mig om at drikke” (33.50), hvilket bekræftes af behandleren i efterfølgende taletur, samtidig med at han opridses at det er det valg brugeren må træffe.

6.4.1 Sammenfatning

Brugeren svarer på behandlerens spørgsmål vedr. hvad han kan gøre i stedet for at drikke, men svaret virker tøvende og tilfældigt. Dette benytter behandleren dog ikke som en anledning til at spørge mere ind til dette, eller spørge brugeren til eventuelle andre forslag til at sætte i stedet for at drikke. Brugers tøvende eksempel med katten kommer til at præge samtalen og dermed kan det siges, at brugeren påvirker den indholdsmæssige del af samtalen. Men brugers indholdsmæssige bidrag synes at blive forstørret og rekonstrueret i mødet med behandleren og den institutionelle ramme. F.eks. synes det at brugeren nævner katten at blive koblet sammen med, at denne dermed er værdifuld for brugeren, uden at brugeren selv giver udtryk herfor. Hermed kommer behandlerens sammenkobling til at fremstå som en normativ vurdering, som ikke direkte kan føres tilbage til brugers udsagn, hvorved dette som grundlag kommer til at fremstå usikkert. Behandleren orienterer sig mod en kognitiv tankegang, hvilket synes at rammesætte behandlerens fremgangsmåde i uddraget. Dette kan f.eks. ses når behandleren

nævner, at det virker godt at sætte noget der har værdi for brugeren i stedet for at drikke (33.17). Dette er interessant, når kattens værdi for brugeren ikke fremstår egentlig undersøgt, men derimod antaget af behandleren, hvorved grundlaget for konstruktionen af et alternativt til at drikke virker til at have sin egen logik.

6.5 Tilslutning

Af den næste samtale har vi fundet det karakteristisk, at bruger og behandler responderer hyppigt, hurtigt og tydeligt på hinandens ytringer. Samtalen kan ses som en forhandling om, hvad det betyder for brugeren, at denne og behandleren har kategoriseret nogle af brugerens venner som værende forbundet med risiko for brugeren.

Denne bruger deltager ikke i metodeprogrammet, men følger et almindeligt behandlingsforløb på 12 uger. Samtalen er nr. otte.

Uddrag 7

15.00: BE: Men det er det jeg tænker også med, at det viser at du er kommet rigtig langt (nævner brugers navn) synes jeg sådan i forløbet ik (jo) fordi du tænker over at..at der kan være nogle nuance forskelle i (ja) hvor meget og hvor lidt du skal være sammen med folk (ja) kan man sige det på den måde?

15.14: BR: Jo men det tror jeg er rigtigt, selvom jeg synes det er svært (ja) og jeg også syntes det var svært at skrive dem på sidst der (kriseplanen) (ja) som vi snakkede om ik (ja) og det synes jeg stadig at der er lidt ærgerligt at se dem på den liste (ja) øh på den måde

15.26: BE: Hvad er det, der gør dig ærgerlig ved at de..at de er der?

15.29: BR: Det er jo altså..det er jo mine gode gamle venner (mm) nogen af dem har jeg kendt i 20 år (ja) så det (griner) altså mærkeligt ik (ja) så det har jo ikke altid været med stoffer (nej) øh men det har det så været de sidste 10 (ja) men ja

15.42: BE: For det jeg tænker det er også det vi talte om sidst, det er jo ikke nødvendigvis fordi det er nogle mennesker du ikke skal se mere eller sådan helt skal

15.47: BR: (overlapper behandlerens tale) nej.. nej nej men der er også nogle af dem jeg tænker jeg kan godt mødes med dem her om formiddagen til en kop kaffe (ja) i stedet for øh og netop tage hjem hvor de er..de har også koner og børn mange af dem (mm) og sidde der, der sidder de ikke og fyrer den af (nej) så tage hjem i privaten hos dem (ja) der tidligt om morgenen (mm) så ved jeg der er ikke noget i hvert fald (ja) så kunne jeg gøre det på den måde (ja)

16.06: BE: Fordi det er også det jeg tænker, at der er netop det der er det vigtige at finde ud af..at dem der kom på kriseplanen hvordan kan du se dem (ja) og i hvilket omfang.. måske netop det her du siger med at jeg kan måske godt drikke kaffe med dem en formiddag (ja) men jeg skal nok ikke sidde med dem kl 2 om natten (nej)

I behandlerens første taletur positionerer hun sig som professionel med sætningen "det viser at du er kommet rigtig langt (nævner brugers navn) synes jeg sådan i forløbet ik" (15.00), idet hun dermed laver en vurdering af brugerens proces i behandlingsforløbet. Konkret sammenkobler behandleren det at være kommet langt i behandlingsforløbet med, at brugeren tænker over nuancer ift. hvor meget han skal være sammen med folk. Herefter virker behandlerens afsluttende spørgsmål i taleturen som en invitation til, at brugeren kan korrigere hendes forståelse af, hvorvidt hun har ret i, at brugeren er bevidst om nuance forskelle i hvor lidt og meget han skal have samvær med forskellige mennesker. Brugerens svar er, at det tror han er rigtig udtrykt og bekræfter hermed behandlerens udlægning. Det kan være en overvejelse værd, hvorvidt det overhovedet er ønskværdigt at mene noget andet, når behandleren sætter lighedstegn mellem at være nået langt og kunne se nuancer. For i så fald vil en afkræftelse af behandlerens spørgsmål på samme tid være en underkendelse af, at være kommet langt i behandlingsforløbet.

I næste del af brugerens taletur italesætter han, at det er en svær erkendelse at han er blevet bevidst om, at der er nogle mennesker han skal være mindre sammen med eller sammen med på en anden måde. Herefter refererer brugeren til en tidligere samtale, hvor han og behandleren har udfyldt en kriseplan. Dette er en oversigt over mennesker i brugerens liv, der af parterne er blevet vurderet til at være forbundet med risiko for brugeren. Brugerens giver udtryk for at det "er lidt ærgerligt at se dem på den liste"(15.14), hvorved han understreger sit eget udsagn om, at det er

svært. I behandlerens næste taletur spørger hun efter en uddybning af brugerens udsagn ved at bruge brugerens egne ord (15.26). Idet behandlerens taletur alene er formuleret som et spørgsmål uden en forudgående direkte respons som f.eks. "det kan jeg godt forstå" eller lignende, undgår hun at præge brugerens efterfølgende taletur i en bestemt normativ retning. Herigennem virker det til, at behandleren minimerer en indskrænkning af brugerens svarmuligheder.

I brugerens taletur uddyber han sit forudgående udsagn om, at det er ærgerligt at se vennerne på kriseplanen. I svaret anes en modstand mod at "gode gamle venner" udgør en risiko for ham (15.29), det er "altså mærkeligt"(15.29) som han udtrykker det. Vennerne er ikke udelukkende forbundet med noget negativt for brugeren og "det har jo ikke altid været med stoffer" (15.29). Modstanden, som anes i brugerens taletur, kan også være rettet mod kriseplanen som en slags visualiseringsredskab, fordi denne forenkler forholdet til vennerne og fremstår dermed unuanceret. Det unuancerede består i, at når vennernes navne står på listen ser det ud som om at de alene udgør en risiko for brugeren, hvilket dermed er i modstrid med brugerens egen opfattelse af vennerne.

Behandleren responderer på modstanden, og det kan ses at de har talt om dette tidligere. Behandlerens sætning "det er jo ikke nødvendigvis fordi det er nogle mennesker du ikke skal se mere eller sådan helt skal" (15.42) synes hun at opbløde og imødegå brugerens modstand ved at pointere, at det ikke betyder at brugeren ikke kan have noget med vennerne at gøre mere. Behandlerens brug af ordet "nødvendigvis" er interessant, fordi det ligger op til, at der er en mulighed for at brugeren må ophøre med at se vennerne, hvorved det kan ses modsigende til resten af hendes sætning.

Brugeren giver i sin taletur udtryk for at have forstået dette, hvilket hans overlappning af behandlerens sætning indikerer sammen med forslaget om, hvordan han fortsat kan se nogle af vennerne uden dette involverer stoffer (15.47). I den næste taletur understøtter behandleren brugerens forslag og giver med ordene "fordi det er også det jeg tænker" (16.06) udtryk for at brugerens tanker er i overensstemmelse med hendes egne. Dette tydeliggøres yderligere af, at behandleren sidst i taleturen taler for brugeren, når hun siger "jeg kan måske godt" og "jeg skal nok ikke" (16.06).

6.5.1 Sammenfatning

I dette uddrag er det interessant at se, at der responderes hyppigt, hurtigt og tydeligt. Dette kan ses som et udtryk for aktiv lytning fra både bruger og behandler side. Desuden benytter behandleren sig flere gange af vendingen "jeg tænker.." (15.00, 15.42, 16.06), hvilket kan fremstå som en pædagogisk strategi. At benytte vendingen "jeg tænker" fremfor f.eks. "jeg synes" eller "jeg mener" synes at give et andet udtryk, der virker mindre bombastisk, da det blot er en tanke og ikke en bestemt mening. Vendingen ser ud til at muliggøre, at budskaber kan fremføres på en indirekte og dermed mindre farlig måde, samtidig med at den synes at give rum for muligheden for at tænke noget andet.

Hos brugeren anes en modstand som dels kan være forbundet med at have fremhævet nogle venner, der dermed sammenkobles med risiko for ham, og dels mod kriseplanen som redskab, idet den synes at unuancere brugerens forhold til sine venner. Dette kan give anledning til en diskussion vedr. skemaer og metoders indvirkning på interaktionen. Når behandlingen pr. automatik indeholder brug af standardiserede skemaer, kan det ses som indeholdende nogle pædagogiske fordele i behandlingsøjemed i form af visualisering og kontraktliggørelse. Men spørgsmålet er om alle brugere nødvendigvis profiterer af det, eller om der kunne være andre måder at få det samme frem på. Brugeren i dette uddrag virker til at reagere på skemaets manglende nuancer, og der kan spørges om brugeren kunne opnå samme erkendelse vedr. samværet med vennerne på anden vis, f.eks. gennem almindelig dialog, som herved ville kunne indeholde flere nuancer.

6.6 En realistisk plan

Forud for næste uddrag evaluerer behandler og bruger behandlingsforløbet. Brugeren har reduceret sit hash forbrug, og ønsker at tage kontakt til misbrugscentret igen på et senere tidspunkt for at få hjælp til at stoppe helt.

Uddrag 8

- 31.46: BR: Og så efter det så har jeg lige som tænkt mig at det er målet at holde en pause på i hvert fald en måned og så (2 sek.) efter det så hvis jeg øh har lyst til at ryge så sku jeg ligesom for eksempel...hvis det nu var det ved jeg ikke...hvis jeg nu tog i byen en lørdag, jamen så skulle det ligesom kun være der og så ikke igen om søndag, mandag og så videre (2 sek.) og så ligesom få noget kontrol med det også (ja) at det ikke skrider som det gjorde før i tiden (4 sek.) så ja
- 32.13 BE: Så du har en plan (ja) fedt
- 32.15 BE: Er det realistisk? Tænker du det er realistisk? (4 sek.)
- 32.21 BR: Altså (2 sek.) der sidder man sådan lidt der til starten, er det nu også realistisk..jo.. (ja) det tror jeg hvis jeg kan rykke mig fra det ene sted til her, så kan jeg også tage det fulde skridt. Det er bare om at tro på dig selv og også ligesom som du siger med Nike så bare just do it
- 32.39 BE: Nikes slogan just do it (griner) det (3 sek.) det ja, det er jo det der med (5 sek.) planen er ikke at man ikke godt kan arbejde med sin egen motivation og og fremme den sin egen indre motivation også, som du også har gjort i dit forløb herinde tænker jeg lidt...og og men og så blive (2 sek.) realistisk i forhold til det..altså realistisk altså realistisk mål hvor man kan sige det her kraftigt reduktion mål er mere sådan en en bevægelig masse, der er ikke noget antal på eller sådan noget, der er noget tid på...det betyder ikke at du ikke stadigvæk har afleveret rigtig meget tjald herinde i en usynlig kurv med alt det, du ikke har røget hver eneste gang i forhold til hvordan dit liv så ud inden du kom herind, hvis man tager det sådan og måler det på det ik (ja) det er jo rigtig, rigtig godt og man kan sige det er med at skulle stoppe helt det er sådan meget sort/hvidt, det er at stoppe helt (hmm) punktum (griner) ik også.. så man kan sige, der er ikke noget der øh altså så kan man ikke lige en smule engang imellem og sådan nogen ting, eller det kan man godt men så er man jo ikke stoppet helt altså og de der ting der ligger i det..så og ja når det så er sagt så så er jeg fuldstændig enig med dig i og synes det er rigtig godt øhm dine refleksioner

I brugerens første taletur skitseres en plan over, hvordan brugeren på sigt tænker at forholdet omkring brugen af hash skal udspille sig. Når brugeren er blevet hashfri ønsker han efter lidt tid at kunne ryge, hvis han skulle få lysten til det. Det skal dog være på en anden måde end tidligere, f.eks. en lørdag og "så skulle det ligesom kun bare være der og så ikke igen om søndag, mandag og så videre". For at det skal kunne lade sig gøre handler det for brugeren om at have kontrol med det, så "det ikke skrider som før i tiden" (31.46). Det kan ses som, at brugeren har gjort sig tanker over hans videre forløb og proces. Disse tanker indeholder en forståelse af, at selvom han har haft et forbrug af hash som han har fundet uhensigtsmæssig, og derfor er gået i behandling, vil det være muligt for ham at kunne ryge engang imellem uden at betyde mangel på kontrol. Brugeren har i løbet af behandlingsforløbet ændret mål fra et totalt ophør til en reduktion af hashbruget, hvilket kan være udtryk for, at brugeren har opnået en større klarhed over egen formåen i løbet af processen. Desuden har brugeren tilkendegivet, at han føler stor kontrol over sit nuværende forbrug. Tages dette i betragtning kan brugerens mål om at kunne ryge engang imellem, virke som noget brugeren rent faktisk kan have kontrol over, med begrundelse i at han tidligere har vist klarhed over, hvad han formår og hvad han ikke formår.

Dette synes behandleren også umiddelbart at være enig i, når han i næste taletur siger "Så du har en plan", hvilket brugeren responderer på med et "ja", hvorefter behandleren tilføjer ordet "fedt" (32.13). Det er dog spørgsmålet, hvad ordet "fedt" henviser til; er det til selve indholdet i brugerens plan eller er det bare til det faktum, at brugeren *har* en plan? Når vi ser på behandlerens næste taletur kan det umiddelbart se ud til, at det handler om det sidste. Hvis dette er tilfældet kan det ses som et udtryk for, at behandleren trækker på en brugerorienteret behandlingskontekst der tilsiger, at brugere selv skal definere mål og ønsker for fremtiden, hvilket behandleren roser brugeren for at kunne. Behandleren tilkendegiver ikke direkte, hvorvidt han synes det er en god eller dårlig plan. Når han i taleturen (32.15) spørger "Er det realistisk? Tænk du det er realistisk?" fremfor f.eks. at sige, at han synes brugerens plan er realistisk hans situation taget i betragtning, kan det ses som at han stiller spørgsmålstejn ved brugerens plan, og også påvirker brugeren til at tage yderligere stilling til, om det nu også kan lade sig gøre. Dette kan ses som værende i tråd med Metodeprojektet, idet det af manualen fremgår, at behandleren skal hjælpe brugeren med "at lægge realistiske, konkrete planer" (Bilag: 20).

Efter en pause på fire sekunder, som kan ses som en tænkepause responderer brugeren på spørgsmålet om, om det er realistisk med ordene "det tror jeg hvis jeg kan rykke mig fra det ene sted til her, så kan jeg også tage det fulde skridt". Dette uddybes yderligere med Nikes slogan "just do it", som er et slogan behandleren flere gange har benyttet sig af. Brugeren har haft mulighed for at korrigere sig selv og sin beskrivelse af en plan for hans videre forløb, hvilket han ikke gør da han mener, at det er en realistisk plan. Behandlerens næste taletur starter med en gentagelse af brugerens brug af Nikes slogan (32.39). Just do it sloganet har et bekymringsløst islæt over sig; man kan bare gøre det, som man vil og har lyst til. Der er noget bemærkelsesværdigt og uklart i at behandleren gentager sloganet og griner, for herefter at virke til at stille spørgsmålstejn ved en plan om at arbejde med ens motivation "planen er ikke at man ikke godt kan arbejde med sin egen motivation og og fremme den sin egen indre motivation". Efterfølgende siger behandleren "men og så blive (2 sek.) realistisk i forhold til det" (32.39 linje 1-4). Det bemærkelsesværdige og uklare består i, at just do it sloganet (bare gør det) virker i uoverensstemmelse med, at brugeren skal blive realistisk ift. sin motivation og plan for fremtiden.

Brugen af sloganet "Just do it" har et ungdommeligt præg over sig som umiddelbart kan virke appellerende og i øjenhøjde med de unge brugere, hvilket kan ses som en måde at skabe alliance med brugergruppen på. Men kan det at benytte et sådan slogan, isoleret set, ikke samtidig virke som en forenkling af komplekse problematikker? En forenkling som står i modstrid med behandlingernes langvarige forløb.

Den midterste passage i behandlerens taletur virker som en stor parentes omkring, at det for behandlerens synspunkt ikke er realistisk at ryge engang imellem. Han siger bl.a. "det der med at skulle stoppe helt det er sådan meget sort/hvid, det er at stoppe helt (hmm) punktum" og "så kan man ikke lige en smule engang imellem og sådan nogen, eller det kan man godt men så er man jo ikke stoppet helt altså" (32.39 linje 10-14). Denne forståelse af at være stoppet helt, virker umiddelbart gangbar; enten er man stoppet helt eller så er man ikke. I disse ytringer viser behandleren indirekte modstand mod brugerens plan, da det at ryge engang imellem ikke harmonerer med hans forståelse af at være stoppet helt. Det ville ikke have været unaturligt, hvis behandleren udviste en mere direkte bekymring over, om det nu ville kunne lade sig gøre at genoptage et kontrolleret brug af hash. Det ville f.eks. være muligt gennem en henvisning til sig

selv som behandler med en viden om tilbagefald. Dette gøres ikke, og behandlerens ytringer fremstår dermed uklare.

Desuden rejser der sig et spørgsmål ift. dette sort/hvide forhold omkring at stoppe helt. For kan det tænkes, at brugerens ytring om at ville stoppe helt med hashbruget på et tidspunkt medfører en forståelse af, at han dermed ikke længere betegner sig selv som misbruger? For i så fald vil det at ryge hash senere ikke have karakter af et tilbagefald, da han jo ikke længere er misbruger, og tilbagefald italesættes kun i forbindelse med misbrugere. Det indikeres, at behandleren er af en anden opfattelse på måden han ytrer sig om et senere brug af hash efter et totalt ophør ”så kan man ikke lige en smule engang imellem og sådan nogen ting, eller det kan man godt men så er man jo ikke stoppet helt altså” (32.39 linje 12-14). Dermed vil det at ryge hash på et senere tidspunkt isoleret til enkelte situationer betegnes af behandleren som et tilbagefald. Hvis dette gør sig gældende kan det ses som, at behandleren er af en forståelse af, at én gang misbruger, altid misbruger.

I sidste del af behandlerens taletur går han tilbage og roser brugeren som tidligere set i uddraget. Dette ses i ordene ”når det så er sagt så så er jeg fuldstændig enig med dig i og synes det er rigtig godt øhm dine refleksioner” (32.39 linje 14-15). Det bliver utydeligt, hvad behandleren egentlig mener, da han på den ene side roser brugeren for sin plan og refleksioner, og siger at han er fuldstændig enig med ham, og på den anden side virker til at være det modsatte idet han rejser spørgsmål ift. det, og snakker om hvorvidt brugerens plan er realistisk eller ej. Behandleren synes her at trække på de dele i den motiverende samtale, der omhandler at anerkende brugerens forsøg på forandring (jf. afsnit 5.2.1), uden at han dog virker til at anerkende brugerens valg i målet om at opnå forandring, ej heller den ønskede konkrete forandring; at brugeren ønsker at kunne ryge kontrolleret engang imellem.

6.6.1 Sammenfatning

Undervejs i dette uddrag forholder behandleren sig til en brugerorienteret behandlingskontekst, hvilket bl.a. kan ses udtrykt i hans ros af brugerens plan og refleksioner. Dette ligger på linje med Metodeprojektets fordring om at ”anerkende den unges forsøg på at lave forandring” (Bilag: 13). I

uddraget kredser behandleren flere gange om det realistiske i brugerens plan, hvilket kan ses som værende i overensstemmelse med Metodeprojektet. Det er en del af behandlerens opgave at hjælpe brugeren med at lægge realistiske planer for ændringer (Bilag: 20), hvilket uddraget kan ses som et eksempel på. Men der er noget interessant ved ordet ”realistisk”, idet det er et vanskeligt begreb at få hold på. Om noget er realistisk eller ej, kan siges at afhænge af mange faktorer og må betragtes som en relativ og kontekstafhængig størrelse. Hvem kan og skal vurdere om planen er realistisk? Brugeren argumenterer for det realistiske i sin plan ud fra den erfaring, han har gjort sig i behandlingsforløbet. Det er interessant, at behandleren alligevel i efterfølgende taletur igen taler om at blive realistisk og at have realistiske mål. Det kan fremstå vigtigt for behandleren at brugeren taler i termer, som er overensstemmende med den institutionelle definition af kategorierne at reducere eller at stoppe. Men spørgsmålet er, hvordan dette forsøg på at få brugeren til at tilpasse sin forståelse til de institutionelt opstillede kategorier indvirker på interaktionen set i lyset af en brugerorienteret optik? Brugeren udtrykker en anden forståelse af disse kategorier, idet at være stoppet i hans optik ikke er ensbetydende med ikke at kunne ryge engang imellem. Men denne forståelse af at være stoppet som brugeren repræsenterer, får behandleren til at så tvivl om hvorvidt brugerens plan er realistisk. For hvis skyld skal brugerens- og den institutionelle forståelse af kategorierne være enslydende? Når behandleren udviser modstand mod brugerens forståelse af kategorierne, kan det ses som værende modarbejdende for den brugerorienterede tilgang. Dette fokus på det realistiske, kan ses som en modstand mod brugerens plan, der omhandler et ønske om at kunne genoptage et vis hashbrug på et senere tidspunkt på en kontrolleret måde.

Denne ambivalens og vekslen mellem tilslutning og modstand til brugerens udsagn, bevirker en tvivl om, hvad behandleren egentlig mener og tænker om brugerens plan for fremtiden. Når behandleren i sin taletur synes at ville lære brugeren hvad det vil sige ”at stoppe” og ”at reducere”, ser det ud til at behandleren trækker på en monologisk sprogforståelse. En sprogforståelse der indebærer at ord har fastlagte og stabile betydninger, uafhængig af den kontekst de optræder i (jf. afsnit 4.3.2). Behandleren virker til, at have fokus på betydningen af ordet at stoppe i sig selv som en fastlagt størrelse, hvilket indebærer at den betydning som brugeren tillægger ordet at stoppe, i den konkrete interaktion, forbigås. Det er interessant at behandleren ikke søger at undersøge, hvordan brugeren forstår det at være stoppet ved f.eks. at

spørge mere til det. Det kan være et udtryk for at behandleren forudsætter, at der er en fælles forståelsesramme. Kan det tænkes, at hvis behandleren i stedet havde forsøgt at forstå, hvordan brugeren betydningstillægger ordene "at stoppe", at det ville have afledt en anden dialog og givet større klarhed over, hvad behandleren egentlig mener og tænker om brugerens plan for fremtiden.

6.7 At være bruger og at være behandler

I gennemgangen af den indsamlede empiri har vi fundet det bemærkelsesværdigt, at der i flere af samtalerne indgår dialog mellem brugere og behandlere, om det at være i behandlingsforløb. Det var overraskende for os at se, hvor ofte dette forhold berøres i de konkrete samtaler, hvilket vakte vores nysgerrighed; for hvilken betydning har dette for brugeren i samtalen?

Denne italesættelse af henholdsvis bruger og behandler positionen, kan umiddelbart virke perifer ift. vores fokus på, hvordan brugeren påvirkes og påvirker problemforståelser og identiteter i samtalen. Dette mener vi dog ikke er tilfældet, idet dette er en tydelig orientering mod den institutionelle kontekst fra parternes side, og omhandler hvordan de fremstiller sig selv og hinanden som henholdsvis bruger og behandler. I disse fremstillinger giver de hver især udtryk for, hvilke forventninger de har til egen- og den andens position. Dette bliver dermed en kontekst af betydning for interaktionen.

Uddragene der behandles i dette afsnit er forskellige, idet nogle opstår spontant i samtalen og andre er en del af den faste dagsorden. Denne analysedel har særligt fokus på, hvordan parterne italesætter egen og den anden parts position, og vil derfor ikke nødvendigvis indeholde samme detaljerighed som set i analyserne af de foregående uddrag. Der er tale om tre uddrag, som på forskelligvis omhandler det at være bruger og behandler. De bliver analyseret enkeltvis, men vil have en fælles sammenfatning.

6.7.1 At være ekspert

I dette uddrag opstår snakken vedr. at være bruger og behandler spontant og er ikke en del af den faste dagsorden i denne samtale.

Uddrag 9

16.12: BR: så ja jeg synes også at jeg har lært meget om mig selv når jeg har været hernede også selvom vi kun har snakket de her 4-5 gange øh fordi at tingene bliver sat lidt i perspektiv når det er at det kommer fra en som som man kan jo altid sige at du er jo mere vidende om det end end mig på mange måder jeg ved selvfølgelig mest om mig selv selvfølgelig gør jeg jo det men at du lige kan byg nogen flere ting ovenpå (mm) så det er at jeg os bliver mere klar over at det kan det kan faktisk også vendes på den her måde (mm) i stedet for kun at tænke den ene vej..så man får flere veje man kan gå (mm) og flere veje man kan tænke(mm)...så ja det synes jeg helt sikkert

16.52: BE2: Ja det er jo klart jeg er jo hvad kan man sige jeg er jo i hvert fald uddannet og professionel i at få dig til og kunne få tingene til at give mening i dit hoved (ja) og du får en eller anden oplevelse af sammenhæng øh i det og det sku være mere meningsgivende for dig og øh du kan få nogle følelser på at det her det føles rigtigt at det her det har jeg lyst til at arbejde med min motivation og som jeg altid plejer at sige til øh til de andre jeg kan jo ikke..altså jeg kan ikke jeg kan finde et eller andet frem som du har inden i dig (siger brugerens navn) det der der gør at du kommer herved og banker på og gerne vil et eller andet og siger jeg har squ brug for et eller andet som så gør at du sidder i denne her stol nu altså man kan sige..det inden i dig der der gør det det inden i dig der gør at du går fra din sofa hen til dine sko ha (ja)og her ned ik os det i sig selv er er bare rigtig rigtig godt og rigtig rigtig vigtigt og det er det vi skal bygge videre på for det er jo det er jo din indre din motivation inden i dig til at ville et eller andet andet der kommer herved der er jo ikke nogen der kommer slæbende med dig i håret mand eller råbende og skrigende og du er ikke under sådan løsladelsesvilkår fordi nu skal du bare sidde her og tygge drøv seks gange for ikke at ryge i kachotten eller sådan nogle ting (mm) du kommer herved fordi du har et reelt

ønske om og ville et eller andet andet i dit liv og det er bare det der er pisse svært mand..(ja ja det ved jeg godt)

I dette uddrag er der både fra bruger og behandlers side en direkte adressering af den institutionelle kontekst i deres orientering mod selve behandlingsopgaven. Brugeren fortæller, at han har lært meget om sig selv ved at være i behandlingsforløbet fordi ” at tingene bliver sat lidt i perspektiv når det er at det kommer fra en som som man kan jo altid sige at du er jo mere vidende om det end end mig på mange måder jeg ved selvfølgelig mest om mig selv selvfølgelig gør jeg jo det men at du lige kan byg nogen flere ting ovenpå” (16.12). Det er interessant at se, at det brugeren siger om sig selv og behandleren ligger på linje med nogle af de nedskrevne værdier i Recovery-orienteringen, som misbrugscentret arbejder ud fra. Disse omhandler bl.a. at brugeren ”er ekspert på sit eget liv” og at den professionelle ”tilbyder andre billeder på den virkelighed, borgeren befinder sig i” (Recovery-orientering). Brugers italesættelse af relationen mellem behandleren og sig selv kan ses som en måde, hvorpå brugeren positionerer sig selv som bruger, og behandleren som en person, der besidder en særlig viden som brugeren kan drage nytte af, sådan ”så det er at jeg os bliver mere klar over at det kan det kan faktisk også vendes på den her måde (mm) i stedet for kun at tænke den ene vej”. Det kan ses som en måde, hvorpå brugeren gør både sin og behandlerens position relevant.

Lignende strategi kan ses i behandlerens taletur når han omtaler sig selv som ”uddannet og professionel i at få dig til og kunne få tingene til at give mening i dit hoved” (16.52). Samtidig synes han også at give udtryk for, at hans egen position som behandler er afhængig af at brugeren udviser en ”lyst til at arbejde med min (sin) motivation” (16.52 linje 5). Dette handler ifølge behandlerens udtalelse om brugers indre motivation (16.52 linje 12), der viser sig i form af, at brugeren kommer ned på misbrugscentret uden at nogen andre ”kommer slæbende” (16.52 linje 14) med ham. Denne forståelse kan ses som en parallel til subjektiveringsbegrebet som omtalt tidligere (jf. afsnit 4.2), hvor behandlingsarbejdet betinges af, at brugeren påtager sig en bestemt subjektivitet i form af villighed til at arbejde med sig selv. I denne midterste del af behandlerens taletur omtaler han flere gange ”det inden i” brugeren, han som behandler ikke kan finde frem (16.52) og hvor ”det” synes at referere til noget i brugeren, der går forud for interaktionen mellem

dem. Dette kan ligne tankerne om, at mennesket indeholder en indre kerne i overensstemmelse med det Gubrium og Holstein betegner som det personlige selv (jf. afsnit 4.4). Sidste del af taleturen virker til at understrege dette argument yderligere, idet behandleren fremhæver, hvad han ser som en modstilling til den indre motivation med ordene ”du er ikke under sådan løsladelsesvilkår fordi nu skal du bare sidde her og tygge drøv seks gange for ikke at ryge i kachotten” (16.52 linje 15-16). Ordvalget i denne passage har en anden karakter end de ord behandleren anvender, når han taler om brugerens situation og tegner et billede af en uønskværdig situation, som ikke omhandler at være i kontakt med en indre motivation. Passagen giver anledning til en række spørgsmål, som vi her kort vil berøre og hvor en egentlig diskussion af disse foregår i perspektivering.

Når behandleren opstiller scenariet om at være i behandling under løsladelsesvilkår modsat at være i behandling drevet af en indre motivation, fremstilles det som to modsætninger. Men er det nødvendigvis tilfældet, for kan det forestilles at der er flere nuancer end der her skitseres? Behøver det at være i behandling under løsladelsesvilkår at udelukke motivation hos en pågældende bruger? Og omvendt behøver det at være i behandling uden at nogen ”kommer slæbende med dig (brugeren) i håret” (16.52) ikke at betyde, at brugeren er ”fri af tvang” jf. subjektiveringsbegrebet (afsnit 4.2). Desuden kan der også rejses et spørgsmål om, hvorvidt motivation nødvendigvis skal gå forud for interaktionen for at muliggøre behandlingsarbejdet? Eller kan det tænkes, at motivation hos brugeren kan opstå i interaktionen?

6.7.2 At hente noget frem

I denne samtale taler bruger og behandler evaluerende om forhandlingsforløbet med baggrund i, at dette er 12. samtale og dermed den sidste i behandlingsforløbet, før brugeren overgår til det planlagte opfølgingsforløb.

Uddrag 10

24.06: BR: Altså (3 sek.)..det var selvfølgelig ved at blive sådan..hvad skal man sige en del at man ved man har et problem og man gerne vil gøre noget ved det og så (2. sek.) øh.. og så afhængigheden der ikke vil gøre noget ved det på den anden side..øh..og så os den der viljestyrke øh altså den du prøver at hente frem ved jeg lidt godt hvordan den måde du spørger på og snakker men altså altså at man ligesom kan mærke inden i sig selv at kraftdælmene nej agtig (ja)..øh..og finde noget kampgejst (ja)for ligesom at det..ja..komme igennem det..ligesom at tage kampen op agtigt (ja) at at det skal ikke være på den måde mere (nej)..øh..ja på den måde ligesom og få sig selv ind i det (ja) og os på en måde den ansvarsfølelse jeg havde lidt til til dig på den måde at man ikke har lyst til at komme herved og sige jamen jeg jeg har overskrevet deadline alle dagene (ja) og så ikke være kommet længere end sidste uge (ja)..det er os sådan lidt..det kan man også bruge..(ja) på en måde (ja)

Brugeren fortæller om hvordan han har oplevet afhængig på den ene side, og på den anden side at have en erkendelse af "at man ved man har et problem og man gerne vil gøre noget ved det" (24.06). Brugeren veksler mellem ordene "jeg" og "man" om sig selv gennem taleturen og det er svært at tyde, hvad det kan være et udtryk for. I denne passage synes han at give udtryk for en ambivalens mellem på den ene side at ville gøre noget ved sit problem, og på den anden side det modsatte. Når han bruger ordet "man", kan det ses som en måde at lægge en distance til sig selv. Det kan også være et udtryk for, at brugeren her orienterer sig mod og refererer til noget behandleren og brugeren i tidligere samtaler har talt om. Ambivalens er et fokusområde i metodeprogrammet (jf. afsnit 5), og herved kan brugerens udsagn ses i overensstemmelse med den institutionelle forståelse af misbrug.

Hernæst omtaler brugeren viljestyrke som noget behandleren henter frem i ham, ved at spørge og snakke på bestemte måder og som giver "noget kampgejst (ja)for ligesom at det..ja..komme igennem det..ligesom at tage kampen op agtigt (ja) at at det skal ikke være på den måde mere (nej)" (24.06 linje 6-8). Passagen er bemærkelsesværdigt, fordi intervallerne mellem behandlerens verbale responser er kortere end i resten af taleturen. Dette kan ses som et udtryk for, at det

brugeren siger ligger sig op af behandlerens forståelse vedr. motivation og at ville noget andet med sit liv (jf. uddrag 9 taletur 16.52 linje 5 og uddrag 1 taletur 34.14 linje 17), hvilket dermed medfører tydeligere og mere bekræftende respons fra behandlerens side. Herefter omtaler brugeren sit forhold til behandleren og behandlingsforløbet, som noget han føler ansvarlighed over for med ordene ”den ansvarsfølelse jeg havde lidt til til dig på den måde at man ikke har lyst til at komme herved og sige jamen jeg jeg har overskrevet deadline alle dagene (ja) og så ikke være kommet længere end sidste uge” (24.06 linje 9-11). Brugeren fortæller med andre ord, at han føler sig forpligtet til at overholde de aftaler der er indgået med behandleren, hvilket har været brugbart for brugeren i behandlingsforløbet. Behandleren fortsætter i denne sekvens med at give bekræftende verbale responser med korte intervaller.

6.7.3 Et boost

Forinden dette samtaleuddrag har bruger og behandler talt om, at de ikke mødtes den forrige uge, da brugeren var udenbys i forbindelse med frivilligt arbejde.

Uddrag 11

1.12 BE: Har der været trang?

1.13 BR: Lidt altså jeg kunne godt mærke at jeg ikke var her faktisk synes jeg (ja) øh

1.16 BE: Hvordan kunne du mærke det?

1.17 BR: Jamen det ved jeg ikke, jeg manglede bare det der ugentlige øh samtaling (ja) altså øh men altså jeg ved ikke om det resulterede i trang jeg kunne bare mærke at jeg synes der manglede et eller andet i sidste uge (mm) det giver lidt et boost at være her føler jeg (ja) så det manglede jeg

1.32 BE: (overlapper brugerens tale) Et boost i forhold til at holde fast i det eller?

1.34 BR: Ja (ja) (5 sek. behandler skriver)

1.39 BE: Så der er...det har en fastholdelse for dig og

1.41 BR: (overlapper behandlerens tale) Ja det er det der ugentlige der som det.. det kan jeg mærke

1.44 BE: Ja det giver dig noget (ja) ja..godt

Det er to uger siden, at bruger og behandler sidst har haft en samtale, og brugeren spørges om der i den tid har været trang (til at tage kokain) (1.12). Brugeren siger, at han har oplevet lidt trang og herefter at han har kunnet mærke, at han ikke var til samtale den forrige uge (1.13). Når brugeren siger "Lidt altså jeg kunne godt mærke at jeg ikke var her faktisk", sammenkobler han trang med det, at være forhindret i at komme til den ugentlige samtale. Behandleren ønsker dette uddybet med spørgsmålet om, hvordan han har kunnet mærke, at han ikke var til samtale den forrige uge (1.16). Behandleren vælger her at gå aktivt ind i brugerens udsagn ved, at opfordre denne til at forklare sig yderligere, selvom hun på sin vis har fået svar på spørgsmålet om, hvorvidt brugeren har oplevet trang. Det kan ses som, at behandleren trækker på en behandlerkontekst med spørgsmålet "Hvordan kunne du mærke det?" ift. at få brugeren til at sætte flere ord på sin situation, sådan som han forstår den. At det ikke bare var lige meget for brugeren, at han var forhindret i at deltage den forrige uge, griber behandleren med uddybende spørgsmål og gør dermed sin position som behandler relevant (jf. afsnit 4.1.2). I brugerens næste taletur uddyber han sit udsagn med ordene om, at der var noget der manglede " jeg manglede bare det der ugentlige øh samtaleting" og " der manglede et eller andet i sidste uge" (1.17). Det kan virke uklart hvad det præcist er ved samtalen, han manglede. Han sætter lighedstegn mellem samtalen og et boost. Et boost som han altså ikke fik, men som han tilsyneladende har brug for. Det er interessant, at brugeren italesætter det han manglede som et boost, og ikke f.eks. nogle strategier til at håndtere trang, som ellers ville ligge på linje med en behandlingsdiskurs, og også kunne være udtryk for en performance. Det kan ses som, at brugeren viser velvillighed ift. at arbejde med sig selv, og at den ugentlige samtale er en motivationsfaktor i denne subjektiveringsproces. At brugeren har manglet samtalen indikerer, at han er afhængig af denne interaktion, bl.a. for at undgå trang. I en bredere kontekst kan dette ses som, at når brugeren indgår i den institutionelle interaktion, påvirkes brugeren på en måde så denne bliver afhængig af interaktionen, og har brug

for den ift. at nå- og fastholde sit mål om at være stoffri. Dette understøttes i behandlerens næste taletur, idet hun uddybende spørger om det er "Et boost i forhold til at holde fast i det eller?" (1.32), underforstået at holde fast i kokainophøret. Denne forståelse af ordet boost anerkender brugeren efterfølgende (1.34).

I behandlerens næste taletur laver hun en opsummering af de to forrige taleturer, når hun siger "Så der er...det har en fastholdelse for dig og". Denne taletur overlappes af brugerens respons, hvor han gentager sig selv fra tidligere "Ja det er det der ugentlige der som det..det kan jeg mærke". Gennem dette samtaleuddrag ses det at både behandler og bruger reagerer præfereret ift. hinandens ytringer, og at de flere gange overlapper hinandens taleture. Disse overlapninger sker i forbindelse med genkendelse af ord (boost, fastholdelse), og kan være et udtryk for et samarbejde mellem parterne. Dette tydeliggøres i taleturerne (1.39, 1.41). Her ses det, at der i en fælles konstruktion skabes en forståelse af, at behandlingen har en fastholdelse for brugeren, som han kan drage profit af. Brugeren synes at give udtryk for, at være motiveret ift. at deltage i behandlingen og dermed at arbejde med sig selv. I den sidste taletur kommenterer behandleren på brugerens foregående taletur med ordene "Ja det giver dig noget (ja) ja..godt". Her understøtter behandleren brugeren i at behandlingen giver ham noget, underforstået noget positivt. Det sidste ord "godt" kan referere til, at det er godt at brugeren får noget ud af samtalerne, og i en bredere kontekst at brugeren subjektiverer sig.

6.7.4 Sammenfatning

I de foregående tre uddrag synes brugerne på forskelligvis at give udtryk for, at de er afhængige af interaktionen med behandleren. F.eks. giver en bruger udtryk for, at behandleren har en viden som kan få ham til at se tingene på en anden måde og finde nye veje at gå. En anden omtaler at behandleren kan hjælpe ham med at hente noget viljestyrke og kampgejst frem, og en tredje bruger udtaler at samtalerne med behandleren giver ham et boost, som hjælper ham med at fastholde ophøret. Desuden taler et par af brugerne om, at de føler et ansvar ift. overholdelse af de aftaler de har indgået med behandleren, en af brugerne udtrykker at han ikke ønsker at spilde behandlerens engagement (jf. uddrag 5 og 10). En behandler omtaler at behandlingsarbejdet er afhængig af brugernes motivation med hensyn til at ønske at arbejde med sig selv. Dette aspekt

vedr. afhængighed af den anden part i forholdet mellem bruger og behandler, som vi har fundet i vores empiri, ligner det Hall, Sarangi og Slembrouck omtaler som gensidig afhængighed mellem socialarbejdere og klienter. I deres analyser af samtaler mellem socialarbejdere og klienter har de fundet, at parterne i interaktionen løbende konstruerer deres identiteter som henholdsvis socialarbejder og klient. Det er interessant hvad det gør for interaktionen at bruger og behandler italesætter hinandens positioner, også på steder hvor det i forløbet ikke indgår som en naturlig del af den fastsatte dagsorden. Kan det handle om, at når f.eks. brugeren italesætter sin egen og behandlerens position, er det en måde at gøre interaktionen mellem dem relevant? En interaktion der i andre sammenhænge potentielt kan være ansigtstruende, da brugeren er den hjælpsøgende og ikke behandleren (jf. afsnit 4.1.2). Derudover kan det diskuteres, om der i brugernes italesættelse af behandlingsforløbet og behandlerpositionen, samtidig ligger en form for erklæring om at være motiveret og samarbejdsvillig.

Indledningsvis i denne analysedel skriver vi, at parternes italesættelse af egen og den andens position i samtalen, som henholdsvis bruger og behandler, kan ses som en orientering mod den institutionelle kontekst, som dermed potentielt kan have betydning for samtalen. Kan det tænkes, at brugerens billede af behandlerpositionen påvirker den måde, hvorpå han forstår behandlerens udsagn? F.eks. omtaler brugeren fra uddrag 9 behandleren, som den der ved mest om misbrug og dermed formår at sætte tingene i perspektiv for ham. Det er en overvejelse værd, at hvis brugerens omtale af behandleren er i overensstemmelse med hans billede af behandlerpositionen, om dette så ikke får en betydning for den måde, han tolker behandlerens udsagn. Så kan man med andre ord sige, at brugerens forventning til behandleren bevirker, at alt hvad behandleren siger vil af brugeren blive forstået som "ekspertord". Og i så fald hvilken position sættes brugeren i, ift. at blive påvirket og kunne påvirke interaktionen? Hvis brugeren har denne forventning, kan det vanskeliggøre at kunne forholde sig kritisk til behandlerens udsagn. Dette fordrer en særlig følsomhed og ydmyghed fra behandlerens side, idet behandleren tillægges en betydningsfuld position.

7. Konklusion og perspektivering

Hensigten med dette speciale var at undersøge de mikro-processer, der udspiller sig i interaktionen mellem bruger og behandler ud fra en åben og induktiv tilgang. Vi har haft fokus på den sproglige del af interaktionen mellem bruger og behandler, og de kontekster som parterne løbende trækker på. Konkret ønskede vi at undersøge;

Hvordan påvirkes og påvirker brugeren konstruktionen af problemforståelser og identiteter i den institutionelle interaktion på et misbrugscenter?

Til besvarelse af vores problemformulering har vi fundet det relevant at anvende en dialogisk samtaleanalyse, som netop har fokus på de sproglige detaljer; hvordan samtalen konkret udspiller sig tale for tale, hvordan parterne reagerer på hinandens udsagn og konteksterne betydning for samtalen.

Specialets resultater kan give anledning til diskussion og refleksion over den konkrete praksis med udgangspunkt i de præsenterede uddrag. Derudover er det vores håb, at perspektiveringen også kan bidrage til refleksion og diskussion på et mere generelt niveau i såvel behandlingsmiljøet og det sociale arbejde.

Ud fra analysen af de fem samtaler kan det konkluderes, at brugerne påvirker og påvirkes på mangfoldige måder. Analysen peger på, at der både fra bruger og behandlers side er en tydelig orientering mod de institutionelle rammer, som indvirker på samtalsens form ved at være rammesættende for hvad og hvordan noget italesættes. Under disse forudsætninger virker brugernes problemforståelser og identiteter til i højere grad at blive påvirket, end de modsat har mulighed for at påvirke disse. Samtidig virker behandlerens måde at forvalte sin position på, at have indflydelse på i hvilken udstrækning brugerne kan være medkonstruktører.

7.1 Orientering mod institutionelt betingede positioner

Det har overrasket os at se, hvordan flere brugere og behandlere orienterer sig mod hinandens positioner som henholdsvis bruger og behandler, også hvor det i forløbet ikke indgår som en

naturlig del af dagsordenen f.eks. evaluering. Behandlingsforløbet har for nogle af brugerne karakter af en afhængighed. En bruger italesætter det som en fastholdelse ift. at forblive stoffri, andre synes at kunne bruge det at skulle "bekende kulør" over for behandleren som en motivation til at undgå tilbagefald.

Når brugeren italesætter sin egen og behandlerens position, kan det ses som et udtryk for, at parterne gør interaktionen relevant. Som sagt har det overrasket os at se hyppigheden i dette. Hvad det kan være udtryk for kan belyses gennem interaktionens form; at der er tale om en asymmetrisk relation hvor *brugeren* er den hjælpsøgende, ikke behandleren, og at der dermed er tale om en interaktion, der potentielt kan være ansigtstruende. Desuden kan det også være et udtryk for en subjektivering fra brugerens side, som i den direkte orientering mod behandleren som ekspert nærmest tager sig ud som en erklæring om motivation og samarbejdsvillighed. Vi har fundet at denne tydelige orientering mod behandleren som ekspert, kan være et udtryk for en forventning til denne om at kunne sætte tingene i perspektiv for flere af brugerne, og at behandlerens ord ofte tages for gode varer. Dette har unægtelig betydning for brugernes handlerum, og fordrer fra behandlerens side en opmærksomhed på hvordan denne betydningsfulde position forvaltes. I relation til dette har vi fundet forskelle i behandlerens udsagn, som netop viser at måden behandlerne positionerer sig som ekspert på, har stor betydning for brugernes mulighed for at kunne påvirke problemforståelser og identiteter i den institutionelle interaktion. Forskelle heri kan tydeliggøres i to behandleres udsagn. En behandler benytter sig flere gange af vendingen "jeg tænker.." forud for udsagn, der relaterer sig til behandlerpositionen. En anden behandler benytter sig af vendinger som "virkeligheden er jo", "du bliver også nødt til" og "sådan har jeg det med det" forud for udsagn, der relaterer sig til behandlerpositionen. Den første måde at forvalte en behandlerposition på giver mere rum for brugeren til at have indvendinger og for at være uenig, og synes at give plads for muligheden til at tænke noget andet. Den anden måde at forvalte behandlerpositionen på, virker til at begrænse muligheden for at mene noget andet og for at kunne påvirke problemforståelsen, da det er vanskeligt at udtrykke modstand mod et udsagn, der starter med ordene "virkeligheden er jo".

7.1.1 Selvfremstilling og performance

Af analysen ser vi at en brugers selvfremstilling påvirker en almindelig forståelse, i behandlingsdiskursen, om at risikosituationer italesættes ved at påpege det unødvendige i at tale om disse. Brugeren fremstiller sig selv som afvænnet på en måde, så han ikke længere er påvirkelig af ydre faktorer såsom alkohol, fester og at have venner der fortsat ryger. Brugeren påvirker samtalen gennem sin argumentation og undgår at tale om risikosituationer. Brugers selvfremstilling har karakter af en performance, og ligner en tilpasning til en behandlingsdiskurs der tilsiger en motivation i at ville arbejde med sig selv, hvilket kan forstås gennem Foucaults subjektiveringsbegreb (jf. afsnit 4.2). I lyset af denne subjektiveringsoptik kan det overvejes, om brugers påvirkning af samtalen relaterer sig til, at han synes at tale fra den tilskyndede subjektposition; at arbejde med sig selv. Dette kan yderligere ses understreget i, at brugeren benytter et sprog og en logik, der synes overensstemmende med den institutionelle kontekst.

7.1.2 Metodestringents og variation

I behandlingsmanualen fremgår det at der er tale om et metodestringent behandlingsprojekt, hvilket ligeledes ses tydeligt i empirien i form af en fast dagsorden, brug af ens skemaer og samme sproglige kategorier og vendinger. På trods af denne tilsyneladende ensartethed har vi alligevel fundet betydelige variationer i udmøntningen af Metodeprojektet. Det er interessant at se hvordan behandlerne omsætter metoden på forskelligvis, og hvilken betydning denne omsætning har for brugernes handlerum.

Hos en bruger anes en modstand mod et skemas manglende nuancer, hvilket behandleren synes at kompensere for gennem samtalen, i et forsøg på at tilføje skemaet flere nuancer end det umiddelbart fremstår, hvorved brugers forståelse imødegås. Dette er interessant, idet det modsatte synes at være tilfældet i en anden samtale. Her fremlægger bruger en anden forståelse af de institutionelt forankret kategorier "at stoppe" og "at reducere" et hashforbrug. Denne divergerende opfattelse af kategorierne får behandleren til at undervise brugeren i, hvordan disse skal opfattes. Herved synes behandleren at trække på en monologisk sprogforståelse, som indebærer at ord har fastlagte og stabile betydninger. I et brugerorienteret optik er dette

bemærkelsesværdigt, idet brugerens forståelse af kategorierne må vige for den institutionelle forståelse, som dermed synes at få forrang.

Et andet eksempel på metodeudmøntning der virker til at påvirke brugerens handlerum, ses i en samtale hvor et alternativ til at drikke konstrueres. Selvom brugeren sætter sit præg på emnet i samtalen, bliver brugerens ord tilføjet bestemte betydninger i interaktionen med behandleren. Betydninger som ikke efterfølgende kan føres direkte tilbage til brugerens udsagn på trods af, at behandleren anvender enkelte af brugerens ord. Men idet behandleren tillægger brugerens eksempel med katten en normativ værdi, samt forstærker denne konstruktion ved at trække på sin position som ekspert, synes dette samlet set at mindske brugerens handlerum

7.2 Perspektivering

I denne sidste del; perspektiveringen, vil vi rejse og diskutere nogle problemstillinger som vi finder relevante at adressere på baggrund af specialets fund.

Emnerne der vil blive berørt kobler sig alle til problemstillingen om, hvordan brugeren påvirkes og påvirker konstruktionen af problemforståelser og identiteter i den institutionelle interaktion med behandleren.

7.2.1 Brugen af metoder og skemaers implikation for samtalen

Som nævnt er vi i arbejdet med empirien blevet opmærksomme på, at behandlernes konkrete omsætning af metoderne og brugen af skemaer i samtalen har implikationer for interaktionen. Dette har givet anledning til overvejelser om, hvordan metodernes og skemaernes sprog og form kan rumme aspekter, der på den ene side kan virke fremmede ift. brugerens mulighed for at præge forløbet, og på den anden side kan fremstå fremmedgørende og hæmmende for dette.

Den kognitive adfærdsterapi er præget af metoder af teknisk karakter (Payne, 2005: 168). Dette tekniske præg i form af fastlagt dagsorden, besvarelse af specifikke spørgsmål og skemaer mv. kommer ligeledes til udtryk i empirien.

Brugen af metoder og skemaer har en indbygget dobbelthed i sig. På den ene side er disse med til at understøtte at behandlingsforløbet skræddersyes til den enkelte bruger i kraft af, at denne selv definerer målet med behandlingen og indholdet af de forskellige kategorier. På den anden side er metoder og skemaers udformning og kategorier fastlagt på forhånd, hvilket i høj grad er rammesættende for hvilke aspekter der vægtlægges og hvad der skal tales om, hvorved dette fremstår begrænsende for brugerens mulighed for indflydelse på eget forløb.

7.2.2 Sprogbrug/terminologi

Metodeprojektets anvendelse af de særlige metoder og specifikke skemaer har til formål at understøtte en ensartethed og systematik i behandlingerne, for herigennem at forsøge at sikre alle brugere samme kvalitet i behandlingsforløbene (Bilag: 4). Men for at sikre ensartethed i behandlingen må det vel forudsættes at alle parter, metodeudvikler, behandler og bruger har samme forståelse af sproget? Netop metoderne og skemaernes sprog kan kritiseres for at bygge på en monologisk sprogforståelse, hvor det forudsættes at bruger og behandler forstår ordene på akkurat samme måde, hvilket empirien viser ikke altid er tilfældet.

Den kognitive adfærdsterapi, som indgår i Metodeprojektet, synes desuden at gøre brug af en særlig terminologi, som er repræsenteret i empirien i form af "kriseplan", "trivsel og forbrug", "højriskosituation", "tilladende tanker" mv. Der er tale om en terminologi, som er udviklet i en særlig behandlingskontekst og som for nogle brugere eventuelt kan virke fjern, idet denne terminologi i nogen grad kan fremstå afkoblet hverdags sproget.

Fordi metoderne og skemaerne er præget af en særlig terminologi, kan det spørges om behandlerens anvendelse af denne, kan være med til at manifestere behandleren som ekspert? En ekspert position som indbefatter en definitionsret, hvorved brugeren skal tilpasse og tilegne sig terminologien? At dette kan være tilfældet har analysen påpeget, hvorved der kan drages tvivl om, hvorvidt fokus indirekte kommer til at handle om at beherske det korrekte sprog? Et sprog og en forståelse som brugeren skal indordne sig under for at blive betraget som relevant.

Det kan tænkes, at en nedtoning af den eksplicitte brug af terminologien og en dialogisk sprogforståelse ville kunne understøtte en nysgerrighed ift. at fremme fokus på brugerens

forståelse. Hvad vil der f.eks. ske, hvis terminologien i højere grad kunne tænkes anvendt som et internt (indre) arbejdsredskab for behandleren, så der i stedet stræbes efter at udvikle et fælles sprog i samtalen med brugeren, et sprog der i større udstrækning ligner brugerens eget? Udsagn som f.eks. "det er en højrisikosituation" og "det er tilladende tanker" fremstår definerende for, hvordan noget skal forstås og virker til at kategorisere og sætte prædikat på brugernes udsagn. Hvordan vil det påvirke interaktionen, hvis der i stedet for disse definerende og kategoriserende vendinger hyppigere anvendes f.eks. "så du gav dig selv lov til..?" eller "er det en situation, hvor du oplevede at du var i risiko for at ryge?"? Vendinger som på en gang kan bidrage med et nyt perspektiv for brugeren samtidig med, at det synes at fremme brugerens mulighed for indflydelse og invitere til korrektion.

7.2.3 Omsætningsleddet

Som det fremgår af vores empiri omsættes behandlingsprojektet på mangfoldige måder. Det er bemærkelsesværdig i lyset af, at behandlingsprojektets manualbaseret form fordrer en forholdsvist ens retning for, hvordan metoden skal omsættes. Noget tyder på at der er elementer i omsætningen, som ikke er så nemme at sætte formel på. F.eks. nævner Vibeke Lehmann Nielsen i reference til Lipsky, at implementering og omsætning influeres af socialarbejdernes viden, holdninger og interesser (Nielsen, 2011: 322). Det er relevant at overveje hvor de forskellige måder at omsætte metoden på kommer fra. For kan det tænkes at have noget at gøre med behandlernes grundlæggende socialisering at gøre f.eks. ift. forskellige typer af faglighed? Eller er det i virkeligheden et udtryk for en personlig forvaltning af en måde at tænke om andre mennesker på? Vi kommer ikke med nogle klare svar på dette, men centralt er det at diskutere, fordi det måske netop er et knudepunkt ift. professionsudvikling, som vi har fat i her. Vi har bevidst undladt at beskæftige os med den enkelte behandleres grunduddannelse. Dette er begrundet i, at ingen af parterne gør denne kontekst relevant i samtalerne, hvorfor vi ved at forholde os til grunduddannelsen ville give den et primat, som den ikke nødvendigvis har. Dertil kommer, at det empiriske grundlag for et sådan fokus er spinkel.

På et større empirisk grundlag der indbefatter forskellige organisationer og et større antal behandlere, kunne det være et interessant aspekt at undersøge. Undersøge om der er nogle

overordnede mønstre i behandlernes måde at omsætte metode på, som kan genfindes i deres grunduddannelse. Med Ejrnæs undersøgelser vedr. enighed inden for forskellige faggrupper i det sociale arbejde, sås der tvivl om hvorvidt grunduddannelse er garant for enighed om, hvordan arbejdsmæssige forhold skal håndteres. Undersøgelsen bygger på en vignet metode med fokus på faggruppernes holdninger til forestillede dilemmaer, og kan ikke nødvendigvis føres direkte over på handlinger, men kan give en pejling herom (Ejrnæs, 2006).

Et andet perspektiv i denne omsætnings diskussion omhandler det konkrete brug af den kognitive behandlingsmetode, som det fremgår af specialets empiri. Denne metode repræsenterer et her og nu perspektiv, og opstod oprindeligt som et supplement til den dominerende psykodynamiske tankegang. Med metoden arbejdes der målrettet på at opnå konkret forandring på kort tid. Metoden findes virkningsfuld, men kan kritiseres for hvorvidt forandringerne kan fastholdes på længere sigt (Payne, 2005: 181). Den kognitive adfærdsterapi indeholder et ønske om hurtige resultater. Denne lineære model ift. en rationel forståelse af, at en ting fører til en anden, og at der blot skal sættes noget andet i stedet for den uønskede adfærd, kan kritiseres for at have et forenklet syn på en kompleks situation (Payne, 2005: 159). Vi kan flere steder i vores empiri se, at der i brugen af metoden inddrages aspekter, som ikke er i direkte forlængelse af metoden. Dette er interessant og kan lede frem til et spørgsmål omkring, om det overhovedet er muligt at praktisere en metode i dets rene form? For når noget skal omsættes gøres det med det sprog man som individ har tilgængelig, og da to menneskers sprog aldrig vil være helt ens betyder det uvægerligt, at resultaterne af det omsatte heller ikke vil være det. Dette kan ses i modstrid med metodeprojektets forståelse af at sikre ensartet behandling, og kan lede frem til som minimum en refleksion herom og en forhåbning om et større fokus på sproget.

Disse aspekter som ikke er i direkte forlængelse af den anvendte metode ser ud til at have rødder i en psykodynamisk tankegang. Dette ses både ift. at der til tider fra behandlerens side tages afstand til brugerens hele person som afvigende, og ikke blot den uønskede adfærd. I vores empiri kommer det til udtryk gennem tale om at være kommet i kontakt med sit rigtige jeg efter hashstoppet. Denne opstilling af at være rigtig eller forkert, og mere eller mindre i kontakt med sit rigtige jeg, kan ses som en normativ forståelse af, hvordan man bør handle og være. I en læringsteoretisk tankegang er adfærd ikke forbundet med de samme normative forståelser, idet

adfærd som udgangspunkt er tillært i situationer, hvor det i en given kontekst har været hensigtsmæssigt (ibid), og dermed socialt forankret.

Når behandleren opstiller et rigtig/forkert scenarie trækkes der på en essensforståelse, som indebærer at mennesket har en indre autentisk kerne (jf. afsnit 4.4). En forståelse som vi flere gange har set repræsenteret i empirien, f.eks. i form af at behandleren ikke kan placere noget i brugeren, som ikke allerede er der, og at motivation udspringer fra en indre kerne. Det kan diskuteres om det har nogle konsekvenser for brugerne, at der i behandlingen trækkes på to forståelser, der umiddelbart ikke er forenelige. I praksis har dette måske ikke nogle konsekvenser så længe behandlingen forløber planmæssigt, men hvordan stiller det brugeren i tilfælde af tilbagefald? Det vil for brugeren ikke blot handle om at skulle forholde sig til sin adfærd, men også om at forholde sig til sig selv som forkert og ikke en del af normen som "os andre". Disse normative aspekter virker overflødige i lyset af de grundlæggende tanker bag den kognitive adfærdsterapi, der retter sig mod ændring af en bestemt adfærd og de tankeprocesser der knytter sig hertil.

Det er interessant at diskutere omsætningen af metoder, og er et sparsomt undersøgt område. Hvis man ikke interesserer sig for hvordan metoder omsættes af socialarbejderne, hvordan spiller det så ind på hele evidensretorikken? Når evidens handler om en vished om at et bestemt fænomen, en bestemt metode er en umiddelbar kendsgerning, som man ikke behøver argumentere for eller bevise, er det da bemærkelsesværdigt at der ikke er fokus på hvordan metode omsættes. For hvad gør det ved hele evidens området når det, som det fremgår af vores empiri, viser sig at en evidensbaseret metode omsættes på så mangfoldige måder? Som minimum må det aflede en kritisk stillingtagen til hele evidensretorikken og dets udbredelse, når en så central mellemregning udelades, nemlig hvad der spiller ind på hvordan metode omsættes.

7.2.4 Vores akademiske vandring

Generelt forestillede vi os at tingene så anderledes ud end det viste sig, da vi fik analyseret samtalerne. På trods af vores bestræbelse på at være induktive fandt vi i opstarten af vores analyse ud af, at vi havde bestemte forestillinger om, hvad vi ville få øje på. En forestilling om at brugernes handlerum ville være større, end det viste sig at være tilfældet i den endelige analyse.

Efter første udkast på den første del af analysen blev det klart for os, at vi havde betonet noget bestemt og overset noget andet. Vi havde en fornemmelse af, at vores analyse kun kredsede om det indholdsmæssige, at der var noget som vi havde overset, og at vi ikke var fuldstændig tro mod hvad vi hævdede at ville. Det der blev betonet var de konstruktive elementer, samtidig med at de kritiske elementer blev nedtonet. Efterfølgende har vi resoneret os frem til, at dette skyldes bl.a. to ting. For det første en loyalitet over for misbrugscentret, for selvom vi ikke har til formål at vurdere hvorvidt der er tale om godt eller dårligt socialt arbejde, ville det ganske enkelt være mere belejligt at vise, at vi overvejende havde fundet konstruktive elementer i samtalerne. For det andet ønskede vi også selv at få øje på et større handlerum, og at brugernes individuelle forståelser og mål ville være mere styrende, set ift. til et overordnet mål for det sociale arbejde; at brugerne føler sig set og hørt.

På et tidspunkt i processen fik vi klarhed over denne problematik, hvilket medførte en større sensitivitet omkring empirien. Betydningen af dette blev en fortsat bestræbelse på en induktiv tilgang ift. at lave en dialogisk samtaleanalyse ved at undersøge, hvad der blev sagt, hvordan der blev reageret ift. den andens udsagn og hvilke kontekster der blev trukket på, for dermed at sige noget om, hvad det sagte kunne være udtryk for.

7.2.5 Resultaternes begrænsning

I en anden sammenhæng vil det være interessant at udforske hvorvidt specialets resultater, der funderes på et relativt lille empirisk grundlag, blot er et udtryk for lokale tendenser på det pågældende misbrugscenter, eller om lignende gør sig gældende i bredere sammenhænge i det sociale arbejde.

Specialet har koncentreret sig om sproget i interaktionen mellem bruger og behandler, hvilket har resulteret i overvejelser over, hvordan dette har forskellige umiddelbare implikationer for interaktionen. Dette er samtaleanalysens force; en sensitivitet over for det konkrete sprogbrug i interaktionen, men dette er måske også på en og samme gang samtaleanalysens begrænsning; dens her og nu perspektiv? Når vi, på trods af dette, alligevel har fundet metoden relevant at benytte, er det fordi sproget er en måde at repræsenteres verden på. Samtidig kan sproget ses

som en måde at handle på, idet sproget og de sociale strukturer og praksisser indgår i et dialektisk forhold (Fairclough, 2008: 17).

På baggrund af analysen kan vi ikke sige noget om konsekvenserne for brugerne af de aspekter, vi har fremhævet. Dette kan ikke rummes i det her og nu billede, som vi har fået indblik i. Men det ville være et spændende perspektiv at forfølge gennem indblik i f.eks. flere samtaleforløb over tid eller andre misbrugscentre. Desuden ville det også være interessant at anvende samtaleanalyser på interaktioner mellem brugere og socialarbejdere i andre dele af det sociale arbejde. Dette vil give et større grundlag for at kunne belyse nuancer og mønstre i det sociale arbejde og herigennem bevidstgøres om de betingelser, der gør sig gældende ift. brugerens handlerum.

7.2.6 Hvor lander vi?

Det er interessant at diskutere, hvor vi ender med specialet ift. at kunne sige noget om brugerens handlerum. Ender vi, når alt kommer til alt, med samme konklusion som Mik-Meyer, Järvinen, Larsen og Mortensen peger på i deres forskning; nemlig at brugeren har ringe vilkår ift. at gøre sin problemforståelse gældende? Dette på trods af at vi bevidst har valgt en anden tilgang til interaktionen mellem bruger og behandler. På den ene side ligger vi på linje med denne forskning, idet vores analyse peger på, at brugere såvel som behandlere orienterer sig tydeligt mod de institutionelle rammer. Dette kommer bl.a. til udtryk ved, at parternes positioner italesættes i samtalen og ved den eksplicitte brug af metoder og skemaer, der indbefatter en særlig terminologi, hvilket kan virke begrænsende for handlerummet. På den anden side adskiller vi os, da vores dialogiske samtaleanalytiske tilgang har vist nuanceforskelle og variationer i samtalerne bl.a. i forvaltningen af metode, hvilket har forskellige implikationer for brugerens mulighed for at påvirke problemforståelser og identiteter i samtalen. Disse variationer synes at pege på et mulighedsrum i den institutionelle interaktion, som har været svært at få øje på i den nævnte forskning. Dette mulighedsrum synes dog i stor udstrækning at bero på behandlerens forvaltning af sin position. Trods en anden tilgang og metode end hvad Nissen, Pringle og Uggerhøjs forskning præsenterer, ligger specialets fund dermed nærmere på linje herved; en position som giver rum for udvikling af det sociale arbejde.

Litteraturliste

Berg-Sørensen, A. (2012): "Hermeneutik og fænomenologi", i Jacobsen, H. M., Lippert-Rasmussen, K. & Nedergaard, P. (red.): *Videnskabsteori – i statskundskab, sociologi og forvaltning* (2. udgave). København: Hans Reitzels Forlag

Collin, F. (2012): "Socialkonstruktivisme", i Jacobsen, H. M., Lippert-Rasmussen, K. & Nedergaard, P. (red.): *Videnskabsteori – i statskundskab, sociologi og forvaltning* (2. udgave). København: Hans Reitzels Forlag

Dean, M. (2010): *Governmentality: Magt og styring i det moderne samfund*. Frederiksberg: Forlaget Sociologi

Ejrnæs, M. (2006): *Faglighed og tværfaglighed. Vilåårene for samarbejdet mellem pædagoger, sundhedsplejersker, lærere og socialrådgivere*. København: Akademisk Forlag

Erickson, F. (2001): "Co-membership and wiggle room: Some implication of the Study of talk for the development of social theory", i Coupland, N., Sarangi, S. & Candlin, C. N. (red.): *Sociolinguistics and Social Theory*. New York, London: Longman

Eskelinen, L., Olesen, S. P. og Caswell, D. (2008): *Potentialer i socialt arbejde. Et konstruktivt blik på faglig praksis*. København: Hans Reitzels Forlag

Fairclough, N. (2008): *Kritisk diskursanalyse. En tekstsamling*. København: Hans Reitzels Forlag

Fredin, E. & Linell, P. (1995): "Negotiating terms in social welfare office talk", i Firth, A.: *The discourse of negotiation: studies of language in the workplace*. Pergamon

Goffman, E. (2004): *Social samhandling og mikrosociologi*. København: Hans Reitzels Forlag

Gubrium, J. & Holstein, J. (2001): "Introduction: trying Times, Troubled selves", i Gubrium, J. & Holstein, J. (red.): *Institutional selves. Troubles identities in a Postmodern World*. Oxford: University Press

Hall, C., Sarangi, S. & Slembrouck, S. (1999): "The legitimation of the client and the profession: Identities and roles in social work discourse", i Roberts, C. & Sarangi, S.: *Talk, Work and Institutional Order. Discourse in Medical, Mediation and Management Settings*. Berlin: Mouton de Gruyter

Heede, D. (2012): *Det tomme menneske. Introduktion til Michel Foucault* (2. udgave). København: Museum Tusulanums Forlag

Henriksen, S. L. & Prieur, A. (2004): "Et nyt perspektiv på magt i det sociale arbejde", i *Dansk Sociologi*, 15, nr. 3

Hutchinson, G. S. & Oltedal, S. (2006): *Modeller i socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag

Højilund, P. & Juul, S. (2006): *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde*. København: Gyldendal Akademisk

Järvinen, M. (2005): "Interview i en interaktionistisk begrebsramme", i Järvinen, M. & Mikmeyer, N. (red.): *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv. Interview, observationer og dokumenter*. København: Hans Reitzels Forlag

Järvinen, M. (2005): "Observationer i en interaktionistisk begrebsramme", i Järvinen, M. & Mikmeyer, N. (red.): *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv. Interview, observationer og dokumenter*. København: Hans Reitzels Forlag

Järvinen, M., Larsen, J. E. & Mortensen, N. (2005): *Det magtfulde møde mellem system og klient*. Århus: Aarhus Universitetsforlag

Järvinen, M. & Mikmeyer, N. (red.) (2008): *At skabe en klient: Institutionelle identiteter i socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag

Jensen, Q. S. (2007): *Fremmed, farlig og fræk: Unge mænd og etnisk/racial andenhed – mellem modstand og stilisering*. Ph.d.-afhandling. Aalborg Universitet: Institut for Historie, Internationale Studier og Samfundsforhold

Juhila, K., Caswell, D. & Raitakari (2014): "Resistance", i Hall, C., Juhila, K., Matarese, M. & Nijnatten, C. van (red.): *Analysing Social Work Communication. Discourse in Practice*. London: Routledge

Juul, S. (2012): "Fænomenologi", i Juul, S. & Pedersen, B. K. (red.): *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori. En indføring*. København: Hans Reitzels Forlag

Jørgensen, A. (2008): "Hermeneutik, fænomenologi og interaktionisme – tre sider af samme sag", i Jacobsen, M. H. & Pringle, K. (red.): *At forstå det sociale*. København: Akademisk Forlag

Lawler, S. (2008): *Identity. Sociological Perspectives*. Cambridge: Cambridge Polity Press

Linell, P. (2009): *Rethinking Language, Mind, and World Dialogically. Interactional and Contextual Theories of Human Sense-Making*. Charlotte: Information Age Publishing Inc

Lister, R. (2004): *Poverty*. Polity Press

Nielsen, V. L. (2011): Implementeringsteori. Implementeringsperspektiver og frontlinjemedarbejderadfærd, i *Organiseringen af den offentlige sektor. Grundbog i offentlig forvaltning*. København: Hans Reitzels Forlag

Nissen, M. A., Pringle, K. & Uggerhøj, L. (2007): *Magt og forandring i socialt arbejde*. København: Akademisk Forlag

Olesen, S.P. (2005): "Samtaleanalyse – Hverdagslivets kategorisering og sekventialitet" i Jacobsen, M.H. & S.Q. Jensen (red.): *Hverdagsliv – sociologier om det upåagtede*. København: Hans Reitzels Forlag

Olesen, S. P. (2012): "Samtaleanalyse som sociologisk forskningstilgang. Om at udforske rækkefølge, betydningsdannelser og kontekster i social interaktion", i Jacobsen, M. H. & Jensen, S. Q. (red.): *Kvalitative udfordringer*. København: Hans Reitzels Forlag

Payne, M. (2006): *Teorier i socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag

Pedersen, B. K. (2012): "Socialkonstruktivisme", i Juul, S. & Pedersen, B. K. (red.): *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori. En indføring*. København: Hans Reitzels Forlag

Revstedt, P. (2004): *Motivationsarbejde* (3. udgave). København: Hans Reitzels Forlag

Rieper, O. & Hansen, H. F. (2007): *Metodedebatten om evidens*. København: AKF Forlaget

Scheuer, J. (2005): *Indgange til samtaler. Samtaleanalyse som konversationsanalyse, dialogisme og kritisk diskursanalyse*. København: Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag

Stax, T. B. (2005): "De teoretiske perspektiver", i *Duetter fra anden sal på Slottet. Et interaktionelt perspektiv på samtaler mellem hjemløse og socialarbejdere*. Ph.d.-afhandling. Københavns universitet: Sociologisk institut

Staunæs, D. (2004): *Køn, etnicitet og skoleliv*. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur

Hjemmesider:

Recoveryorientering i Socialpsykiatri og Udsatte Voksne 2014

www.aarhus.dk/da/omkommunen/organisation/sociale-forhold-og-beskaeftigelse/socialforvaltningen/organisering/socialpsykiatri-og-udsatte-voksne/recovery-orientering.aspx

Lokaliseret d. 23/4 2015

Information om den motiverende samtale:

www.denmotiverendesamtale.dk/Introduktion_til_Den_Motiverende_Samtale.pdf

Artikler:

Jokinen, A. & Suoninen, E. (2005): *Persuasion in Social Work Interviewing*, *Qualitative Social Work*, 4 (4). www.sagepublications.com/content/4/4/469